

T.C.
BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
ÖZEL HUKUK ANABİLİM DALI
ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI

UPLINK SÖZLEŞMESİ

HAZIRLAYAN

Merve ESEN BAYGÜNEŞ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

TEZ DANIŞMANI

Prof. Dr. İhsan ERDOŐAN

ANKARA -2022

BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
YÜKSEK LİSANS / DOKTORA TEZ ÇALIŞMASI ORJİNALLİK RAPORU

Tarih: 24 / 08 / 2022

Öğrencinin Adı, Soyadı:Merve Esen BAYGÜNEŞ

Öğrencinin Numarası:22010440

Anabilim Dalı: Özel Hukuk

Programı:Özel Hukuk Yüksek Lisans

Danışmanın Unvanı/Adı, Soyadı:Prof. Dr. İhsan ERDOĞAN

Tez Başlığı:Uplink Sözleşmesi

Yukarıda başlığı belirtilen Yüksek Lisans/Doktora tez çalışmamın; Giriş, Ana Bölümler ve Sonuç Bölümünden oluşan, toplam 101 sayfalık kısmına ilişkin, 11 / 08 / 2022 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından Turnitin adlı intihal tespit programından aşağıda belirtilen filtrelemeler uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % 14'dir. Uygulanan filtrelemeler:

1. Kaynakça hariç
2. Alıntılar hariç
3. Beş (5) kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç

“Başkent Üniversitesi Enstitüleri Tez Çalışması Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılması Usul ve Esaslarını” inceledim ve bu uygulama esaslarında belirtilen azami benzerlik oranlarına tez çalışmamın herhangi bir intihal içermediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Öğrenci İmzası:.....

ONAY

Tarih: ... / ... /

Öğrenci Danışmanı Unvan, Ad, Soyad, İmza:

.....
.....

TEŞEKKÜR

Saygıdeğer hocam Prof. Dr. İhsan Erdoğan'a kıymetli vaktini ayırıp bu tezin yazımında sunduğu destek için; aileme, eşime ve canım arkadaşlarım Dilek Soykuvvet Çatalkaya, Gizem Gergin ve Zeynep Ardıç'a hayatıma ilham verdikleri için; Türksat ailesinden bu teze ilişkin teknik bilgi sağlayan Durmuş Koyuncuoğlu'na, sevgili iş arkadaşlarım Sibel Ağaçdan'a ve Rabia Nur Döleklı'ye ve saygıdeğer ailelerine tüm sevgi dolu destekleri için teşekkürler..

ÖZET

Merve Esen BAYGÜNEŞ, UPLINK SÖZLEŞMESİ, BAŞKENT ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ, ÖZEL HUKUK TEZLİ YÜKSEK LİSANS PROGRAMI, 2022

Günümüzde TV ve radyo yayınlarının tamamına yakını uydular vasıtasıyla sağlanmaktadır. Dünya genelinde uzay ve buna bağlı olarak uydu teknolojilerinin gelişmesiyle uluslararası yayın yapan uydu operatörleri çoğalmış ve etkinlik alanları da genişlemiştir. Tez konumuz olan uplink sözleşmeleri de özellikle yirminci yüzyılın ikinci yarısında hız kazanan uydu yayıncılığı alanında, uydu operatörleri ile uydu yayıncılığında yararlanmak isteyen yayıncıların bir araya gelerek uplink servisinden yararlanmalarına ilişkindir.

Uplink sözleşmeleri, uygulamada çok sıklıkla görülen hatta neredeyse yapılması zorunlu niteliğe varmış, dünya çapında yaygınlığı olan sözleşmelerdir. Operatörün sahip olduğu uydu üzerinden, yayıncıya uplink hizmeti sağlaması ve yayın kalitesini korumaya yönelik diğer izleme ve ayarlamaları yapmasına karşılık, yayıncı temelde ücret ödeme borcu altındadır.

Çalışmamızda uplink sözleşmesine esas teşkil eden uydu teknolojisi ve uydu yayıncılığı, uplink hizmetinin kapsamı, uplink sözleşmesinin unsurları, nitelikleri, benzer sözleşmelerden farkı, hukuki niteliği, şekli, tarafların borçları ve sözleşmenin sona ermesi başlıkları altında inceleme yapılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Uplink sözleşmesi, uydu, operatör, yayıncı, sözleşme

ABSTRACT

Merve Esen BAYGÜNEŞ, UPLINK AGREEMENT, BASKENT UNIVERSITY INSTITUTE OF SOCIAL SCIENCES, PRIVATE LAW MASTER'S PROGRAM WITH THESIS, 2022

Currently almost all TV and radio transmissions are broadcasted via satellites. With the development of space technologies and, accordingly, satellite technologies throughout the world, satellite operators broadcasting internationally have increased in number and their fields of activity have expanded. Uplink contracts in this current thesis are related to get benefit from uplink service which gathers satellite operators and broadcasters that aim to utilize satellite broadcasting. Within the scope of, satellite broadcasting field improved its speed especially in the last half of the 21st century.

Uplink contracts are agreements that frequently used in practice in fact imperative to acti them and Worldwide known. On condition that operator provides uplink service and monitoring and fixing service to protect the quality of broadcasting, the broadcasters duty is a paying lease payment.

In this study, satellite technology bases on uplink contract and satellite broadcasting, the scope of uplink service, elements of uplink contract, differences between similar contracts, legal characteristics, the form of contract, the obligation of parts and the termination of contracts have been evaluated.

Key words: uplink contract, satellite, operator, broadcaster, contract

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR.....	i
ÖZET.....	ii
ABSTRACT.....	iii
KISALTMALAR.....	vii
GİRİŞ.....	1
1. BÖLÜM	
UYDU VE UYDU YAYINCILIĞI.....	3
1. Uydu.....	3
1.1. Tanımı.....	3
1.2. Uyduların Tarihçesi.....	3
1.3. Uydu Çeşitleri.....	5
1.4. Türkiye’de Uydu Yayincılığının Tarihçesi.....	6
1.5. Uydu Yayını.....	7
1.6. Uydu Yayınlarının Niteliği.....	7
1.7. Karasal Yayincılıktan Farkı.....	8
1.8. Uyduların Hukuki Niteliği.....	9
2. Türkiye’de Uydu Regülasyonu Ve İlgili Kuruluşlar.....	9
2.1. Genel Olarak.....	10
2.2. RTÜK.....	10
2.3. BTK.....	11
2.4. TÜRKSAT.....	12
2.5. Türkiye Uzay Ajansı.....	14
3. Uluslararası Uydu Yayincılığı Ve Uydu Regülasyonu.....	14
3.1. Uydu ve Uydu Yayincılığına İlişkin Hukuki Düzenlemeler.....	14
3.2. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği.....	15

3.3.	Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Örgütü (INTELSAT)	16
3.4.	Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI)	17
3.5.	Posta ve Telekomünikasyon İdareleri Avrupa Konferansı (CEPT).....	17
3.6.	Uluslararası Denizcilik Uydu Örgütü (Inmarsat)	17
3.7.	Uydular Aracılığı ile Telekomünikasyon Avrupa Örgütü (Eutelsat).....	18
4.	Uplink Hizmetinin Kapsamı Tanımı Ve Yardımcı Kavramlar	18
4.1.	Uplink Hizmetinin Kapsamı	18
4.2.	Yardımcı Kavramlar	18
5.	Uplink Sisteminin İşleyişi.....	21
2.	BÖLÜM	
	UPLINK SÖZLEŞMESİNİN KAPSAMI.....	23
1.	Genel Olarak	23
2.	Tanım ve Kavram	23
3.	Uplink Sözleşmesinin Tarihçesi	25
4.	Uplink Sözleşmesinin Konusu	26
5.	Uplink Sözleşmesinin Unsurları	26
5.1.	Genel Olarak.....	26
5.2.	Uplink Servisi	27
5.3.	Hizmet Bedeli.....	28
5.4.	Operatör ile Yayıncının Anlaşması	28
6.	Nitelikleri.....	28
7.	Tarafları	31
7.1.	Operatör	31
7.2.	Yayıncı.....	32
8.	Uplink Sözleşmesinin Benzer Sözleşmelerden Farkı.....	33
8.1.	Uplink Sözleşmesinin ve Hizmet Sözleşmesinin Karşılaştırılması.....	33
8.2.	Uplink sözleşmesi ve vekalet sözleşmesinin karşılaştırılması.....	35

8.3.	Uplink Sözleşmesi ve Kira Sözleşmesinin Karşılaştırılması.....	38
9.	Uplink Sözleşmesinde Tarafların Hakları Ve Borçları.....	43
9.1.	Operatörün Borçları	43
9.2.	Yayıncının Borçları.....	46
10.	Uplink Sözleşmesinin Hukuki Niteliği	49
10.1.	Genel Olarak.....	49
10.2.	Uplink Sözleşmesinin İsimli Veya İsimli Sözleşmeler Kapsamında Değerlendirilmesi.....	50
10.3.	Uplink Sözleşmesinin İsimli Sözleşme Türleri Bakımından Değerlendirilmesi.....	52
10.4.	Uplink Sözleşmesinin Karma Sözleşme Türleri Bakımından Değerlendirilmesi.....	54
10.5.	Uplink Sözleşmesinin Hukuki Niteliğine İlişkin Görüşümüz.....	55
11.	Uplink Sözleşmesinin Yorumlanması	57
11.1.	Sözleşmelerin Yorumlanması Kavramı.....	57
11.2.	Yorumlama Teorileri	57
11.3.	Yorumlama Araçları	58
11.4.	Yorum kuralları.....	60
11.5.	Uplink Sözleşmesinin Yorumlanması	61
12.	Uplink Sözleşmesinin Tamamlanması ve Uyarlanması	61
12.1.	Genel Olarak.....	62
12.2.	Doktrindeki Görüşler	62
12.3.	Uplink Sözleşmesinin Yorumlanmasına İlişkiniz Görüşümüz.....	64
12.4.	Uplink Sözleşmesinin Uyarlanması.....	65
13.	Uplink Sözleşmesinin Şekli	67
13.1.	Genel Olarak.....	67
13.2.	Uplink Sözleşmesinde Şekil	68

3. BÖLÜM	UPLINK
SÖZLEŞMESİNİN İHLALİ VE SONA ERMESİ	70
3.1. Uplink Sözleşmesinin İhlali	70
3.1.1. Borca aykırılık ve sözleşmeden doğan borç ilişkilerinin ihlali	70
3.1.2. Borcun hiç ifa edilmemesi	70
3.1.3. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi	75
3.2. Uplink Sözleşmesinin Sona Ermesi	81
3.2.1. Genel Olarak	81
3.2.2. Genel sona erme sebepleri	82
3.2.3. Uplink sözleşmesine özgü sona erme sebepleri	87
3.1. Sözleşmenin İhlalinin Hukuki Sonuçları ve Çözümü	88
3.1.1. Sözleşmede Tahkim Kaydının Bulunması Halinde	88
3.1.2. Sözleşmede Tahkim Kaydının Bulunmaması Halinde	88
SONUÇ	90
KAYNAKÇA	92

KISALTMALAR

A.Ş.	: Anonim Şirket
BTK	: Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu
CEPT	: European Conference Of Postal And Telecommunications Administrations (Posta ve Telekomünikasyon İdareleri Avrupa Konferansı)
ETSI	: European Telecommunications Standards Institute (Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü)
EUTELSAT	: European Telecommunications Satellite Organization (Uydular Aracılığı ile Telekomünikasyon Avrupa Örgütü)
GEO	: Geosynchronous (Jeosenkron yörünge)
GPS	: Global Positioning System (Küresel Konumlama Sistemi)
HMK	: 6100 Sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu
INTELSAT	: International Telecommunications Satellite Organization
ITU	: Uluslararası Telekomünikasyon Birliği
İTÜ	:İstanbul Teknik Üniversitesi
INMARSAT	: International Mobile Satellite Organization
MHz	: Megahertz
RTÜK	: Radyo ve Televizyon Üst Kurulu
TBK	: 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanunu
TMK	: 4721 Sayılı Türk Medeni Kanunu
TÜRKSAT	:Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş.
TV	:Televizyon

GİRİŞ

20. yüzyılın ikinci yarısında gelişen uydu ve uzay sanayii, zamanla birçok ülkenin ticari ilişkilerine yansımıştır. Bu ilişkinin bir tarafı uydu üzerinde hak sahibi olup bundan yararlanma hakkı olan ülkeler veya şirketler, diğer tarafı ise uydu üzerinden veri aktarımı sağlamak isteyen kuruluşlar olmuştur. Uydu üzerinden sağlanan hizmetler ulaşımdan meteorolojiye kadar birçok alanda kolaylık sağlamakta ve gün geçtikçe kullanım alanı artmaktadır. Çalışmamıza esas teşkil eden uydu üzerinden TV ve radyo yayını ise son yüzyılın en yaygın uydu kullanım alanını oluşturur. Günümüzde TV yayını olmayan ülke ise neredeyse kalmamıştır. Bu türden ticari ilişkilere bağlı olarak, uydu yayınlarına dair devletler ve şirketler arası sözleşmelerin yapılması kaçınılmaz olmuştur.

Gelişmiş ülkelerin yeryüzünde olduğu kadar uzayda da rekabet halinde olduğu günümüzde, çeşitli iletişim sistemleri içinde uydu haberleşmesi ön plana çıkmıştır. Uydu çalışmalarında ön plana çıkan ülkeler Fransa başta olmak üzere Avrupa ülkeleri, Amerika Birleşik Devletleri ve Rusya Federasyonu olarak belirlenebilir. Uydu çalışmalarına paralel olarak, sözleşme hukuku kapsamında uplink sözleşmelerine kaynaklık edecek akademik çalışmaların çoğunluğu Amerika ve Avrupa kaynaklı akademik çevrelerden çıktığı için, çalışmamızdaki yabancı kaynaklar da bu ülkelerde yapılan yayınlarından elde edilmiştir. Bu ülkelerin hukuki metinlerinde uydu sözleşmeleri genel olarak uzay hukuku dersleri kapsamında ele alınmıştır. Gerçekten de uydu sözleşmeleri sadece uplink sözleşmelerinden ibaret olmayıp, fırlatma sözleşmeleri, sigorta sözleşmeleri, üretim sözleşmeleri gibi alt dallara ayrılmakta ve her bir sözleşmenin uzay hukuku ile ilişkisi bulunmaktadır. Özel hukuk çerçevesinde incelenecek olan uydu sözleşmeleri kısaca, uydu üretimi, uydu fırlatma, uydu sigortalama ve uplink sözleşmeleri (uydu kapasite sözleşmeleri) olarak belirlenebilir. Konunun özel hukuk bağlamında ve uplink sözleşmeleri kapsamında kısıtlanması adına, sadece tarafları operatör ve yayıncı olan uplink sözleşmeleri incelenmiştir.

Tez çalışmamızda uplink sözleşmesi üç bölüm içerisinde incelenmiştir. Birinci bölümde, uplink sözleşmesine temel teşkil eden uydu teknolojisi ve uydu yayıncılığı ile uluslararası ve yerel uydu regülasyonu, uplink sisteminin kapsamı ve işleyişi incelenmiştir.

İkinci bölümde, uplink hizmetinin tanımı, kapsamı, tarihçesi, uplink hizmetindeki yardımcı kavramlar, uplink sisteminin işleyişi ve uplink sözleşmesinin konusu, benzer sözleşmelerden farkları, unsurları, tarafların hak ve borçları, şekli, yorumlanması ve tamamlanması incelenmiştir.

Çalışmamızın üçüncü bölümünde ise, uplink sözleşmesinin ihali ve sözleşmenin sona ermesi incelenmiştir.

1. BÖLÜM

UYDU VE UYDU YAYINCILIĞI

1. Uydu

1.1. Tanımı

Uydu, bir gezegenin veya yıldızın etrafında dönen ay, gezegen veya makinedir. Örneğin, Dünya bir uydudur; çünkü Güneş'in etrafında döner. Aynı şekilde Ay da Dünya yörüngesinde dolandığı için bir uydudur. Genellikle "uydu" kelimesi uzaya fırlatılan ve Dünya veya uzayda başka bir cisim etrafında hareket eden bir makineyi ifade eder¹. Bir diğer ifadeyle merkezi cismin kütle çekimi etkisine bağlı kalarak onun çevresinde dolaşan cisimlere uydu denilmektedir². Teknolojik olarak ifade edildiğinde ise uydu yeryüzünde televizyon ve radyo istasyonlarının farklı noktalara ulaşabilmesi için konvansiyonel vericilerin yaptığıının aynısını yapar. Bu anlamda uydu yerden gelen sinyalin frekansını değiştirip yükselterek tekrar belirlenen bölgeye geri aktaran (relay station) istasyondur³.

1.2. Uyduların Tarihçesi

Yapay uydularla televizyon (TV) ve radyo yayını yapılabileceği fikri ilk olarak Arthur Clarke tarafından 1945 yılında ileri sürülmüştür⁴. Bu düşünceyle geliştirilen uydular, ekvator çizgisinden 35.780 km yukarıda, Arhur Clarke'ın ismine atıfla "Clarke Kuşağı" denilen sanal bir uydu hattı oluşmuştur. Bu uydular dünyanın kendi etrafında dönüş hızı ile aynı hızda olduklarından sürekli aynı yerde gözükürler⁵.

¹ <https://www.nasa.gov/audience/forstudents/5-8/features/nasa-knows/what-is-a-satellite-58.html> (Erişim tarihi: 23.12.2021)

² KAŞIKARA, Mustafa Serhat, Devletlerin Uzay Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluğu, Ankara, 2017, s.21

³ KAHRAMAN, Sebahattin, Türkiye'de Yayıncılığın Gelişimi, İletişim Uyduları ve Yeni Teknolojiler İçinde Dijital Yayıncılık, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans tezi, 1998, s.13

⁴ CLARKE, Arthur, Can Rocket Stations Give World-wide Radio Covarage, Wireless World, Oct 1945, s.305-308

⁵ ATABEK, Ümit, Tarihten Geleceğe İletişim Teknolojileri, Ankara, 2020, s.199

1957'den 1960'ların başlarına kadar olan dönemde, o zamanlar yörüngeye uydu fırlatma kapasitesine sahip iki ülke olan Sovyetler Birliği ve Amerika Birleşik Devletleri (ABD) tarafından bir dizi uydu fırlatıldı. Sovyetler Birliği ayrıca daha ağır uydular fırlatma ve hayvanları, hatta insanları yörüngeye sokma konusunda ilk başarıları elde etti. 12 Nisan 1961'de Vostok 1 aracı ile uzaya çıkan ilk insan Yuri Gagarin oldu⁶. İlk yapay uydu Sovyetler Birliği tarafından 4 Ekim 1957'de uzaya gönderilen Sputnik-1 uydusudur. Güneş panelleri olmadığı için bu uydunun ömrü bataryasının gücü ile sınırlı olmuştur⁷. Sputnik 1 uydusunun hemen ardından 3 Kasım 1957'de fırlatılan Sputnik 2 uydusu ile uzaya ilk kez Laika adlı köpeğin taşınması ve 1961'de Gagarin'in uzay aracı ile uzaya çıkan ilk insan olmasıyla, Sovyetler Birliği büyük başarılar elde etti⁸. Soğuk savaş döneminin getirdiği rekabet ile Amerika Birleşik Devletleri tarafından geliştirilen Explorer 1 uydusu da 1957 yılında uzaya fırlatıldı. Bu uydu ilk kez bilimsel ölçüm araçlarını taşıma özelliğine sahipti⁹. 1964 yılına kadar, AT&T firmasına ait ikişer adet TELSTAR¹⁰, SYNCOM¹¹ ve RELAY¹² uyduları orta yükseklikteki yörüngelere fırlatıldı. 6 Nisan 1965'te NASA, dünyanın ilk ticari iletişim uydusu Intelsat I'i (diğer adıyla Early Bird) dünya üzerinde jeosenkron bir yörüngeye fırlattı¹³. Ardından Türkiye'nin de katılımcısı olduğu INTELSAT kuruldu. 1977 yılında Avrupa ülkelerinin oluşturduğu EUTELSAT kuruldu ve bugün 36 uyduya kapasite sağlamaktadır¹⁴. Bir diğer uluslararası kuruluş olan INMARSAT da 1979 yılında kurulmuş ve gemicilik, uçak endüstrisi, deniz aşırı ve karasal mobil endüstrilere telefon, teleks, data ve faks ile servisleri sağlamakta ve mobil terminallere, deniz ve hava araçlarına telefon, teleks, data, faks, internet, elektronik posta, kısa mesaj ve acil durum çağrı (SOS) servisi vermektedir¹⁵.

1984 yılına gelindiğinde Çin, STW-1 adlı ilk uydusunu fırlattı. Söz konusu gelişmelerin ardından uzayda uydu sahibi olmak için bir yarışma başlamış ve ülkeler kendi ulusal uydularını geliştirme çalışmalarına hız vermiştir. Uydu yayın teknolojisi, yer yayın istasyonlarına göre kilometre başına daha az istasyon kullanmasına rağmen, uydu

⁶ PELTON, N. Joseph, History of Satellite Communications, Handbook of Satellite Applications, Springer International Publishing Switzerland 2017, s.35-36

⁷ <https://nssdc.gsfc.nasa.gov/nmc/spacecraft/display.action?id=1957-001B> (Erişim Tarihi: 28.09.2021)

⁸ ATABEK, s.200

⁹ https://www.nasa.gov/mission_pages/explorer/explorer-overview.html (Erişim Tarihi: 28.09.2021)

¹⁰ <http://www.satmagazine.com/story.php?number=511938650> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

¹¹ <https://nssdc.gsfc.nasa.gov/nmc/spacecraft/display.action?id=1964-047A> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

¹² <https://www.nasa.gov/centers/goddard/missions/relay.html> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

¹³ https://appel.nasa.gov/2010/02/25/ao_1-7_sf_history.html/ (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

¹⁴ <https://www.eutelsat.com/en/group/our-history.html> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

¹⁵ ASLAN, Rüstem, SÖZBİR, Nedim, ÖZ, İbrahim, Uydu Haberleşmesi 101, Türksat A.Ş.,2021, s.13

teknolojisinin maliyeti yer istasyonlarının maliyetinden çok yüksektir. Günümüzde küreselleşmenin de etkisiyle uydu teknolojisine yapılan yatırımlar artmıştır¹⁶. Çoğunluğu Rusya Federasyonu ve Amerika Birleşik Devletleri'ne ait olmak üzere 9000'den fazla uydu dünya yörüngesinde dolaşmaktadır¹⁷.

1.3. Uydu Çeşitleri

Uydular doğal ve yapay olarak ikiye ayrılır. Ay, Dünya'nın doğal uydusudur. İnsan yapımı olan ve Dünya'dan uzaya fırlatılan uydular ise yapay uydulardır. Uydular kendi içinde haberleşme, seyrişer, gözlem, gözetleme, meteoroloji, gökbilim, biyoloji, minyatür uyduları, güneş enerjisi uyduları, takım uydular ve uzay istasyonları olarak ayrılmaktadır¹⁸. Uyduların her iki tarafında bulunan kanat benzeri donanım, güneşten toplanan ışığı elektrik enerjisine çevirir.

Uydu çeşitleri içinde iletişim uyduları uplink sözleşmeleri için oldukça önemlidir. İletişim uyduları, Dünya yüzeyindeki televizyon, telefon ya da radyo sinyallerini alıp güçlendirerek Dünya üzerinde bir noktaya tekrardan ileterek ve kısa radyo dalgaları kullanarak iyonosferdeki yansımaları engelleyen ve haberleşme amaçlı kullanılan uydulardır¹⁹. Noktadan noktaya ya da noktadan çoklu noktaya etkileşim sağlayan radyo sinyallerini ileten yineleyici terminaller olarak işlev görürler. Haberleşme uydularının uygulama alanları arasında ağırlıklı olarak televizyon yayını, telefon bağlantısı veya veri iletişim hizmetleri yer alır²⁰. İletişim uyduları da kendi içerisinde düşük güçlü uydular (Low Power Satellite), orta güçlü uydular (Medium Power Satellite) ve doğrudan yayın uyduları (Direct Broadcasting Satellite) olmak üzere üçe ayrılır²¹. İletişim uydularını uydu aktarıcıları, temel olarak yerden gönderilen radyo sinyallerini alıp bu sinyallerin

¹⁶ KUYUCU, Mihalis, History of Satellite TV Broadcasting and Satellite Broadcasting Market in Turkey, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), September 2015 : 3(3), s.90

¹⁷ SORGUCU, Ayhan, Hava ve Uzay Hukuku, Ankara, 2018, s.192

¹⁸ KAŞIKARA ,s.22

¹⁹ KIRIK, Ali Murat, "Sayısal Uydu Teknolojisinin Gelişimi ve Türkiye'de Yayıncılığın Geleceği", Akademik Bakış Dergisi, Sa.41, Nisan 2014, s.3

²⁰ MAINI, Anil K., AGRAWAL, Varsha, AGRAWAL, Ms Varsha, Satellite Technology : Principles and Applications, John Wiley & Sons, Incorporated, 2014,s.1099g

²¹ KIRIK, s.3

frekanslarını dönüştürüp sinyal gücünü yükselterek tekrar yere gönderir. Temel birimleri antenler, çeşitli filtreler, yükselteçler, almaçlar ve işlemcilerdir²².

İletişim uydularına yollanan sinyallerin alınabilmesi için bir yüzünün daima dünyaya dönük olması gerekir. İletişim uyduları geostasyoner yörüngede (GEO) bulunur ve bu sayede yer istasyonları ile sürekli iletişim sağlar²³. İletişim uydularındaki transponderler bant genişliğine göre kaç televizyon (TV) yayını aktarılacağını da belirler²⁴.

1.4. Türkiye’de Uydu Yayıncılığının Tarihçesi

Türkiye’de uydu yayıncılığı ve uydu alanındaki çalışmalar, uzay araştırmalarına paralel olarak ilerlemektedir. Özellikle 2000’li yıllardan sonra uzay çalışmalarının dünya çapında tekrar bir rekabet alanına dönüşmesiyle birlikte ülkemizde de bu çalışmalara ağırlık verilmiştir. Bu dönemde idari olarak kurumsal yapılar ayrılmaya başlamış ve uydu alanında da spesifik çalışmalar yürütülmüştür.

Türkiye’de uydu araştırmaları ilk olarak PTT (Posta ve Telgraf Teşkilatı Genel Müdürlüğü) bünyesinde “Peyk (Uydu) Telekomünikasyon Grup Başmühendisliğinin kurulması ile başlamıştır²⁵.

Türkiye ilk uydu yer istasyonunu 1979 yılında hizmete açmış, sonrasında INTELSAT uydularından transponder kapasitesi kiralamış²⁶ ve ilk yer istasyonu AKA-1’i işletmeye başlamıştır²⁷. İlk uydu çalışmaları ise 1990’lı yıllarda başlamıştır. 21 Aralık 1990’da Fransız Aerospatiale firması ile haberleşme uyduları tasarımı için anlaşılmıştır. İlk olarak 1994’te Türksat 1A ve Türksat 1B haberleşme uyduları uzaya fırlatılmıştır. 1B uydusu ile Türkiye, Orta Avrupa ve Orta Asya bölgelerinde yayın yapmıştır. 10 Temmuz 1996 yılında fırlatılan 1C uydusu ile bu alan daha da genişletilmiştir²⁸.

Türksat-İTÜ (İstanbul Teknik Üniversitesi) işbirliği ile amatör uydu haberleşmesinde kullanılan küp uydu (cubesat) Türksat-3U 2013 yılında Çin’de uzaya

²² YILMAZ, Sait, Uzay Güvenliği, İstanbul, 2013, s.313

²³ KIRIK, s.4

²⁴ ŞEKER, Tülay, Teknoloji ve Televizyon, Literatürk yay, 2009, s.56

²⁵ <https://uydu.turksat.com.tr/tr/hakimizda/uydu-tarihcesi> (Erişim tarihi: 17.12.2021)

²⁶ SORGUCU, s.193

²⁷ ATABEK, s. 202

²⁸ KIRIK, s.7

fırlatılmıştır. Bunu izleyen yıllarda Türksat 4A 2014'te, Türksat 4B uydusu da 2015'te yörüngeye yerleştirilmiştir. 2021 yılı içerisinde Türksat 5A uydusu, 31° Doğu yörüngeesine, 5B uydusu da 42° doğu yörüngeesinde başarıyla uzaya fırlatılmıřtır²⁹.

Türkiye haberleşme uydularını 31°, 42° ve 50° doğu yörüngelerinde C-bandı, X-bandı, Ku-bandı ve Ka-bantları ile kullanmaktadır³⁰. İletişim uydularının yanı sıra Göktürk-1, Göktürk-2, Rasat uyduları ve hazırlıkları devam etmekte olan İmece uydusu da Türkiye'nin gözlem uydularını oluşturur.

1.5. Uydu Yayını

Uydular aracılığıyla yayın son 25 yılda oldukça tercih edilen bir metottur. Bu yayıncılık alanında belirli sistemler öne çıkmıştır. Doğrudan Yayın Uydusu aracılığıyla yapılan uydu yayınlarında, yeryüzünden gönderilen yayınları alarak belirli bir bölgeye aktaran, bu amaçla uzaya fırlatılan uydular aktif rol alır. İletişim uyduları üzerinden yapılan TV yayınlarında, bu uydulardan verilen sinyallerin doğrudan, arada herhangi bir yer sistemi olmaksızın bireysel ya da toplu olarak çok küçük çanak antenlerle alınabilmesi tercih edilebilir bir yöntemdir. Dijital uydu yayıncılığı ise 2000'li yıllardan sonra öne çıkmıştır. Bu yayıncılıkta stüdyoda üretilen sayısal görüntü ve ses sinyalleri, tamamen sayısal olarak ileri modülasyon teknikleri kullanılarak alıcılara ulaştırılır.

1.6. Uydu Yayınlarının Niteliği

Uydu iletişim teknolojisinin ticari değeri, geleneksel iletişim hizmetlerinin ötesine uzanır ve uydular, yüksek hızlı internet ve multimedya, yüksek çözünürlüklü televizyon, radyo, GPS (Global Positioning System), denizcilik, savunma ve multimedya dahil olmak üzere çok çeşitli hizmetlerde temel bir rol oynar. Bu kapsamda da uplink sözleşmeleri, karasal yayıncılığın yetersiz kalması nedeniyle dünya genelinde gittikçe daha fazla tercih edilen bir alana hizmet eder. Sıkıştırma ve oğullama teknolojisindeki ilerleme, aktarıcılarının birden çok türde ses, veri, ses ve video aktarımını tek bir aktarıcı üzerinde

²⁹ ASLAN, SÖZBİR, ÖZ, s.22

³⁰ ASLAN, SÖZBİR, ÖZ, s.22

taşımasına olanak sağlamıştır. Bu sayede uydu operatörleri, çok sayıda yayıncı için kapasite kiralayabilmektedir³¹.

1.7. Karasal Yayıncılıktan Farkı

Karasal yayıncılık, uydudan yapılan dijital (sayısal) yayının izlenmesi, bu amaca yönelik çanak antenler ya da bu hizmeti sağlayan hizmet sunucularının abone yolu ile bu yayınları evlere ya da iş yerlerine götürmesiyle sağlanmaktadır³². Uydu yayıncılığının karasal yayıncılığa kıyasla birçok avantajı vardır. Uydu haberleşmesi ile karasal haberleşmeyi kendilerinden başka kimsenin bulunmadığı büyük bir odada konuşan iki kişinin iletişimi ile örneklendirebiliriz. Bu odadaki kişiler birbirlerinden uzaklaştıklarında birbirlerini duyabilmek için sesini yükseltir. Fakat seslerini yükseltseler de ne söylendiğini anlayabilmeleri için bu uzaklaşmanın belli bir sınırı olmalıdır. Odaya çok sayıda kişi eklenip onların da konuşmaya başladığı hesaba katılırsa, başlangıçtaki iki kişi aralarındaki mesafeyi azaltarak birlerine yaklaşıp tekrar iletişim kurabilirler. Aksi halde birbirlerinden uzaklaşmaları durumunda diğer sesler araya gireceği için birbirlerini anlamayacaklardır. İşte burada uzun mesafeye ve çevresel müdahalelere rağmen bilgiyi çıkış kaynağından alış kaynağına kadar dönüştürerek iletmeyi sağlayacak araçlara gereksinim duyulur³³. Uydu sinyallerinin de ilk çıktığı noktadan TV ekranına gelene kadar kat ettiği yol, bu süreçte benzerdir. Karasal yayın ile uydu yayıncılığı arasındaki fark burada ortaya çıkar. Karasal Televizyon yayıncılığında kullanılan elektromanyetik titreşimler atmosferde emilir ya da kaybolur. Bunun için TV yayınları bir link aktarıcısıyla dağıtılır. Bu dağıtım sırasındaki dağlar vb. engebeler iletişimi kesip sinyalleri zayıflatır. İletişim uydularında ise, fiziksel engeller ortadan kalkar, elektromanyetik işaretleri yüksek frekanslarla uzak mesafelere erişirilir³⁴.

³¹ WILLIAMS, Rhys, MAGUIRE, Graeme, Capacity Agreements From Microwaves to Mobile Virtual Network Operators, Telecommunications Law and Regulation, Oxford University Press, 2009, s.546

³² AZİZ, Aysel, Radyo ve Televizyon Yayıncılığı, İstanbul, 2013, s.70-73

³³ CALCUTT, David, TETLEY, Laurie, Satellite Communications : Principles and Applications, Oxford : Butterworth-Heinemann,1994, s.3-4

³⁴ KAHRAMAN, s.18

1.8. Uyduların Hukuki Niteliği

Uydular her ne kadar bir gök cismi olsa da, öncelikle belirlemek gerekir ki ne uydular ne de uydularla yapılan iletişim, uluslararası hava hukuku ilkelerine tabi değildir. Hava sahası ve uzayın sınırlandırılmasına ilişkin akademik tartışmalara rağmen, uydular açıkça uzay nesnelere kategorisinde değerlendirilir. Bu nedenle, uyduların bağlı olduğu hukuki düzen, uluslararası uzay hukuku kapsamındadır³⁵.

Uplink sözleşmesinin konusunu oluşturan uydu transponderi üzerinden kullanım hakkının sağlanması hususunu irdelemek için, uyduların eşya hukuku bağlamında taşınır ya da taşınmaz mal niteliğini tespit etmek gerekmektedir. Doktrinde uyduların eşya hukukundaki niteliğine ilişkin bir tartışma bulunmamaktadır. Uygulamada uyduların taşınır ya da taşınmaz mal olarak nitelendirilmesinin sonuca etki eden bir boyutu olmadığı için, uluslararası hukuk bağlamında da bir çalışmaya konu edilmemiştir. Daha çok ülkelerin iç düzenlemelerinde uyduların niteliğine dair tanımlamalar yapılmıştır. Örneğin, Rusya Federasyonu'nda ve Ukrayna'da devlet tescili olması kaydıyla, aralarında uyduların da bulunduğu dış uzay cisimleri taşınmaz kabul edilmiş iken Çin'de taşınır kabul edilmiştir³⁶.

2. Türkiye'de Uydu Regülasyonu Ve İlgili Kuruluşlar

³⁵ GÉRARDİNE, Goh Escolar, Satellite Communications: Regulatory, Legal, and Trade Issues, Handbook of Satellite Applications, Springer International Publishing Switzerland, 2017, s.653

³⁶ SVETLICHNYJ, Oleksandr, LEVCHENKO, Diana, Commercialization of Space Activities: Correlation of Private and Public Interest in the Pursuit of Outer Space Exploration, Advanced Space Law, Volume 4, 2019, s.83

³⁷ Bizim mevzuatımız bakımından ise, genel olarak taşınır eşya, toprağa bağlı olmayan ve özüne zarar gelmeden yeri değiştirilebilen yapıdaki eşyalar; taşınmaz eşya ise, özüne zarar gelmeksizin bir yerden başka bir yere taşınamayan eşya olarak kabul edilir. Türk Medeni Kanunu³⁷ (TMK)'nda taşınmazların sınırlı sayıda belirlenmiş olması nedeniyle kategorik olarak taşınmaz sayılması mümkün değildir. Uyduların ITU nezdinde tescilli olması ve jeosenkron uyduların yörüngedeki sabit konumu düşünüldüğünde taşınmaz eşya olarak kabulü mümkündür.

2.1. Genel Olarak

Ülkemizde ulusal düzeyde TV ve Radyo yayınlarının işleyişini düzenlemek, denetlemek ve bu yayınların gerçekleştirilmesini sağlamak amacıyla anayasa ve diğer mevzuat aracılığıyla kurulmuş ve işlemekte olan kurumlar mevcuttur. Diğer ülkelerde de benzerlerini görebileceğimiz bu düzenleyici ve denetleyici kurumlar, ülke içinde uydu yayıncılığı ile sağlanan TV ve Radyo yayınlarının izleyicilere ve dinleyiciye teknik ve hukuki bakımdan sağlıklı bir şekilde ulaşmasını sağlamaktadır. Diğer yandan ülke içindeki regülatif kurumlar, uluslararası kuruluşların düzenlemeleriyle uyum içerisindedir. Uzun ve uydu teknolojilerinde artan gelişmelere bağlı olarak, bu bağlamdaki regülatif kuruluşlar da kendilerini güncellemekte veya yenilerini oluşturmaktadır.

2.2. RTÜK

Anayasal bir kuruluş olan Radyo ve Televizyon Üst Kurulu (RTÜK), RTÜK kamu tüzel kişiliğine sahip bir regülasyon kuruluşu olup, radyo ve televizyon faaliyetlerine dair düzenlemelerde bulunma ve yaptırım uygulama yetkisine sahip olan bir kamu tüzel kişisidir.³⁸ RTÜK'ün 6112 Sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun³⁹ görev ve yetki kapsamı belirlenmiş olup, gerekli durumlarda yaptırım uygulama yetkisi de kanunla belirlenmiştir. Kanununun 34. maddesinde RTÜK'ün radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmetleri sektörünü düzenlemek ve denetlemek amacıyla kurulan idari ve mali özerliğe sahip, tarafsız bir kamu tüzel kişiliği olarak kurulduğu belirlenmiştir.

Uygulamada sıklıkla, televizyon ve radyo yayınlarının içeriğine ilişkin denetimin uydu yayıncılığı yapan Türksat A.Ş. veya diğer uydu operatörleri tarafından yapıldığı düşünülmektedir. Oysa 6112 sayılı kanununun 37. maddesinde RTÜK'ün görev ve yetkileri 28 bent ile açıklanmıştır, buna göre yayınların içerik denetimi RTÜK tarafından yapılır. Bu

³⁸ KARAKUŞ, Yavuz, RtüK-Btk Ve Türksat'ın Yaptırım Uygulama Yetkisi (Penal Sanction) Ve Düzenleme Yapma Yetkisi (Regulation) Bakımından İncelenmesi Ve Sonuçları, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek Lisans Tezi, 2011, s.4

³⁹ RG: 3.3.2011 Sa.27863

nedenle uydu operatörlerinin, uydu kapasite sözleşmeleri aracılığıyla yayın sağladığı televizyon kanallarının içeriğine dair denetim yapması söz konusu değildir.

2.3. BTK

Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu (BTK), 2813 Sayılı Telsiz Kanunu'nun⁴⁰ adında ve içeriğinde yapılan değişikliklerle 2008 yılında kurulmuştur. Görev ve yetkileri ise 5809 sayılı Elektronik Haberleşme Kanunu'nda⁴¹ sayılmıştır. Buna göre uydu yayıncılığına ilişkin BTK'nın görevlerinden bazıları şunlardır:

- Numaralandırma, internet alan adları, uydu pozisyonu, frekans tahsisi gibi kıt kaynaklara dayalı elektronik haberleşme hizmetlerine ilişkin strateji ve politikaları belirlemek
- Elektronik haberleşme hizmetlerinin sunulması ve elektronik haberleşme şebeke ve altyapılarının tesis ve işletilmesi için gerekli olan frekans, uydu pozisyonu ve numaralandırma planlamasını ve tahsisini yapmak.
- Bakanlıkça belirlenen uydu pozisyonu ile ulusal çapta verilecek frekans bandı kullanımını ihtiva eden ve sınırlı sayıda işletmeci tarafından yürütülmesi gereken elektronik haberleşme hizmetlerine ilişkin yetkilendirme politikası, hizmetin başlama zamanı, yetkilendirme süresi ve hizmeti sunacak işletmeci sayısı gibi kısıtlara dair yetkilendirme yapmak.
- Uluslararası planlama ve kriterler çerçevesinde uydu pozisyonlarına ilişkin planlama, tahsis, uluslararası koordinasyon ile tescil işlemlerini Bakanlıkla koordineli olarak yürütmek.

BTK yukarıda sayılan regülasyon yetkilerinin yanı sıra, Elektronik Haberleşme Kanunu'nun 60. Maddesi ile denetleme ve yaptırım uygulama yetkisine de sahiptir.

⁴⁰ RG: 7.4.1983 Sa.18011

⁴¹ RG: 5.11.2008 Sa. 27050 (mükerrer)

2.4. TÜRKSAT

2.4.1. Kuruluşu ve Hukuki Yapısı

Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş (Türksat A.Ş.), Türk Ticaret Kanunu⁴² hükümlerine göre işletilen bir özel şirket olmakla birlikte, kuruluşu kanun maddesine dayanmaktadır. 406 sayılı Telgraf ve Telefon Kanunu'nun⁴³ Ek 33. Maddesinin ilk bendi Türksat A.Ş.'nin özel hukuk kişiliğini açıklamaktadır:

“Ulusal egemenlik kapsamındaki uydu yörünge pozisyonlarının hakları, yönetimi ve işletme yetkisine sahip olmak ve bununla ilgili yükümlülükleri yerine getirmek, adına kayıtlı ve diğer operatörlere ait uyduları işletmeye vermek ya da verilmesini sağlamak, bu uyduları işletmek, ulusal ve yabancı operatörlere ait uydular üzerinden haberleşme ve iletim alt yapısını kurmak, kablo tv altyapısı üzerinden teknik olarak verilebilecek her türlü hizmeti sunmak, televizyon yayıncılığı ve uydu platform işletmeciliğini yürütmek, kamu hizmetlerinin elektronik ortamda verilebilmesini sağlayan e-devlet kapısı hizmetleri ile bilgi ve iletişim teknolojileri alanında her türlü faaliyette bulunmak işletmek ve ticarî faaliyette bulunmak üzere, bu Kanun ile kuruluş ve tescile ilişkin hükümleri hariç olmak üzere 6762 sayılı Türk Ticaret Kanunu ve özel hukuk hükümlerine tâbi, Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme Anonim Şirketi (Türksat A.Ş.) unvanı altında bir anonim şirket kurulmuştur.”

Her ne kadar kanun maddesinde kuruluşu ifade edilmiş olsa da, Türksat A.Ş. kanunla kurulmuş bir şirket değildir. Kuruluşu Türk Ticaret Kanunu uyarınca ticaret siciline tescil ile gerçekleştiğinden, Türksat A.Ş.'yi özel kanunla kurulan bir kurum olarak nitelendirmek, Türk Ticaret Kanunu hükümleri ile çelişmektedir. Nitekim Türksat A.Ş.'nin faaliyete başlaması da diğer özel hukuk tüzel kişileri gibi ana sözleşmesini ticaret sicilinde tescil ve ilan ettirmesiyle olmuştur⁴⁴. Uyuşmazlık Mahkemesi'nin 2016/323 Esas, 20916/538 Karar ve 28.11.2016 tarihli kararı ile de Türksat A.Ş.'nin bir kamu kuruluşu değil, özel bir ticari şirket olduğu hususu belirlenmiştir: “406 sayılı Kanununun Ek 33üncü maddesi incelendiğinde; davalı TÜRKSAT Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş, hin hisselerinin tamamı Hazine Müsteşarlığı'na ait ise de; Türk Ticaret Kanunu ve özel hukuk

⁴² RG: 14.2.2011 Sa. 27846

⁴³ RG: 21.2.1924 Sa.59

⁴⁴ KARAKUŞ, s.45-49

hükümlerine göre faaliyet gösteren anonim şirket statüsünde bir şirket olduğu, faaliyetlerini yürütmek üzere ilgili gerçek ve tüzel kişilerle imzaladığı sözleşmelerin ise idari sözleşme değil, özel hukuk sözleşmesi niteliğinde olduğu sonucuna varılmaktadır. Özel hukuk sözleşmesi niteliğindeki bu sözleşmelerin uygulanmasından kaynaklı davaların ise adli yargının görevine gireceği açıktır. Olayda, ise dava konusu işlemin davacı ile davalı Türksat A.Ş, arasında imzalanmış olan özel hukuk sözleşmesi niteliğindeki sözleşme hükümlerine dayanılarak tesis edildiği gözetildiğinde, davanın adli yargının görevine girdiği sonucuna varılmıştır.”

Uydu işletmeciliği konusunda Türksat A.Ş.’nin tekel hakkına sahip olup olmadığı hususunda kanunun “diğer operatörlere ait uydular” ifadesi, farklı operatörlere izin verilebileceğini göstermektedir. Buradan hareketle isteyen özel işletmeciler gerekli koşulları sağlaması halinde uydu işletmeciliği yapabilecektir⁴⁵.

2.4.2. Görev ve Yetkileri

BTK ile TÜRKSAT A.Ş. arasında 18.05.2005 tarihinde 5189 sayılı kanun⁴⁶ uyarınca ‘Uydu Hizmetlerinin Yürütülmesine ilişkin Görev Sözleşmesi’ imzalanmıştır. Başlangıçta uydu işletmeciliği, ulusal ve yabancı operatörlere ait uydular üzerinden haberleşme ve iletim alt yapısını kurmak, işletmek ve ticarî faaliyette bulunmak üzere Türk Ticaret Kanunu hükümlerine göre kurulan TÜRKSAT A.Ş. , gelişen ihtiyaçlar doğrultusunda uydu işletmeciliğinin yanında başka misyon ve görevler de üstlenmiştir⁴⁷. Türksat Uydu Haberleşme Kablo TV ve İşletme A.Ş. (Türksat), Türksat uyduları ve diğer uydular üzerinden her türlü uydu haberleşmesini gerçekleştiren ve Türkiye’nin tek uydu operatörüdür. Avrupa’dan Asya’ya uzanan geniş bir coğrafyada uydular üzerinden ses, veri, internet, TV ve radyo yayıncılık hizmeti sağlamaktadır. Türksat ayrıca, bilişim hizmetleri kapsamında e-Devlet Kapısı’nı işletir ve kamu hizmetlerinin elektronik ortamdaki sunumuna yönelik projeler yürütür⁴⁸.

⁴⁵ EKİCİ, Şerafettin, Türk Telekomünikasyon Hukuk, İstanbul, 2006,s.89

⁴⁶ RG: 16.06.2004 Sa:25510

⁴⁷ KARAKUŞ, s.41

⁴⁸ <https://www.turksat.com.tr/tr/hakimizda/faaliyet-alanlarimiz> (Erişim tarihi: 2.10.2021)

2.5. Türkiye Uzay Ajansı

Türkiye Uzay Ajansı 13 Aralık 2018 tarihinde⁴⁹, Türkiye'nin milli uzay programını belirlemek ve uygulamak üzere kurulmuştur. 23 numaralı Cumhurbaşkanlığı Kararnamesi ile kuruluşu ve amacı tanımlanmıştır. Kararname'nin 4. maddesinin f ve g bentlerinde, uydu tesislerinin üretimi ve yönetimi ile ilgili Türkiye Uzay Ajansı'na yüklenen görevler şu şekildedir:

“f) Uydu, fırlatma araç ve sistemleri, hava araçları, simülatörler, uzay platformları dâhil uzay ve havacılıkla ilgili her türlü ürün, teknoloji, sistem, tesis, araç ve gereçlerin tasarımı, üretimi, entegrasyonu ve gerekli testlerinin yapılmasını sağlamak amacıyla plan, proje ve çalışmalar yapmak veya yaptırmak.

g) Kamu kurum ve kuruluşları ile özel sektör kuruluşları tarafından uzaya gönderilecek uydu ve uzay araçlarının yurtiçinden fırlatılmasına, yörüngeye yerleştirilmesine ve geri döndürülmesine ilişkin gerekli izinleri vermek ve koordinasyonu sağlamak; yurtdışından fırlatılmasına, yörüngeye yerleştirilmesine ve geri döndürülmesine ilişkin bildirimleri kayıt altına almak.”

3. Uluslararası Uydu Yayıncılığı Ve Uydu Regülasyonu

3.1. Uydu ve Uydu Yayıncılığına İlişkin Hukuki Düzenlemeler

Radyo ve televizyon yayınlarında ulusal kuruluşların yanı sıra, uluslararası alanda yayın alışverişini düzenlemek, teknik ve hukuk alanlarında işbirliği yapmak ve teknik karışıklıkların önüne geçmek amacıyla uluslararası yapılanmalara gidilmiştir. Bu yapılanmaları çoğunlukla radyo ve televizyon yayıncılıklarının her ikisini kapsar. İlk yıllarda kıtalarla sınırlı kalan örgütlenmeler zamanla uluslararası boyut kazanmıştır⁵⁰. Nitekim uzayda bulunan her yapının birbirine etkisi söz konusudur. Bu bağlamda devletlerin birbirlerinden kopuk bir şekilde uydu veya bir başka uzay cismine yönelik

⁴⁹ RG: 13.12.2018 tarih, Sa:30624

⁵⁰ AZİZ, s.126

çalışma yürütmesi ve bundan menfaat beklemesi mümkün değildir. Bir anlamda uzay hukukundaki “kamusal alan” mantığından doğan düzenlemeler, devletlerin veya özel şirketlerin uzay ve uydu faaliyetlerinin daha sağlıklı bir şekilde yürütülmesini sağlamaktadır.

Diğer yandan uydulara dair regülatör kurumlar ve düzenlemeler her zaman telekomünikasyon sektöründeki gelişmelere paralel olarak gelişmiştir. Telekomünikasyon alanındaki yenilikler ve internetin kullanım alanının genişlemesi ile daha fazla uygulama alanı ortaya çıkmıştır. Buna bağlı olarak da regülatif kurumlar yenilenmiş ya da yeni regülatif kurumlar oluşturulmaya başlanmış, kimi zaman da kurumlar arasındaki işbirlikleri ve çalışma alanlarının kesişimi zorunlu olarak artmıştır. Özel olarak uydu yayıncılığı ile dünya genelinde ülkelerin uydu hizmetlerini kullanmalarının artması ile çatı kuruluşların hukuki düzenlemeler yapmaları, bu hizmetlerden herkesin eşit bir şekilde yararlanabilmesi için bir küresel ihtiyaç haline gelmiştir.

3.2. Uluslararası Telekomünikasyon Birliği

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği (ITU), aralarında Osmanlı Devleti'nin de bulunduğu 20 Avrupa ülkesi tarafından 1865'te Paris'te kurulmuştur. Dönemin teknolojik gelişmişliğine bağlı olarak başlangıçtaki çalışma konusu telgraf iletişim ağına ilişkin olduğundan, ITU'nun ilk adı da Uluslararası Telgraf Konferansı'dır⁵¹. 15 Kasım 1947'de, ITU ile Birleşmiş Milletler arasında yapılan bir anlaşma neticesinde Birleşmiş Milletler, ITU'yu telekomünikasyon konusunda uzmanlaşmış kuruluş olarak tanıdı. Anlaşma resmen 1 Ocak 1949'da yürürlüğe girdi⁵².

ITU, yasal bir organ olmaktan ziyade, teknik bir kurum olsa da, uluslararası uzay hukukunun gelişiminde çok önemli bir rol oynar⁵³. Dünya telekomünikasyon standartlarının belirlenmesinde ITU'nun küresel ve bölgesel işbirlikleri önemli rol oynar.

⁵¹ <https://www.itu.int/en/history/Pages/ITUBorn1865.aspx> (Erişim Tarihi: 4.10.2021)

⁵² <https://www.itu.int/en/history/Pages/ITUsHistory-page-3.aspx> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

⁵³ THOMPSON, Jannat C., Space For Rent: The International Telecommunications Union, Space Law, And Orbit/ Spectrum Leasing, Journal of Air Law and Commerce, Vol 62 Issue 1, 1996, s.286

Bünyesinde 193 ülke ve binlerce kuruluşu toplayarak uluslar üstü bir konumda faaliyette bulunur⁵⁴.

Uluslararası Telekomünikasyon Birliği, Telekomünikasyon Standardizasyon Sektörü (ITU-T), Telekomünikasyon Kalkınma Sektörü (ITU-D) ve Radyokomünikasyon Sektörü (ITU-R) olmak üzere üç sektör altında çalışmaktadır. Organizasyon veya şirketlerin bir veya birden fazla sektörle ilişkili olarak ITU üyesi olması mümkündür⁵⁵. Kuruluşun, uyduların frekans tahsisinde önemli bir rolü bulunmaktadır. Uyduların uzayda çalışması için gerekli olan yörünge yuvaları ve frekans kullanım hakları, ITU tarafından özel kuruluşlara değil, yalnızca devletlere tahsis edilir. ITU belirli bir devlet lehine yörünge yuvaları ve/veya frekansları kaydettirdiğinde, o devlet bunları kendi ulusal yasalarına göre devlet kurumlarına veya özel kuruluşlara tahsis edebilir. ITU nezdinde kayıtlı olan yörünge yuvaları veya frekans bantlarının kullanımına ilişkin izinler geri alınır veya iptal edilirse, devletler arasındaki anlaşmazlık yine ITU nezdinde tahkim ile çözümlenir⁵⁶.

Türkiye, TÜRK SAT A.Ş. aracılığı ile 2004 yılından beri Radyokomünikasyon Sektörü üyesi olarak ITU çalışmalarına katılmaktadır⁵⁷.

3.3. Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Örgütü (INTELSAT)

Uluslararası Telekomünikasyon Uydu Örgütü (INTELSAT- International Telecommunications Satellite Organization), 19 ülkenin katılımıyla, 20 Ağustos 1964 tarihinde küresel uydu ve konumlama hizmeti verilmesi amacıyla uydu teknoloji ve servis sağlayıcı organizasyonu olarak kurulmuştur⁵⁸. 1965 yılında fırlatılan Intelsat-1 uydusu ile ilk ticari uydu televizyon yayıncılığını başlatmıştır ve günümüzde 50'den fazla uydu aracılığıyla dünyaya ses ve görüntü iletimi sağlamaktadır. Türkiye Intelsat anlaşmasını 1971'de imzalamıştır. Günümüzde 80'den fazla üye ülkesi olup, 2001 yılında ABD merkezli uluslararası özel bir şirkete dönüştürülmüştür⁵⁹.

⁵⁴ SARIKAYA, Soner, Uzay Hukuku ve Türkiye, İstanbul, 2020, s.60; WILLIAMS, MAGUIRE, s.728

⁵⁵ <https://www.itu.int/en/myitu/Membership> (Erişim Tarihi: 4.10.2021)

⁵⁶ FROHLOFF, Jan, Arbitration In Space Disputes, *Arbitration International*, Volume 35, Issue 3, September 2019, s.310

⁵⁷ ASLAN, SÖZBİR, ÖZ, s.72

⁵⁸ TOPCU, Murat, Türkiye Uydu Haberleşme Sistemlerindeki Gelişmeler Ve Gps Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2017, s.21

⁵⁹ ATABEK, s.202

3.4. Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI)

Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI), 1988 yılında kurulmuş ve 60'dan fazla ülkeden 900 üye kuruluşu bulunmaktadır⁶⁰. Avrupa Birliği'nin girişimi ile kurulan enstitünün amacı, üye ülkeler arasında telekomünikasyon altyapılarını birleştirmek, terminal donanımlarının uyumluluğunu ve Avrupa telekomünikasyon ağını oluşturmaktır. ETSI, başlangıçta bölgesel bir standardizasyon olarak kurulmuş olsa da, telekomünikasyon pazarının giderek küreselleşmesi ve mobil haberleşmenin yaygınlaşmasıyla küresel düzeyde de etkili olan standartlar üretmeye başlamıştır⁶¹.

3.5. Posta ve Telekomünikasyon İdareleri Avrupa Konferansı (CEPT)

Posta ve Telekomünikasyon İdareleri Avrupa Konferansı (CEPT) 1959'da 19 ülkenin katılımıyla kurulmuş ve ilk on yılda 26 üyeyi bünyesinde toplamıştır. CEPT'in faaliyetleri arasında ticari, operasyonel, düzenleyici ve teknik standardizasyon konularında işbirliği yer almaktadır. Bugün aralarında Türkiye'nin de bulunduğu 48 ülke CEPT üyesidir⁶². CEPT, posta ve telekomünikasyon alanlarında üyeleri arasında işbirliği oluşturmak amacıyla tüm regülasyon ve frekans planlaması çalışmalarını, Avrupa Komisyonu ve Avrupa Telekomünikasyon Standartları Enstitüsü (ETSI) ile işbirliği içerisinde sürdürmektedir⁶³.

3.6. Uluslararası Denizcilik Uydu Örgütü (Inmarsat)

Uluslararası Denizcilik Uydu Örgütü (International Maritime Satellite Organization - Inmarsat) 1979 yılında İngiltere'de Mobil haberleşme, gemicilik ve deniz emniyetinin sağlanması amacıyla kurulmuştur. Günümüzde yörüngede 4 asıl ve 9 yedek uydusu

⁶⁰ <https://www.etsi.org/membership> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

⁶¹ ÇAVUŞOĞLU, Ahmet Erdinç, Telekomünikasyon Hizmetlerine İlişkin İmtiyaz Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim, yüksek lisans tezi, İstanbul, 2007, s.31

⁶² <https://www.cept.org/cept/> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

⁶³ ÇAVUŞOĞLU, s.31

bulunmaktadır. Kapsama alanı dünyanın %98'idir. Örgütün, Türkiye'nin de dahil olduğu 85 adet üye ülkesi ve dünyanın çeşitli ülkelerinde 34 adet yer istasyonu bulunmaktadır⁶⁴.

3.7. Uydular Aracılığı ile Telekomünikasyon Avrupa Örgütü (Eutelsat)

Eutelsat (Uydular Aracılığı ile Telekomünikasyon Avrupa Örgütü), ilk olarak 1977'de Avrupa Uzay Ajansı için iletişim uydularını işletmek üzere kurulmuştur. Bugün Eutelsat, ticari uydu işinde en yenilikçi operatörlerden biridir. 2014'ten günümüze kadar Afrika, Orta Doğu, Asya ve Amerika'da kapsama alanı sağlayan 36 uyduda kapasite sunmaktadır.⁶⁵ 2001 yılında özelleştirilerek uluslararası özel şirket yapısına bürünmüştür. Günümüzde, aralarında Türkiye'nin de yaygın olarak izlenen Hot Bird serisi uyduları da dahil olmak üzere 37 adet sabit yörünge uydusunun işleticisidir⁶⁶.

4. Uplink Hizmetinin Kapsamı Tanımı Ve Yardımcı Kavramlar

4.1. Uplink Hizmetinin Kapsamı

Uplink hizmeti, uydu, yer sistemleri ve yayıncının yayın kodları bileşenleri ile çalışır. Uydu üzerinden bağlantıyı sağlayacak olan yer sistemleri, bir dizi teknik bileşenden oluşur. Bu sistemin sağlıklı bir şekilde işlemesi için, yayının sağlanacağı TV veya radyo frekansına dair teknik verilerin yer istasyonunda işlenmesi gerekir. Elbette uplink hizmeti tek başına uplink bağlantısından oluşmaz, uyduya gönderilen uplink sinyallerinin yer istasyonuna downlink sinyalleri olarak başarılı bir şekilde ulaşması gerekir. Bu döngünün başarılı bir şekilde çalışabilmesi için, uydu transponder, frekans aralığı ve yer istasyonlarının tamamının teknik olarak hatasız çalışması gerekir. Bu hizmet neticesinde TV veya uydu yayınları dinleyici ve izleyicilerine ulaşır.

4.2. Yardımcı Kavramlar

⁶⁴ <https://www.inmarsat.com/en/about/who-we-are.html> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

⁶⁵ <https://www.eutelsat.com/en/group/our-history.html> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

⁶⁶ ATABEK, s.202

4.2.1. Yörünge ve Geostasyoner Yörünge

Yörünge, uzaydaki bir nesnenin (yıldız, gezegen, ay, asteroit veya uzay aracı gibi) yerçekimi nedeniyle başka bir nesnenin etrafında döndüğü kavisli yoldur. Geostasyoner yörüngedeki (GEO) uydular, Dünya'nın dönüşünü takiben batıdan doğuya ekvatorun üzerinde Dünya'yı çevreler ve Dünya ile tam olarak aynı hızda hareket ederek. Bu durum, GEO'daki uyduların sabit bir konum üzerinde 'durağan' görünmesini sağlar. GEO, iletişim uyduları gibi, Dünya üzerinde sürekli olarak belirli bir yerin üzerinde kalması gereken uydular tarafından kullanılır. Bu şekilde, Dünya üzerindeki bir anten, hareket etmeden her zaman o uyduya dönük kalacak şekilde sabitlenebilir. Hava durumu izleme uyduları tarafından da kullanılabilir, çünkü oradaki hava trendlerinin nasıl ortaya çıktığını görmek için belirli alanları sürekli olarak gözlemleyebilirler⁶⁷.

Dünya'nın açısal hızı ile GEO yörüngesinde yer alan uyduların açısal hızları birbirine eşit olduğu için, GEO yörüngelerdeki uyduların dönüş periyotları ile Dünya'nın kendi çevresindeki dönüş periyodu birbirlerine eşittir. GEO yörüngelerindeki uyduların konumları Dünya üzerinde bulunan belli bir noktaya göre sabit olarak belirlenmesinden ötürü de, bu yörüngelerdeki uydular, kapsama alanındaki, tüm yer istasyonları ile sürekli olarak haberleşebilirler. Tüm bu özelliklerinden ötürü iletişim ve yayın hizmeti vere uydular genellikle olarak GEO yörüngelerine konumlandırılır⁶⁸.

4.2.2. Uplink ve Downlink

Uplink kavramının kelime anlamı “çıkış hattı” veya “çıkış yolu” olarak tanımlanmaktadır⁶⁹ ⁷⁰. İletişim uydularına yer istasyonundan gönderilen sinyallere uplink (uyduya çıkış) sinyalleri denilmektedir. Uydu içerisinde güçlendirilerek tekrar alıcı yer istasyonuna gönderilen sinyal ise downlink olarak tanımlanmaktadır⁷¹. Uplink sinyalleri denizden, karadan ya da mobil terminallerden uyduya gönderilebilir. Buna müteakip

⁶⁷ https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Transportation/Types_of_orbits (Erişim Tarihi: 10.03.2022)

⁶⁸ TOPCU, s.19-20

⁶⁹ <https://www.makaleler.com/uplink-nedir-nasil-calisir> (Erişim Tarihi: 23.09.2021)

⁷⁰ Uplink ve downlink kelimelerinin yerine “çıkış hattı” ve “iniş hattı” ifadelerinin kullanılması mümkündür.

⁷¹ KIRIK, s.4-5

uydudan yansıyan sinyaller de downlink olarak yer istasyonuna ulaştırılır. Bu döngü ile televizyon (TV) ve radyo gibi haberleşme cihazları kullanılır hale gelmektedir⁷².

4.2.3. Transponder

Yeryüzünden fırlatılan uydu, yörüngeye yüklü olarak ulaşmaktadır. Uydunun iletişim yükündeki radyofrekans iletişim kanalı için İngilizcedeki “transmitter” ve “responder” kelimelerinin birleşimi olan transponder ifadesi kullanılır. Şeffaf bir yüzeyi bulunmakta ve frekansı uplink aralığından downlink aralığına dönüştürür. Bir transponderin belirli bir kullanıcı uygulama ağına atanabilmesi, apartman daireleri gibi kiralanmalarını veya satılmalarını gerektirmiştir. Esasında transponder kiralayanın veya alıcının edindiği şey, iletişim bant genişliğinin mikrodalga kanalıdır⁷³. Genel olarak transponder, bir yer istasyonundan (uplink) sinyal alıp onu farklı bir frekansa aktaran ve aynı sinyali başka bir yer istasyonuna (down-link) yayın sağlanması için ileten bir dizi radyo ekipmanı parçasıdır⁷⁴. Daha açık bir ifadeyle, sinyali alan ve veren kapsamlı bir cihazdır⁷⁵. Uydu iletişimi için kullanılan temel frekans bantları C bandı, Ku bandı ve Ka bandıdır. Her uydunun, belirli bir frekans bandında çalışan transponder bulunur⁷⁶.

4.2.4. Radyo ve Televizyon Yayını

Radyo yayını, elektromanyetik dalgalar aracılığıyla bir iletinin dinleyiciye ses yolu ile aktarılmasıdır. Televizyon yayını ise, elektromanyetik dalgalar aracılığı ile bir iletinin izleyiciye ses ve görüntü olarak aktarılmasıdır. Bu aktarımda, boşlukta yayılan ses ve görüntü sinyalleri bu amaç için geliştirilmiş televizyon alıcıları aracılığıyla alınır⁷⁷.

⁷² <https://www.longlinestore.com/uplink-ve-downlink-nedir> (Erişim Tarihi: 23.09.2021)

⁷³ ELBERT, Bruce, Introduction to Satellite Communication Artech House, 2008, s.141-142; WILLIAMS, MAGUIRE, s.547

⁷⁴ RAVILLON, Laurence, Typology of Contracts in Space Sector, Contracting for Space, Edited by Lesley Jane Smith, Ingo Baumann, Ashgate Publishing Limited, 2011, s. 165 ; MAINI, s.1697r

⁷⁵ KIRIK, s.5

⁷⁶ HUTH, Oliver, ROELANDT, Rafaël, Specific Aspects and Characteristics of Satellite Capacity Agreements in the Satellite Communications Business, Contracting for Space, Edited by Lesley Jane Smith, Ingo Baumann, Ashgate Publishing Limited, 2011, s.396

⁷⁷ AZİZ, s.36

Radyo Ve Televizyonların Kuruluş Ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun⁷⁸'da tanımlandığı haliyle, radyo yayın hizmeti, karasal, kablo, uydu ve diğer yayın ortamları üzerinden yapılan ve bireysel iletişim hizmetlerini kapsamayan ses ve veri yayını tanımlar. Televizyon yayın hizmeti, ise programların bir yayın akışı çizelgesine dayalı olarak eş zamanlı izlenebilmesi amacıyla bir medya hizmet sağlayıcı tarafından sunulan şifreli veya şifresiz görsel-ışitsel yayın hizmetini, ifade eder.

5. Uplink Sisteminin İşleyişi

Uydu haberleşme sistemi, uydu, uydunun yörüngesini, uzaydaki çalışmasını ve konumunu denetleyen bir yer istasyonu ve uydu üzerindeki transponder üzerinden iletişim trafiğini sağlayan yer istasyonlarından oluşur. Uydu yer istasyonu ise, uyduya erişimin sağlanması için tüm ekipmanlara sahiptir. Kullanıcının uzay kesimine doğrudan erişimini sağlayan portatif, mobil veya çok küçük açıklıklı uçbirim (VSAT) şeklindeki kullanıcı istasyonlarından uzay kısmına dağıtan ve toplayan ana istasyonlardır⁷⁹. Kısaca özetlemek gerekirse bir uydu haberleşme sistemi; uydu, uydunun yörüngesi, uzaydaki konumu ve çalışmasını denetleyen bir yeryüzü istasyonu ile transponder üzerinden iletişim trafiğini sağlayan yer istasyonlarından oluşur⁸⁰.

İletişim uyduları da jeosenkton yörüngede (GEO) bulunur ve yer istasyonları ile sürekli iletişim sağlar⁸¹. Uyduların iletişim kurmayı sağlayabilmesi için uydu sinyallerin alınmasını ve verilmesini sağlayan yer istasyonlarına ihtiyaç bulunmaktadır. Kamera vb. araçlarla elde edilen görüntünün televizyona yansıtılması sürecinde, ilk olarak görüntü alanından elde edilen sinyal bir encoder (kodlayıcı) yoluyla uydu aktarımında kullanılacak uygun bir ses ve görüntü koduna çevrilir. Çevrilen sinyali, uplink yoluyla verici antene aktarılır, bu anten mikro dalgalar yoluyla sinyali uydu alıcı-vericisine aktarır⁸². Daha sonra bu sinyal bir modülatör ile dönüştürülür. Upconverter ile frekansı yükseltilir ve sonrasında transmit anteni ile uyduya uplink yapılır. Sonrasında sinyaller

⁷⁸ RG: 3/3/2011 Sa: 27863

⁷⁹ YARALI, Saniye, 3 GHZ'nin Üzerinde İşletilen Uydu Yer İstasyonları Yetkilendirme Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler, teknik uzmanlık tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Nisan 2013, Ankara, s.2

⁸⁰ YARALI, s.1

⁸¹ KIRIK, s.4

⁸² DEMİR, Mustafa, "3g/4g Ekseninde Yeni Nesil İletişim Teknolojilerinin Türk Televizyon Yayıncılığında Kullanımı", Yeni İletişim Teknolojileri ve Toplumsal Dönüşüm Sempozyumu, Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları:157, Kongreler Ve Sempozyumlar Dizisi: 25, s.1176

filtrelenerek transponder aracılığı ile farklı bir frekans aralığına dönüştürüldükten sonra, transponder ekipmanları ile tekrar yer istasyonuna gönderilir⁸³.

⁸³ <https://www.makaleler.com/uplink-nedir-nasil-calisir> (Erişim Tarihi: 23.09.2021)

2. BÖLÜM

UPLINK SÖZLEŞMESİNİN KAPSAMI

1. Genel Olarak

Türk Borçlar Hukukunda sözleşme serbestisi Türk Borçlar Kanunu (TBK) m. 26'da "*Taraflar, bir sözleşmenin içeriğini kanunda öngörülen sınırlar içinde özgürce belirleyebilirler.*" denilmek suretiyle belirlenmiştir. Ayrıca Anayasa'nın 48. maddesi ile de sözleşme özgürlüğü teminat altına alınmıştır. Bu düzenlemeler çerçevesinde hukukumuzda sözleşme serbestisi, sadece kanunda belirlenen tiplerle sınırlı olmayıp, hukuka ve ahlaka aykırı olmamak koşuluyla oldukça geniş bir düzenleme alanına sahiptir.

Sözleşme konusunun istenilen konuda ve biçimde düzenlenmesi hususu da, sözleşme özgürlüğü kapsamındadır. Nitekim sözleşme özgürlüğü, sadece Türk Borçlar Kanunu m. 26 kapsamında sözleşmenin konusunu serbestçe belirlemeye ilişkin olmayıp, sözleşme yapıp yapmama özgürlüğü ile kanundaki sözleşme tiplerine bağlı kalmadan, isimsiz sözleşme yapabilme özgürlüğünü de içerir. Tip serbestisi olarak da nitelendirilen sözleşme özgürlüğü, sözleşmenin içeriğini belirleme konusunda da geniş bir alandır⁸⁴. Teknolojideki değişim ve gelişmeler ile insan ilişkilerinin ve ihtiyaçlarının çeşitliliği de yeni tip sözleşmelerin doğmasını zorunlu kılmıştır. Bu yüzden kanunda düzenlenmemiş olsa da, bir isimsiz sözleşme olarak uplink sözleşmesi uygulamada sıklıkla görülür.

Çalışmamızın bu bölümünde, uplink sözleşmesi detaylı olarak incelenecek ve sözleşme boşluklarının tamamlanmasına ilişkin yöntemler ele alınacaktır.

2. Tanım ve Kavram

⁸⁴ HATEMİ, GÖKYAYLA, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2017, s.60; KUNTALP, Erden, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşmeler), Ankara, 2013, s.2-3; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019, N.48-49, ARAL, Fahrettin, AYRANCI, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2021, s.60; YÜCER AKTÜRK, İpek, İsimsiz Sözleşme Genel Teorisi ve Uzaktan Öğretim Sözleşmesi, Ankara, 2016,s.30

Çalışmamızda tercih ettiğimiz “uplink sözleşmesi” terimi, bu sözleşme için kullanılan tek ifade olmayıp, yabancı ve yerli kaynaklarda başka birçok ifade ile de karşılık bulur. Bunlardan bazıları uplink servisi sözleşmesi, uydu kapasite sözleşmesi (satellite capacity agreement) , uydu kapasite tahsisi sözleşmesi, uydu iletim sözleşmesi (satellite transmission agreement), uplink activation agreement, satellite operation contracts, TV servisleri için bant paylaşımlı transponder kira sözleşmesi, uyduları üzerinden TV servisleri için tam zamanlı uzun süreli transponder kira sözleşmesi gibi isimlendirmelerdir. Bu isimlerdeki sözleşmelerin tamamı uplink sözleşmesi ile aynı konudadır.

Uplink sözleşmesi, uydu operatörlüğü sözleşmesi olarak da adlandırılır, nitekim sözleşmeye karakterini veren önemli bir uydu yönetimidir. Uydu operatörü (örneğin Intelsat, Eutelsat, Türksat, Inmarsat gibi) uydunun sahibi olarak, uydu üzerinden erişilebilir kapasiteyi, telekomünikasyon servis sağlayıcısına belirli süreliğine kiralar⁸⁵. Transponder kiralama sözleşmeleri olarak da geçen bu sözleşmede, operatör, yayıncıya bir iletişim uydusunda transponder kapasitesi sağlamayı ve periyodik bir ödeme karşılığında müşteri tarafından bu kapasitenin kullanımına izin vererek buna bağlı hizmetleri sağlamayı taahhüt eder⁸⁶.

Uplink sözleşmesinde servise esas olan uydunun adı, yörüngesel pozisyonu, beklenen yakıt, uydunun kullanım ömrü, yörüngesel pozisyon tutarlılığı, kontrol sistemi, tasarlanmış transponder kapasitesi ve kullanılabilir transponder bant genişliği gibi temel özellikleri belirli olmalıdır. Yükleniciye kiralanan transponder alanının transponder numarası, kapsama alanı, transponder bandı, kullanıcı kapasite bilgisi, firmaya tahsis edilen bant genişliği ve yayıncıya tahsis edilen günlük iletim süresi de belirli olmalıdır.

Uplink sözleşmesinde operatör, transponder kapasitesini kullanmak sureti ile bir noktadan çoklu noktaya, tek yönlü iletim hizmeti ile uydu iletim hizmetlerinin temin edilmesini sağlar. Daha açık bir ifadeyle megahertz (MHz) türünden uydu kapasitesi hizmeti sağlar. Uplink sözleşmesinde teknik hususlar çok önemlidir. Sözleşmede mutlak suretle, transponder numarasını, transponderin C bandını veya Ku bandını, megahertz cinsinden bant genişliğini, transponder konumu için uydu ışını ve hizmet sınırlama hükümleri belirtmelidir. Ayrıca, örneğin kapasite 72 MHz transponderin 36 MHz kısmı ise, uydu operatörü diğer kısmın başka bir müşteriyle paylaşılıp paylaşılmadığını,

⁸⁵ RAVILLON, s.165

⁸⁶ HERMIDA, Julian, “Transponder Agreements”, Journal of Space Law, Vol.24, No.1,1996, s.315

paylaşıyorsa kimin ve kullanım türünü belirtmelidir. Operasyonel uydular için, kullanıcı, gerçek uydu performans ölçümlerine dayalı olarak transpondere özgü hizmet spesifikasyonlarını talep etmelidir. Sinyal gücü ve kapsama alanı tahminlerinden mümkün olduğunca kaçınılmalıdır. Uydunun performansını ölçerken, taraflar ölçümler için hem yer hem de teknik üzerinde anlaşmalıdır. Ayrıca sözleşmede, daha sonra kullanımla ilgili anlaşmazlıkları önlemek için tanımlanmış teknik terimlerin bir sözlüğü bulunmalıdır. Transponder anlaşmasının, hizmette bir kesinti veya toplam uydu arızası durumunda tarafların ilgili hak ve yükümlülüklerini belirtmesi zorunludur. Tüm uplink sözleşmelerinde, kesinti halleri ve yedek kapasite değiştirme hakları belirtilmelidir⁸⁷. Bununla birlikte, uplink sözleşmesi ile uydunun yörünge konumu, ilk transponder numarası, müşteri uplink ve downlink sinyal frekansı ve polarizasyonu, kapasite ve iletim saatlerini de içerecek şekilde iletimin temel parametreleri belirlenmelidir⁸⁸.

3. Uplink Sözleşmesinin Tarihçesi

Uplink sözleşmelerinin tarihi, iletişim uydularının yörüngelerde çoğalmasıyla ve hatta iletişim teknolojisinin gelişimiyle paralel ilerlemiştir. Diğer yandan özel TV kanallarının hızla çoğalması da, uplink sözleşmelerinin ticari değerini artırmıştır. Bugün dünyanın birçok ülkesi iletişim uydularını kullansa da, hukuki düzenlemeler iletişim uydularının kullanılmaya başlanmasından sonra oluşturulmuştur.

Uydu üzerinden kapasite tahsisine dair sözleşmeler iletişim pazarının özelleşmesi ve bu piyasada rekabetin armasıyla gelişmiştir. İletişim endüstrisindeki gelişmelerin uluslararası boyuta ulaşması, operatörlere müşterileri için daha yüksek kapasite hizmet sunma motivasyonu sağlamıştır. 1990lı yıllarda zirveye ulaşan tele ticaret ve e-ticaret ile operatörlerin satışları artmıştır⁸⁹.

Türkiye’de ilk kez 1979 yılında INTELSAT uydularına ait transponderların kiralanmasına bağlı olarak, uplink sözleşmelerinin oluşumu gözlemlenebilir. Ardından

⁸⁷ BARUCH, Stephen D., and RAUL R. Rodriguez, "Satellite Sales And Lease Agreements: A User's Guide" *Satellite Communications*, vol. 14, no. 7, July 1990

⁸⁸ HUTH, ROELANDT, s.395

⁸⁹ WILLIAMS, Rhys, MAGUIRE, Graeme, *Capacity Agreements From Microwaves to Mobile Virtual Network Operators*, Telecommunications Law and Regulation, Oxford University Press, 2009, s.540-542

1995 yılında Türk Telekom'un kuruluşu ve sonrasında 2004 tarihli Türksat A.Ş.'nin kuruluşu ile, özel TV kanalları ve uluslararası yayıncılık yapan kuruluşlarla uplink sözleşmelerinin kullanımı artmıştır. Günümüzde uydu üzerinden uplink sözleşmesinin operatör tarafını Türksat A.Ş. tek başına üstlenmiş olsa da, başkaca operatörlerin kurulmasının önünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

4. Uplink Sözleşmesinin Konusu

Uplink sözleşmenin konusu, yayıncıya ait televizyon veya radyo sinyallerinin; operatöre ait yer istasyonunda işletme ve operasyon faaliyetlerinin yapıldığı sistem üzerinden uydu iletim ve uplink servisinin verilmesi ile ilgili taraflar arasındaki hak ve yükümlülüklerin belirlenmesi oluşturur.

Uydu kapasite sözleşmesi ile, bir veya birden fazla hizmetin belirlenmesi mümkündür. Temel olarak, TV veya radyo yayını için uydu kapasitesinin kısa süreli veya uzun süreli olarak sağlanması, yayıncının sinyallerinin uyduya iletilmesini sağlayan uplink hizmeti, yayıncının talep ettiği belirli uplink istasyonları için bağlantı kurulması, VSAT⁹⁰ bağlantısı için geniş bant hizmeti sağlamak gibi hizmetler bu sözleşme ile sağlanır⁹¹.

Uplink sözleşmesinde uydu operatörü, yayıncıya iletim hizmetini sağlamayı ve bu hizmetin iyi bir şekilde sağlanması için gerekli kontrol ve izleme faaliyetlerini yerine getirmeyi taahhüt eder. Buna karşılık olarak yayıncı da belirli periyotlarla operatöre kullanım ücreti öder⁹².

5. Uplink Sözleşmesinin Unsurları

5.1.Genel Olarak

Türk Borçlar Kanunu'nun 1. maddesinden hareketle, sözleşme, iki tarafın karşılıklı ve aynı hukuksal sonuca yönelik birbiriyle uyumlu irade beyanlarının sonucunda meydana gelir. Bu tanımdan yola çıkarak, bir sözleşmenin kurulabilmesi ve kurulduktan sonra

⁹⁰ <http://www.turksat.com.tr/uydu/turksat-vsate> (Erişim tarihi 29.10.2021)

⁹¹ HUTH, ROELANDT, s.393-394

⁹² HUTH, ROELANDT, s.395

sözleşmenin hukuki sonuç doğurabilmesi için bazı unsurlar aranır. Sözleşmenin unsurları, sözleşmenin tarafları, tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanında bulunmalarıdır⁹³.

Bir hukuki ilişkinin temelini oluşturan esaslı unsurlar, karşılıklı iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler için objektif ve sübjektif esaslı noktalar ayırımında incelenir. Kanun tarafından düzenlenen esaslı noktalar objektif, kanun tarafından düzenlenmemekle beraber taraf iradeleriyle sözleşmenin esaslı noktası haline getirilen yan edim ya da yükümlülükler ise sübjektif esaslı noktalardır. Tarafların sözleşme hazırlığı sırasında esaslı nokta haline getirmediği ve değerlendirmedeği objektif yan noktalardan kaynaklanan ihtilaflarda, objektif yan noktalara rağmen sözleşme kurulmuş olduğu için, tamamlayıcı hukuk kuralları uygulanır. Taraflar sözleşme hazırlığı sırasında üzerinde durmuş olsa da nihai kararı ileriye bıraktığı sübjektif yan noktalarda sonradan anlaşılammış olsa da sözleşme yine kurulur fakat bu durumda hakim TMK m. 2/2 gereği işin niteliğine göre karar verir⁹⁴.

Uplink sözleşmesinin unsurları, sözleşmenin konusu olan uplink servisi sağlama faaliyeti, kira bedeli ve tarafların anlaşmasından ibarettir.

5.2.Uplink Servisi

Uplink sözleşmesi, operatör tarafından uydu üzerinden yayın sağlayacak yayıncı için, uydu üzerinde alan tahsis ederek bu alan sayesinde uplink servisinin sağlanması edimini borcunu içerir. Bu sözleşmede operatörün uplink servisi sağlama borcunu, uydu transponderinin belirli frekans aralığını yayıncıya tahsis etmek suretiyle kiralması, kiralanan bu alanın sinyallerinin sürekli olarak kontrol edilmesi ve düzenlenmesi ve nihayetinde TV veya radyo yayının kesintisiz olarak sağlanması oluşturur. Operatörün bu edimlerine karşılık yayıncının da belirlenen periyotlarda ücret ödeme borcu söz konusudur. Tüm bu unsurlar uplink sözleşmesinin karakteristik unsurunu oluşturur.

⁹³ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019, N.722

⁹⁴ AKKURT, Sinan Sami; ERDOĞAN, Kemal; TOKAT, Hüseyin, Borçlar Hukuku, Ankara, 2021, s.112; ANTALYA, s.61-62; KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2018, s.82

5.3.Hizmet Bedeli

Uplink sözleşmesinin bir diğer unsuru öğretim ücretidir. Uplink sözleşmesinde operatörün yayıncıya uydu transponderi üzerindeki belirli bir alanın tahsisini sağlamasına karşılık olarak yayıncının borcunu ücret borcu oluşturur. Sözleşmede belirlenen aralıklara göre yayıncının operatöre ücret ödeme borcu söz konusudur. Tarafların anlaşması halinde, taksitle ödemek yerine yayıncının tek seferde hizmet bedelini peşin olarak ödemesi de mümkündür.

5.4.Operatör ile Yayıncının Anlaşması

Bir sözleşmenin kuruluşu için aranan en temel husus, tarafların anlaşmış olmasıdır. Bu temel şart, Türk Borçlar Kanunu m.1' de "*Sözleşme, tarafların iradelerini karşılıklı ve birbirine uygun olarak açıklamalarıyla kurulur.*" ifadesiyle açıklanmıştır. Aynı maddenin devamında, irade açıklamasının açık ya da örtülü olabileceği de belirtilmiştir. Sözleşmede karşılıklı irade açıklamalarının birbiriyle uyumlu olması, bir sözleşmenin diğer hukuki işlemlerden farkını ortaya koyar. Anayasa'nın 48/2. maddesinde belirtilen "Herkes dilediği alanda çalışma ve sözleşme hürriyetine sahiptir." ifadesiyle belirlenen sözleşme özgürlüğüne paralel olarak, Türk Borçlar Kanunu'nun belirtilen hükmü de kişilere istedikleri gibi hukuki ilişki tesis etme hakkı tanımıştır⁹⁵.

Uplink sözleşmesinin geçerli olabilmesi için tarafların aralarında anlaşmış olmaları şartı aranır. Operatör ile yayıncının sözleşmenin esaslı unsurları noktaları karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları ile sözleşme kurulur.

6. Nitelikleri

6.1.Tam İki Tarafa Borç Yükleyen Bir Sözleşmedir

⁹⁵ KAYIHAN, Şaban; ÜNLÜTEPE, Mustafa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2021, s.92-93; KILIÇOĞLU, 2018, s.83; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s. 42

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde taraflar karşılıklı olarak edimlerini değiştirir

ve böylece taraflardan her biri diğerine karşı borçlu hale gelir. Edimlerin birbirleriyle karşılıklı olarak yer değiştirmesi ilişkisine “synallagma” adı verilir⁹⁶. Eksik iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde ise taraflardan biri asli edim yükümlülüğü altına girerken, diğer taraf ancak bazı hallerde karşı edimle karşılıklılık ilişkisi içinde olmadan tali bir edim yükümlülüğü altına girer. Satım sözleşmesi, kira sözleşmesi, hizmet ve eser sözleşmeleri tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerdendir⁹⁷.

Uplink sözleşmesi operatör ve yayıncının asli edim yükümlülüklerinin edim-karşı edim ilişkisi içinde bulunduğu bir sözleşmedir. Operatörün yayıncıya ait TV-Radyo sinyallerini uplink sistemi üzerinden uyduya iletmesi ve bu sinyallerin kalitesini gözlemleyip düzenlemesi edimlerinin karşılığında yayıncının da ücret ödeme borcu oluşmaktadır. Tarafların borçları karşılıklı olarak birbiri ile değişmektedir. Operatörün uplink servisi sağlaması ile yayıncının ücret ödeme borcunun doğumu, devamı ve sona ermesi birbirine bağlıdır.

6.2.İvazlı Bir Sözleşmedir

Belirli bir ivaz karşılığında yapılan sözleşmeler ivazlı sözleşmelerdir. Kural olarak sözleşmeler ivazlıdır. Özellikle tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmeler ivazlı sözleşmeler olarak kabul edilir. Birçok sözleşme ilişkisinde borçlu, karşı taraftan da bir şeyin ifasını beklediği için kendi borcunu taahhüt eder. Bu nedenle sözleşmede açıkça belirtilmemiş olsa da, bir ifade bulunan taraf, karşı taraftan da uygun bir ücret ödenmesini talep edebilir⁹⁸. İvazsızlık ise istisnaidir ve çoğunlukla ivazsızlık unsuru sözleşmede belirtilir.

İvazlı sözleşmelerde ivaz sözleşmenin zorunlu unsurudur. İvaz unsurunun eksikliği

⁹⁶ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.605; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, HATEMİ, SEROZAN, ARPACI, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2017, s.98-99 ;

⁹⁷ AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s.95; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.559; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.49; OĞUZMAN, Kemal ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, İstanbul, 2018, s.333

⁹⁸ AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku, Ankara, 2016, s.39; EREN, N.605

halinde sözleşme kurulmamış sayılır. Kira, istisna ve eser sözleşmeleri ivazlı sözleşmelere örnektir. İvazsız sözleşmeler ise daha istisnai olarak görülür. Bağışlama veya kullanma ödücü gibi, sözleşmenin niteliğinden kaynaklanan ivazsızlık söz konusu olabilir⁹⁹.

Uplink sözleşmesinde operatörün maddi ve iş görme edimlerinden oluşan asli edim yükümlülükleri, yayıncının bedel ödeme borcuna bağlanmıştır. Yayıncının bedel ödeme borcu, asli edim borcunun ifası, operatörün uplink servisi sağlama borcuna bağlandığından, uplink sözleşmesi ivazlı bir sözleşmedir.

6.3.Rızai Bir Sözleşmedir

Tarafların karşılıklı ve birbirine uygun irade beyanları, bir sözleşmenin kurulabilmesi için aranan özelliklerdir. Taraflarının rızalarının yeterli ve gerekli görüldüğü bu tür sözleşmelere rızai sözleşmeler denir. Türk hukukunda genel ilkeyi rızai sözleşmeler oluşturur¹⁰⁰. Sözleşmenin diğer şartları mevcutsa, karşılıklı rıza açıklamalarının yapılması ile sözleşme kurulmuş olur. Bu bakımdan sözleşmenin kira sözleşmesi ya da mal değişim sözleşmesi gibi farklı konulara yönelik olması önem taşımaz¹⁰¹. Uplink sözleşmesi rızai bir sözleşmedir. Tarafların karşılıklı irade beyanları ile sözleşme kurulur. Sözleşmenin kurulabilmesi için kiralananın kiracıya teslimi gerekli değildir¹⁰².

6.4. Sürekli Borç İlişkisi Doğuran Bir Sözleşmedir

Borçlunun devamlı ve kesintisiz olarak davranışının arandığı edimler sürekli edimlerdir.

Sürekli edimlerde borçlunun, borç ilişkisinin devam ettiği zaman diliminde edim yükümlülüğü devam eder. Sürekli borç ilişkisi doğuran sözleşmelerde, asli borçlardan en az biri sürekli edim niteliği taşır. Süreklilik belirli bir zamanı kapsayabileceği gibi belirli olmayan bir zamanı da kapsar. Hizmet sözleşmesinde işçinin asli edim yükümlülüklerinde

⁹⁹ AYAN, s.156

¹⁰⁰ ERDOĞAN, İhsan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019, s.62

¹⁰¹ AYAN, s.157; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.92

¹⁰² TANDOĞAN, (Cilt 2), s.11; RUHİ, Ahmet Cemal; RUHİ, Canan, Türk Borçlar Kanunu'na Göre Kira Hukuku, Ankara, 2016, s.16

bu süreklilik mevcutken, bir yıllık bir kira sözleşmesinde kiralaayan bir yıl boyunca her an asli edim borcunu ifa edebilir¹⁰³.

Uplink sözleşmesi sürekli borç ilişkisi doğuran bir sözleşmedir. Operatörün üstlendiği tipik asli edim yükümlülükleri belirli veya belirsiz bir süreye yayılarak ifa edilmesi gereken edimlerdir. Operatörün uplink servisi sağlaması, sinyalleri düzenli olarak gözlemlemesi ve düzenlemesi edimleri bu anlamda sürekli borç ilişkisi doğurmaktadır. Özellikle TV yayınının kesintisiz olması gerekliliğine karşın operatörün uplink hizmetini sürekli olarak sağlaması ve buna bağlı kontrolleri de belirli aralıklarla sürdürmesi, sözleşmenin sürekli borç ilişkisi doğuran özelliğini gösterir.

7. Tarafları

Uplink sözleşmesi, uplink servisini sağlamakla yükümlü olan operatör ve buna karşılık kira bedelini ödemeyi taahhüt eden yayıncı arasında yapılır.

7.1.Operatör

Sözleşmenin karakteristik edimini sağlayan taraf olan operatör için uydu platform işletmecisi ifadesi de kullanılır. Radyo ve Televizyon Üst Kurulu Uydu Yayın Yönetmeliği¹⁰⁴'nin 4. Maddesinde uydu platform işletmecisi “*Çok sayıda uydu yayın hizmetini bir veya birden fazla sinyal hâline getirerek uydu ortamından şifreli ve/veya şifresiz olarak abonelerinin alacağı şekilde iletimini sağlayan kuruluş*” olarak tanımlanmıştır.

Uplink sözleşmesinde, uydu operatörü, uydularındaki segment kapasitesini müşterilere kalıcı veya ara sıra kullanım temelinde kiralamasına ve tahsis etmesine olanak tanır¹⁰⁵. Eşya hukuku bağlamında uydunun operatörün mülkiyetinde olması her zaman aranan bir husus değildir. Bir devlet mülkiyetindeki uyduyu, devlet adına özel bir kuruluşun işletmesi mümkün olduğu gibi, Avrupa ülkelerinde örnekleri görülen özel şirketlere ait uyduların da

¹⁰³ EREN, N.614; KAYIHAN; ÜNLÜTEPE, s.29

¹⁰⁴ RG: 15.06.2011 Sa.27965

¹⁰⁵ WILLIAMS, MAGUIRE, s.546

varlığı söz konusu olabilir. Her hâlükârda uplink sözleşmesinde uydu üzerinde operatörlük yetkisi operatöre tahsis edilmiştir.

Uydu operatörü, uluslararası hukuktan doğan yükümlülükleri sözleşme öncesinde yerine getirmiş olmalıdır. Tescil Sözleşmesi¹⁰⁶ gereği, uzaya fırlatılan uydunun Birleşmiş Milletler nezdinde tescilli olması gerekir. Operatörün içeride ve uluslararası platformlarda gerekli lisans ve izinleri tamamlamış, uydu operatörlüğünün gerektirdiği tüm sertifikasyonlara sahip bir yapıda olması beklenir. Bazı ülkelerde uydu operatörleri bir devlet kuruluşu olabilirken, birden çok ülkenin katılımı ya da bir ülke içinde özel kuruluş şeklinde yapılanması da mümkündür.

7.2.Yayıncı

Uplink sözleşmesi ile uydu üzerinden yayın sağlayan tüzel kişi yayıncıdır. 6112 sayılı kanunda yayıncı, medya hizmet sağlayıcı olarak belirtilmiştir ve radyo, televizyon ve isteğe bağlı yayın hizmeti içeriğinin seçiminde editoryal sorumluluğu bulunan ve bu hizmetin düzenlenme ve yayınlanma biçimine karar veren tüzel kişi olarak tanımlanmıştır. Kanunun 19. maddesi ile özel medya hizmet sağlayıcı kuruluşların şirket yapıları ve hisse oranları ile ilgili koşullar öngörülmüştür. Buna göre, yayıncı anonim şirket olarak kurulmuş tüzel kişiliği haiz olmak zorundadır.

Yayıncının tüzel kişiliği haiz, gerekli izin ve ruhsatlarını tamamlamış ulusal veya uluslararası kuruluşlarca yetkilendirmeleri sağlanmış bir yapıda olması gerekir. Yayın sırasındaki hukuka aykırı akış veya yayından kaynaklanan herhangi bir haksız fiil ya da sözleşmesel sorumluluk kapsamında operatörün sorumluluğu bulunmaz, bu tür fiil ve işlemlerden yayıncı tek başına sorumlu kabul edilir.

Uplink sözleşmesinde yayıncı, operatöre yayının sağlanacağı sinyal kodlarını teslim eden ve operatörden aldığı uplink servisinin karşılığında ücret ödeyen taraftır.

¹⁰⁶ Uzaya Fırlatılan Cisimlerin Tescili Sözleşmesi RG: 2006/10386 karar sayısı ile yayınlanmıştır.

8. Uplink Sözleşmesinin Benzer Sözleşmelerden Farkı

Uplink sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nda tanımlanmış sözleşmelerden olmayıp, uygulamada da belirli tüzel kişiler tarafından akdedildiği için, hukuki niteliği farklı sözleşmelere bağlı olarak şekillenmiştir. Uplink sözleşmesini tek bir boyutu ile ele alıp hizmet sözleşmesi, kira sözleşmesi ya da vekalet sözleşmesi olarak nitelendirmek eksik bir yaklaşım olacaktır. Her ne kadar bu sözleşmelerle benzerlik taşıyan unsurları ortaya koyabilsek de, tek başına bu sözleşmelerden biri olarak uplink sözleşmesini nitelendirmek mümkün değildir. Bu nedenle, uplink sözleşmesine yakın nitelikteki sözleşmelerin, uplink sözleşmesi ile benzeyen ve ayrılan yönlerini incelemek gerekir.

8.1. Uplink Sözleşmesinin ve Hizmet Sözleşmesinin Karşılaştırılması

8.1.1. Genel olarak hizmet sözleşmesi

Hizmet sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu m.393/1'de "*İşçinin işverene bağımlı olarak belirli veya belirli olmayan süreyle iş görmeyi ve işverenin de ona zamana veya yapılan işe göre ücret ödemeyi üstlendiği*" sözleşme olarak tanımlanmıştır. Buradan hareketle hizmet sözleşmesi, sözleşmenin taraflarının sürekli bir borç ilişkisi ile birbirine bağlı olduğu, işçinin işverene ücret karşılığında hizmet vermeyi taahhüt ettiği bir sözleşmedir¹⁰⁷.

Hizmet sözleşmesinde işçi, belirli veya belirsiz bir süre için, işverenin talimatlarına bağlı olarak, işverenin maddi veya fikri bir ihtiyacını karşılar. Bu sözleşme karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerden olduğu için, işçinin hizmetinin karşılığında, işverenin işçiye ücret ödeme borcu altına girmesi, sözleşmenin zorunlu unsurlarındandır. Tarafların ödenecek ücret ve hizmet üzerinde karşılıklı anlaşmış olması gerekir¹⁰⁸.

8.1.2. Uplink sözleşmesinin hizmet sözleşmesinden farkı

¹⁰⁷ AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s.503; ERZURUMLUOĞLU, s.133; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.299-300

¹⁰⁸ REMZİ, Mehmet, AYDIN, Sezer, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2019, s.209-212; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.504

Doktrinde uplink sözleşmelerinin bir mal kiralanmasından ziyade, transponder gücünün bir kısmı ile kullanılan iletim kapasitesinin sunulmasından hareketle, hizmet sözleşmesi olarak kabul edilmesi gerektiği dile getirilir. Bu sözleşmenin konusunun esasında bir malın kiralanması değil, hizmet sunumu olduğu görüşüne göre, transponderlerin gücünün bir kısmı ile temsil edilen bir iletim kapasitesi sözleşmenin esas konusudur. Ek olarak, uydu operatörü uplink servisinin kontrolünde kalır ve asıl hizmeti, iletim kalitesinin sağlanmasından oluşur¹⁰⁹. Bu nedenle uplink sözleşmeleri, kiralama sözleşmeleri olmaktan çok, nevi şahsına münhasır olan hizmet sunumuna yönelik sözleşmeler olduğuna dair değerlendirmeler mevcuttur. Buna göre, uydu operatörünün görevi teknik araçları kontrol etmek ve iletim kapasitesi hizmetini sağlamaktır. Bu nedenle bu sözleşmeler kira sözleşmelerinden ziyade sui generis hizmet sözleşmesi olarak görülür. Operatörün yayıncının iyi bir yayın sağlaması için, uydu hizmeti üzerinde kontrol sağlaması, lokasyon belirlemesi ve uydu yer istasyonlarını sağlaması, uydu faaliyetlerinin yolunda gidip gitmediğini denetlemesi gibi faaliyetleri hizmet akdi kapsamında değerlendirilmiştir. Hizmet sözleşmesinin iş görme sözleşmelerinden biri olması nedeniyle, uplink sözleşmesi ile ortak yönleri olsa da, kategorik olarak farklılıklar söz konusudur.

8.1.2.1. Operatörün Borçları Bakımından Farklılık

Uplink sözleşmesinin bir hizmet sözleşmesi olarak düşünülmesinde, operatör işçi olarak kabul edilecek olursa, temel uyumsuzluklar olduğu görülür. Örneğin uplink sözleşmelerinde yayıncı tarafın tüzel kişi olma zorunluluğu ile hizmet sözleşmesinde tüzel kişilerin işçi olarak yer alamayacağı¹¹⁰ kuralı çatışır. Diğer yandan hizmet sözleşmesinde işçinin işi bizzat görmesi çok önemlidir. İşçinin sadakat borcu, operatörün işini özenle yapma yükümlülüğünden çok daha geniş kapsamlıdır. Nihayetinde işçinin işverenle rekabet etmeme borcu söz konusu iken, operatörün aynı uydu üzerinde birden fazla yayıncıya hizmet sağlaması mümkündür¹¹¹.

¹⁰⁹ MOURRE, Alexis, Arbitration in Space Contracts, Arbitration International, Vol 21, No 1, 2005, s.51

¹¹⁰ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2019, Ankara, N.1823; REMZİ, AYDIN, s.217

¹¹¹ REMZİ, AYDIN, s.212-217; ERZURUMLUOĞLU, s.136-137; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.301

8.1.2.2. Yayıncının Borçları Bakımından Farklılık

Hizmet sözleşmesinde işveren, işçiye hizmetinin karşılığında ücret ödeme borcu altında iken, uplink sözleşmesinde de yayıncının operatörün uplink servisi sağlama karşılığında ücret ödeme borcu söz konusudur. Her iki sözleşmede de ücret ödeme borcu sözleşmenin zorunlu unsudur. Bu iki sözleşme arasındaki diğer farklılıklarla da uyumlu olarak, işverenin ücret ödeme borcu temelde bir hizmetin görülmesine bağlı iken, uplink sözleşmesinde yayıncının ücret ödeme borcunun karşılığında operatörün sadece uplink servisi sağlama değil, bir çeşit kira ilişkisi olarak görülebilecek uydu üzerinden kullanım hakkı sağlama edimi de söz konusudur. Ayrıca hizmet sözleşmesinde işverenin işçiye ücret ödeme borcunun yanı sıra, işçiye araç ve malzeme sağlama borcu, işçinin zorunlu giderlerini ödeme borcu ve işçinin tatil ve izin haklarını uygulama borcu gibi borçları da söz konusu iken,¹¹² operatörün bu türden borçları bulunmaz.

8.2. Uplink sözleşmesi ve vekalet sözleşmesinin karşılaştırılması

8.2.1. Genel olarak vekalet sözleşmesi

Vekalet sözleşmesi Türk Borçlar Kanunu m.502’de “ *Vekâlet sözleşmesi, vekilin vekâlet verenin bir işini görmeyi veya işlemi yapmayı üstlendiği sözleşmedir. Vekâlete ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düşükleri ölçüde, bu Kanunda düzenlenmemiş olan işgörmeye sözleşmelerine de uygulanır. Sözleşme veya teamül varsa vekil, ücrete hak kazanır.*” şeklinde tanımlanmıştır. Buna göre vekalet sözleşmesinde vekil, bir işini görmeyi veya işlem yapmayı üstlenir. Vekalet sözleşmesi ile vekil, vekalet eden yararına bir iş görme edimini taahhüt eder. Bu kapsamda vekalet sözleşmesi iş görme sözleşmelerindedir. Kanundaki tanımdan hareketle vekalet verenin ücret borcu ancak sözleşme veya teamül varsa” söz konusu olacağından vekalet sözleşmesi kural olarak eksik iki tarafa borç yükleyen bir sözleşmedir. Vekalet sözleşmesinin karşılıklı ilişki taşıyan bir sözleşme olabilmesi için tarafların sözleşmede ücret kararlaştırmış olmaları veya

¹¹² AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s. 507-509; REMZİ, AYDIN, s.219-225

teamülden doğan gereklilik aranır. Nitekim ivazlılık ve süreklilik her zaman olması zorunlu olan nitelikler değildir¹¹³.

Vekalet sözleşmesinde vekil, vekil edene karşı bir iş görmeyi veya vekalet verenin irade ve yararına uygun olarak bir işlem yapmayı borçlanır. Vekil edenin de buna karşılık vekile avans verme, vekilin zararını karşılama vekil edene kendisinde bulunan bilgi ve belgeleri vermek gibi yükümlülükleri söz konusudur. Buna karşılık vekil edenin vekile ücret ödemesi, her zaman zorunlu olmayıp, taraflarca kararlaştırılmışsa veya teamüle göre ücret ödeniyorsa mümkündür. Buradan hareketle vekalet sözleşmesi, sözleşmede ücret kararlaştırılmışsa ya da teamül gereği ücret ödenmesi gerekli ise tam karşılıklı edimleri içeren ve borç yükleyen bir sözleşmedir¹¹⁴.

8.2.2. Uplink sözleşmesinin vekalet sözleşmesi olarak değerlendirilmesi

Türk Borçlar Kanunu m.502/2’de “*Vekaletle ilişkin hükümler niteliklerine uygun düştükleri ölçüde bu konuda düzenlenmemiş olan iş görme sözleşmelerine de uygulanır.*” demekle vekalet sözleşmelerine genel hüküm niteliği kazandırılmıştır. Buradan hareketle vekalet sözleşmeleri, şemsiye ya da torba iş görme sözleşmeleri olarak kabul edilir. İş görme kavramının içinde bir kira sözleşmesinin yapılması gibi hukuki işlem, ihtar çekilmesi gibi hukuki işlem benzeri bir iş ya da şarkının şarkı söylemesi gibi maddi bir eylem de girer. İsimsiz iş görme sözleşmelerinde de vekalet sözleşmesine ilişkin hükümler, niteliklerine uygun düştüğü ölçüde uygulanır¹¹⁵.

Vekalet sözleşmesinde vekil, işi bizzat ve özenle yapmalıdır ve sadakat borcu kapsamında vekalet verenin talimatlarına uyar. Sır saklama yükümlülüğü ve hesap verme yükümlülüğü de vekilin borçları kapsamındadır. Buna karşılık vekalet verenin vekilin masraflarını ve zararını ödeme sorumluluğu söz konusudur¹¹⁶.

¹¹³ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.2415; ERZURUMLUOĞLU, s.174; ARAL, AYRANCI, s.447-448; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.522; REMZİ, AYDIN, s.295-300; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.313-314

¹¹⁴ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.2414; ÖZKAYA, Eraslan, Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması, Ankara, 2016, s.33, ARAL, AYRANCI, s.447-448; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.523-529

¹¹⁵ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.2412, ARAL, AYRANCI, s. 452; ÖZKAYA, s.36

¹¹⁶ ERZURUMLUOĞLU, s.177-178 , ARAL, AYRANCI, s. 472 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s. 539

Uplink sözleşmesinde operatörün edimleri bakımından uydu transponderi üzerinden kira hakkı tahsis etmesiyle sorumluluğu sona ermemektedir. Operatörün yer istasyonundan yayının sağlıklı bir şekilde işlemesi için gerçekleştirdiği izleme, kontrol ve raporlama gibi işleri vekalet sözleşmesi kapsamında ele alınabilir. Nitekim Türk Borçlar Kanunu'nun 502.maddesinde vekalet sözleşmesinin bir çeşit torba sözleşme olduğu ortaya konmuş, buna göre, iş görme sözleşmelerinin belirli şartlarda vekalet sözleşmesi kapsamında ele alınabileceği belirlenmiştir. Uplink sözleşmesinin operatörün edimleri bakımından yayıncıya sunduğu kesintisiz uplink servisi sağlama, bu servisin kalitesini de kesintisiz olarak kontrol edip belirli durumlarda yayıncıya bildirme edimi, vekalet sözleşmesindeki vekilin sorumluluklarıyla örtüşür durumdadır.

8.2.3. Uplink sözleşmesinin vekalet sözleşmesinden farkı

Uplink sözleşmelerinin iş görme sözleşmeleri kapsamında değerlendirilmesinde, TBK m. 502/2 maddesinden hareketle vekalet sözleşmelerine ilişkin hükümlerin uygulanması mümkündür. Uplink sözleşmesi operatörün sadece kiralayan olarak değil, aynı zamanda kapasite tahsisi için uydunun kontrolünü, konumunu ve iyi işleyişini ve yer istasyonlarının (tesislerin ve hizmetlerin sağlanması) izlenmesine yönelik belirli sayıda hizmet ve tedarik edimi sunduğu bir sözleşmedir¹¹⁷. Bu yönüyle uplink sözleşmesine vekalet sözleşmesinin uygulanması mümkün olsa da, operatörün vekalet sözleşmesi kapsamındaki edimleri dışında kira sözleşmesi kapsamında değerlendirilecek edimleri de yüklenir. Bu nedenle uplink sözleşmesine sadece vekalet sözleşmesi hükümlerinin uygulanması yönündeki yaklaşım eksik bir yaklaşımdır. Aşağıda inceleneceği üzere uplink sözleşmesinde operatörün kira sözleşmesi hükümlerini içeren edimleri de söz konusudur.

8.2.3.1.Operatörün Borçları Bakımından Farklılık

Vekalet sözleşmesinde vekilin temel borçlarından biri, vekil edenin talimatlarına uygun ifa yürütmektir. Edimin ifasının şahsen yürütmesinin gerektiği TBK m. 506'da ifade edilmiştir. Ayrıca işin sadakat ve özen yükümlülüğü içinde yürütülmesi beklenir. Burada

¹¹⁷ RAVILLON, s.165

sadakat ve özen yükümlülüğünün çerçevesi, vekil edenin haklı menfaatinin görülmesi kapsamında belirlenebilir¹¹⁸. Vekalet sözleşmesinde vekilin, işin niteliği gereği alt vekil tayin etmesi gerekebilir. Bununla birlikte vekilin, hesap verme yükümlülüğü devam eder. Tıpkı operatörün uplink hizmetinin devamlılığı ve akıbetine dair yayıncıya belirli periyotlarla rapor sunması gibi, vekilinde görülen işe ilişkin vekil edene karşı hesap vermek yükümlülüğü söz konusudur¹¹⁹. Buraya kadar vekil ile operatörün borçları uyuşsa da, operatörün vekilin borçlarını aşan diğer edimleri aşağıda incelenecektir.

8.2.3.2. Yayıncının Borçları Bakımından Farklılık

Vekalet verenin, vekilin iş görme edimi karşılığında ücret ödeme borcu TBK m. 503/3'e göre sözleşmenin zorunlu unsuru değildir. Vekalet sözleşmesinde açıkça kararlaştırılmadıysa, belirli bir teamülün ve özel bir kanun hükmünün yokluğu halinde vekalet sözleşmesinde vekile ücret ödenmeden sözleşmenin ifasını beklemek mümkündür¹²⁰. Ancak uplink sözleşmesi bakımından aynı durum söz konusu değildir. Uplink sözleşmesinde ücret ödenmesi, yayıncı bakımından zorunlu bir unsurdur.

8.3. Uplink Sözleşmesi ve Kira Sözleşmesinin Karşılaştırılması

8.3.1. Genel olarak kira sözleşmesi

Kira sözleşmesi, Türk Borçlar Kanunu'nda düzenlenen kullandırma ve yararlandırma amacı taşıyan sözleşmelerdendir. Türk Borçlar Kanunu'nda kira sözleşmesi, “*Kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşmedir.*” şeklinde tanımlanmıştır. Bu sözleşme hukuki niteliği itibariyle tam iki tarafa borç yükleyen, karşılıklı, rızai, ivazlı ve sürekli borç

¹¹⁸ GÜNAY, Erhan, Vekalet Sözleşmesi Uyuşmazlıkları, Ankara, 2021, s. 51-60; ARAL, AYRANCI, s.467; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.534

¹¹⁹ ERGÜN, Ömer, Borçlar Hukuku (Özel Hükümler) Ders Notları, Ankara, 2018, s.242-245; ARAL, AYRANCI, s.469; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.537

¹²⁰ REMZİ, AYDIN, s.298; ARAL, AYRANCI, s. 451; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s. 539

doğuran bir sözleşmedir¹²¹. Türk Borçlar Kanunu'nda, kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. Kira sözleşmesinin konusunu genellikle taşınır ve taşınmaz mallar oluşturur. Taşınır mülkiyeti bağlamında da TMK m.762'de belirlenen “*nitelikleri itibariyle taşınabilen maddi şeyler ile edinmeye elverişli olan ve taşınmaz mülkiyetinin kapsamına girmeyen doğal güçler*” de sayılmaktadır. Özel borç ilişkileri kapsamında kira sözleşmesinin konusunu her türlü taşınır taşınmaz mal, eşya, hayvan, hak vb. oluşturur. Fakat konut ve çatılı iş yeri kirasında olduğu gibi bazı kira türleri bakımından kanunda özel düzenleme yapılmıştır. Bu tür kira sözleşmelerinin bulunmadığı hallerde, kanundaki kira ile ilgili genel hükümler uygulanır¹²².

8.3.2. Uplink sözleşmesinin kira sözleşmesi türlerine göre kıyaslanması

Temel olarak kira sözleşmesinin uplink sözleşmesiyle ilişkilendirilebilecek ya da uplink sözleşmesinden ayırtmamızı sağlayacak, adi kira sözleşmesi, konut ve çatılı iş yeri kira sözleşmesi, ürün kirası ve finansal kiralama sözleşmesi gibi ayrımları mevcuttur.

Türk Borçlar Kanunu'nda adi kira sözleşmesi kiraya verenin bir şeyin kullanılmasını veya kullanmayla birlikte ondan yararlanılmasını kiracıya bırakmayı, kiracının da buna karşılık kararlaştırılan kira bedelini ödemeyi üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. Ürün kirası gibi kanunda özel olarak belirlenmiş kira sözleşmelerinin dışında kalan kira sözleşmeleri için adi kira sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanır¹²³. Konut ve çatılı iş yeri kira sözleşmeleri ise diğer kira sözleşmelerin temel olarak ayıran özelliği, kullanım amacının ikamet veya iş yeri ya da personel çalıştırma amacını taşımasıdır¹²⁴. Bu bağlamda uplink sözleşmesinin konut ve çatılı iş yeri kira sözleşmeleri ile ilişkilendirilmesi mümkün değildir. Ürün kirası Türk Borçlar Kanunu m.357'de kiraya verenin, kiracıya, ürün veren

¹²¹ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.1041; REMZİ, AYDIN, s.157-158; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.161; AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ KARAMAN, Derya, Borçlar Hukuku, 2014, İstanbul, s.263

¹²² AYDEMİR, Efrail, Kira Hukuku, Ankara, 2013, s.23-24 ; KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2020, s.226; AKYİĞİT, s.67 ; ARAL, AYRANCI, s.263

¹²³ TANDOĞAN, (Cilt 2), s.2-7 ;ACAR, Faruk, Kira Hukuku Şerhi, İstanbul, 2013, s.68 ; ARAL, AYRANCI, s.262 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.468 ; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.265

¹²⁴ ARAL, AYRANCI, s.274; AKYİĞİT, s.140-144 ; REMZİ, AYDIN, s.184

bir şeyin veya hakkın kullanılmasını ve ürünlerin devşirilmesini bedel karşılığında bırakmayı üstlendiği sözleşme olarak tanımlanmıştır. Tanımdan da anlaşılacağı üzere ürün kiracının belirleyici unsuru, ürün getiren bir nesne veya hakkın mevcudiyetidir. Ürün kirasından yalnızca tarımsal işletmelerden elde edilen mallar değil, işletme veya hak tesisi gibi kira ilişkileri de anlaşılır. Ürün kirasında kiralanan taşınır ya da taşınmazın işletilmesi ve özellikle ürün vermeye elverişli durumda bulundurulması zorunludur¹²⁵. Frekans hakkının kiralınması nedeniyle uplink sözleşmesi ürün kirası ile karıştırılabileceği gibi finansal kira sözleşmesi ile de karıştırılabilir. Finansal kiralama sözleşmesi, 3226 sayılı Finansal Kiralama Kanunu'nda “ *Kiralayanın, kiracının talebi ve seçimi üzerine üçüncü kişiden satın aldığı veya başka suretle temin ettiği bir malın zilyetliğini, her türlü faydayı sağlamak üzere ve belli bir süre feshedilmemek şartı ile kira bedeli karşılığında, kiracıya bırakmasını öngören bir sözleşme*” olarak tanımlanmıştır. Uplink sözleşmesinin yabancı kaynaklarda “capacity leasing” olarak adlandırılması, finansal kiralama sözleşmesine Türk hukukunda da leasing sözleşmeleri adı verilmesi nedeniyle karışıklığa neden olmaktadır. Finansal kiralama sözleşmesinin konusunu yalnız taşınır veya taşınmaz mallar oluşturur. Sözleşme konusunu oluşturan malın seçimi kiracıya ait olup, malın tedariki yani mülkiyetin edinilmesi kiralayana aittir¹²⁶. Bu nedenle uplink sözleşmesinin yabancı kaynaklarda leasing sözleşmeleri altında kategorize edilmiş olmasından hareketle, bizim hukukumuzda finansal kiralama sözleşmesi olarak kabul edilmesi mümkün değildir.

8.3.3. Uplink sözleşmesinin kira sözleşmesi olarak değerlendirilmesi

Geniş anlamda yorumlanırsa, kira sözleşmesinin belirleyici unsurlarını bir şeyin kullanımının veya yararlanılmasının bırakılması ve buna karşılık ödenecek kira bedeli konusunda tarafların anlaşması olarak belirlenebilir¹²⁷.

Özel borç ilişkileri kapsamında kira sözleşmesinin konusunu, her türlü taşınmaz mal, taşınır mal, eşya, nesne, tesis vs. oluşturabilir. Türk Borçlar Kanunu'nda kira hukukuna dair özel düzenleme konusu olan konut ve çatılı işyerleri gibi taşınmazlar veya gelir getiren başka türden mallar ve ürün kiralrı bakımından özel düzenleme yapılmıştır. Bu özel düzenlemelerin dışında kalan diğer kira sözleşmeleri için Türk Borçlar Kanunu'ndaki

¹²⁵ AKYİĞİT, s.305-309; AYDEMİR (2013), s.31; ARAL, AYRANCI, s.259; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.468; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.265

¹²⁶ ERZURUMLUOĞLU, s. 115-117

¹²⁷ ACAR, s.42 ; ARAL, AYRANCI, s. 262 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.461

genel kira hükümleri uygulanır¹²⁸. Uplink sözleşmesinin kira sözleşmesi olarak değerlendirilmesinde de bu düzenleme esas alınır. Yargı kararlarında da uplink sözleşmesi kısaca kira sözleşmesi olarak nitelendirilmiştir¹²⁹.

Hem uplink sözleşmesi hem de kira sözleşmesi kullanma ve yararlanma hakkı sağlayan sözleşmelerdendir. Her iki sözleşmede de bir nesne üzerinden hak sağlanmaktadır. Bu anlamda uplink sözleşmesinde operatörün uydu üzerindeki belirli bir frekans aralığını yayıncının kullanımına sunması kira ilişkisine benzer. Kira hukukunda bir nesnenin tamamının kiralanması zorunluluğu bulunmayıp, nesnenin bir kısmı üzerinde de kira hakkı kurulabilir¹³⁰. Uydu transponderi üzerinden yayıncıya belirli bir alanın tahsis edilip o alandan sadece yayıncıya frekans sağlanması da bu kuralın bir örneğidir. Uydu transponderinin elektromanyetik olarak ayrılabilen bölümleri için farklı yayıncılara kiralama yapılır.

8.3.4. Uplink sözleşmesinin kira sözleşmesinden farkı

Uplink sözleşmesini kira sözleşmesinden farklı kılan unsurlar da söz konusudur. Klasik kira ilişkisinde bir eşyanın fiziki olarak kullanımı ya da bir hakkın kullanımı kiracıya devredilmekte, kiralayanın temel sorumluluğu sonlanır. Bu anlamda kiralayan pasif bir konuma geçer. Uplink sözleşmesinde ise, operatörün uydunun fiziki kullanımını yayıncıya tamamen devretmesi söz konusu değildir. Ayrıca uplink hizmetinin devamı için, operatörün gözetim de denetimi tüm hizmet boyunca devam eder. Kiralayanın kira hakkına konu olan eşya ya da hakkı teslim ederek pasif konuma geçmesi gibi, uplink sözleşmesinde operatörün uplink servisi sağladıktan sonra sorumluluğunun sonlandığı söylenemez. Aksine, operatörü kiralayan olarak ele alırsak, kira konusu nesnenin ya da hakkın kullanılabilir halde olması için en az kiracı(yayıncı) kadar aktif konumda olduğu görülür. Uplink hizmeti tek başına uydudan sağlanan bir hizmet değildir. Yer istasyonlarındaki tamamlayıcı servis sağlayıcıların doğru bir şekilde çalışması için gerekli süreçleri yönetme sorumluluğu operatöre aittir¹³¹. Bu boyutuyla operatörün borcu kiralayanın eşyayı teslim

¹²⁸ AYDEMİR, Efrail, Türk Borçlar Yasasına Göre Kira Hukuku, Ankara, 2016, s.21-22

¹²⁹ İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 17. Hukuk Dairesi 2018/1090 Esas, 2018/911 Karar, 23.05.2018 tarihli kararı ile ve İstanbul Bölge Adliye Mahkemesi 20. Hukuk Dairesi 2018/628 Esas, 2018/733 Karar 11.04.2018 tarihli kararı ile uplink sözleşmesini kira sözleşmesi olarak nitelemiştir.

¹³⁰ ACAR, s.90

¹³¹ WILLIAMS, MAGUIRE, s.553

etme borcundan çok daha kapsamlıdır. Nihayetinde yayıncının uydudan istediği hizmeti alabilmesi için, operatörün rolü hizmet süresince devam etmektedir.

Kira sözleşmesinde kiralayanın, kiracının eşyaları üzerinde hapis hakkı bulunmakta, taşınmaz kiralardaki bu türden fiziki imkanlar sayesinde kira alacağını güvence altına alabilmektedir¹³². Uplink sözleşmesindeki kiralananın yani uydunun kullanımı fiziki olarak yayıncının elinde olmadığından hapis hakkını kullanma imkanı yoktur.

Kiralananın kiracıya geri verilebilmesi için öncelikle bir teslim, kullanımın bırakılması uygulamasının gerçekleşmesi gerekir. Çoğunlukla teslim zilyetliğin devri ile gerçekleşir. Uydunun fiziken kullanımı ve operasyon sürecinin yayıncıda olmaması nedeniyle, kiralananın teslimi ve buna bağlı olarak kiralananın kiracıya geri verilmesi borcu da, uplink sözleşmeleri bakımından geçerli değildir¹³³. Ayrıca uplink sözleşmesinde hem uydunun hem de yayıncının teslim ettiği kodların zilyetliği de operatördedir.

8.3.4.1.Operatörün Borçları Bakımından Farklılıklar

Kira sözleşmesinde kiralayanın temel borcu kiralananı kiracının kira sözleşmesine uygun şekilde kullanımı için teslim etmektir (TBK m.301). Bununla birlikte kiralananı kira sözleşmesi boyunca kullanıma hazır tutmalı, aksi halde kiralayanın ayıba karşı tefekkür hükümlerine başvurmasına katlanmakla yükümlüdür. Uplink sözleşmesinin doğası gereği, operatörün uydu üzerinden yayıncıya kullanım hakkı sunması, herhangi bir teslim borcunu gerektirmez. Buradaki kira ilişkisinde operatörün kiralananı yönetmesi baskın rodedir. Adi kira sözleşmesinden temel fark burada ortaya çıkar. Niteliği gereği teslimi mümkün olmayan uydu üzerinde, kiralanan alanı yönetme ve o alanı kullanılabilir kılma yetki ve görevi sadece kiralayan olarak operatörde kalmaktadır.

8.3.4.2.Yayıncının Borçları Bakımından Farklılıklar

¹³² TANDOĞAN, (Cilt 2), s.175; AKYİĞİT, s.105; ARAL, AYRANCI, s.321; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.479

¹³³ AKYİĞİT, s.117; ARAL, AYRANCI, s. 278

Kira sözleşmesinde kiralayanın temel borçları, kira konusunu sözleşmeye uygun kullanmak ve kira bedelini kiralayana ödemektir. Adi kira sözleşmesi temelinde uplink sözleşmesinde yayıncının enterferansa sebep olmayacak frekans aralığında yayın yapması ve aylık kullanım bedelini operatöre ödemesi gerekir. Burada yayıncının uydu transponderi üzerinden belirli bir alanı sadece kendi kullanımına tahsis ettirerek karşılığında ücret ödemesi kira sözleşmesinde eşyanın kullanımı karşılığında ücret ödeme borcuna denk gelir. Fakat kira sözleşmesinde kiralayanın hapis hakkına sahip olması ve kiralayanı iade etme borcu, uplink sözleşmesinde, yararlanılan eşyanın niteliği bakımından mümkün değildir.

9. Uplink Sözleşmesinde Tarafların Hakları Ve Borçları

9.1. Operatörün Borçları

9.1.1. Kapasite tahsisi

Operatörün maddi edimleri kapsamındaki temel ve sözleşmeye karakterini veren yükümlülüğü, uydu transponderi üzerinden, belirlenen frekans aralığında, yayıncıya uplink servisi sağlamak suretiyle TV veya radyo yayınının sağlanmasıdır. Burada uydu üzerinden kullanılan enerji, belirlenebilir, kısıtlanabilir ve belirlenen alanda sadece bir yayıncının kullanabileceği bir aralıktadır. Yani uydu transponderi sınırsız sayıda kanala ev sahipliği yapma olanağından yoksun olup, belirli alanların belirli yayıncılara tahsis edilmesi suretiyle kullanılabilir. Operatör, sağlayacağı uplink servisi kapsamında yayıncıya derecesi sözleşmede belirlenmiş Mps ölçüsünde servis bant genişliği sağlar. Bunu yaparken sadece uydu üzerinde değil, uplink hizmetini sağlayan yeryüzündeki istasyon ve fiziki ekipmanlarını da kullanır. Uplink sinyallerini sağlamak ve uplink tesislerinin ve uydu ekipmanlarının kullanımına dair sorumluluk operatöre aittir.

Uyduların bu türden sınırlı şekilde tahsis edilmesi, uplink sözleşmesinin kira sözleşmesi olarak kabul edilmesine neden olmuştur. Uplink sözleşmesinin kira sözleşmesi niteliğinden hareketle, operatörün kiralayan olarak, kiralanan uyduyu ve transponderi, sözleşmede öngörülen kullanma amacına elverişli olarak bulundurma yükümlülüğü vardır.

Örneğin transponder arızasının oluşması ve bu arızanın giderilememesi halinde, yayıncının operatörün ayıba karşı tekeffül sorumluluğuna başvurması mümkündür. Nitekim ayıba karşı tekeffülün genel hükümlerine göre ayıp, kullanışı etkileyen fiziksel niteliklerden kaynaklanan maddi ayıp olabileceği gibi, kamusal sınırlama ve engellere dayalı ortaya çıkan kullanma engelleri, hukuksal ayıp olarak da ortaya çıkabilir¹³⁴. Bu bağlamda uydu operatörü, uydunun tahmini ömrünü ve transponderin teknik kabiliyetini en az sözleşme süresine kadar garanti etmelidir. Yayıncı tarafın yabancı olması durumunda, operatörün, ülkesindeki sinyal alımı ve frekans haklarının yasallığını da garanti etmesi gerekir. Uydu hizmeti kullanıcıları, özellikle kullanıcı uplink bağlantısı için, operatör tarafından sağlanan tüm yazılı teknik şartnamelere uygunluğu garanti eder. Operatörün işletim gereksinimlerine uygunluğu belirlemek için operatör tarafından kullanıcı uplink tesislerine makul kolaylıkla erişim beklenir. Kullanıcılar, yani yayıncılar, ayrıca, hizmet işletimi için gerekli resmi izinlerin alınmasını ve sürdürülmesini garanti etmeyi planlamalıdır¹³⁵.

9.1.2. Alternatif transponder ikamesi

Operatör, olası bir transponder arızası halinde alternatif transponderi devreye sokarak yayının devamını sağlar.

Uplink sözleşmesi kira sözleşmeleri kapsamında ele alındığında, sürekli bir hizmet kesintisi durumunda uydu operatörünün sorumluluğunu hariç tuttuğu sorumluluğu sınırlayıcı maddeler de içerir. Bu durumda operatörün yükümlülüğü, hizmetin geri yüklenebilir olarak tanımlandığı durumlarda, ikame kapasite sağlanması ile sınırlıdır¹³⁶. Mevcut transponderin teknik parametrelerinden kaynaklanan bir sorun nedeniyle yetersiz kalması halinde operatör, uplink servisinin kesintiye uğramaması için yayıncıya alternatif transponderi devreye sokmayı taahhüt eder. Fakat bu husus operatörün ve uydunun imkanları ile sınırlı olup, alternatif transponderin mevcut olmaması ya da mevcut transponderin arıza vermesi nedeniyle yayının aksaması çoğunlukla kusursuz sorumluluk kapsamında kabul edilir. Genellikle transponder arızası nedeniyle operatöre cezai şart sorumluluğu yüklenmemektedir.

¹³⁴ GÜMÜŞ, s.101; RUHİ, s.111; ARAL, AYRANCI, s. 279-283 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s. 469

¹³⁵ BARUCH, RODRÍGUEZ

¹³⁶ MOURRE, s.51

Operatörün alternatif transponderı devreye sokma borcu ile operatörün uyduda yapılması gereken bir bakım nedeniyle, sinyali kesme hakkını saklı tutması birbirine karıştırılmamalıdır. Operatörün, uydunun tamamı ya da bir kısmında gerçekleştirilecek test, bakım, izleme, önleyici ya da iyileştirici onarım veya ayarlama için yayıncının sinyalinin kesme hakkını her zaman saklı tutma seçeneği mevcuttur¹³⁷.

9.1.3. İş görme edimleri

Operatör, sağlanan uplink servisinin sürekliliğinin sağlanması için TV veya Radyo sinyallerini periyodik olarak gözlemler ve bu konuda yayıncıya bilgi verir. Sinyalde bir kesilme veya düşüş tespit edildiği hallerde, operatör yayıncının teknik operasyonlar merkezi ile koordinasyon halinde düzeltici çalışmaları başlatır. Operatör, uplink hizmetinin sağlanması için kendi uplink sistemlerini kullanabileceği gibi, yayıncının talebi halinde yayıncıya uplink sistemi kurulumu da yapabilir. Fakat bu türden bir edim taraflar arasında kararlaştırılmadığı sürece operatörün uplink yer sistemleri kullanılır.

Operatör, sadece uplink servisini sağlamakla değil, yayının gerçekleşmesini izleme ve uplink sisteminin çalışmasını test etmekle de yükümlüdür. Sinyalde bir kesilme veya düşüş tespit edildiğinde operatör, düzeltici çalışma yürütür. Uydunun tamamı veya bir kısmı ile ilgili gerçekleştirilecek operasyonel test, bakım, izleme veya iyileştirici onarım veya ayarlamalar için yayıncının sinyalinin kesme hakkını saklı tutabilir¹³⁸. Ayrıca, birçok uplink sözleşmesinde uydunun genel performansının bakımı ve korunması, operatörün yayıncının transponder kullanımını kesintiye uğratmasını gerektiriyorsa, operatör bunu yalnızca gerekli olduğu ölçüde ve mümkün olan en kısa süre için yapar. Operatör, yayıncıdan kaynaklanan bir sorun nedeniyle (enterferans gibi) yayıncı operasyon prosedürlerinden herhangi birini ihlal ederse, kiracının yani yayıncının, transponderlere ve uyduya erişimini askıya alma hakkına sahiptir¹³⁹.

Operatör, yayıncıya ait TV veya radyo sinyalini düzenli olarak gözlemlenmekle birlikte bu sinyallerin kalitesini de ölçer. Yapılan ölçümler ve izleme işlemleri de periyodik olarak yayıncıya bildirilir. Ayrıca yayıncının da operatörden bu ölçüm ve izleme bilgilerini talep

¹³⁷ HUTH, ROELANDT, s. 398

¹³⁸ HUTH, ROELANDT, s.398

¹³⁹ RAVILLON, s.165

etmesi mümkündür. Yayıncının sinyalinin kesilmesi halinde, yayıncıya ait yayın içeriğinin operatörün operasyon merkezine ulaşip ulaşmadığını kontrol edip, ulaşmadığının tespit edilmesi halinde bu konuda yayıncıyı bilgilendirmek de operatörün izleme borcu kapsamındadır.

9.2.Yayıncının Borçları

9.2.1. Ücret ödeme

Uplink sözleşmesinin asli edimlerinden birini de yayıncının ücret ödeme borcu oluşturur. Uplink sözleşmesi tam iki tarafa borç yükleyen bir sözleşme niteliğinde olduğu için, operatörün uplink servisi sağlama yükümlülüğüne karşın, yayıncı da bedel ödemekle yükümlüdür. Uplink sözleşmesinde ücret, operatörün sunduğu transponder kullanımı, uplink servisinin sağlanması ve oluşabilecek arızalara karşı kontrol yükümlülüğünün karşılığıdır. Uplink sözleşmesinde bedel para türünden belirlenebilir olmalıdır.

Tam iki tarafa borç yükleyen sözleşmelerde borcun ilk önce kim tarafından ifa edileceği, Türk Borçlar Kanunu m.97’de “*Karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmenin ifası isteminde bulunan tarafın, sözleşmenin koşullarına ve özelliklerine göre daha sonra ifa etme hakkı olmadıkça, kendi borcunu ifa etmiş ya da ifasını önermiş olması gerekir.*” denilmek suretiyle açıklanmıştır. Bu hükümden hareketle, iki tarafa borç yükleyen sözleşmenin ifasını talep eden tarafın kendi borcunu ifa etmiş olması beklenir. Elbette, sözleşmede aksi kararlaştırılması mümkün olup, taraflar ödeme günü ve ifa zamanını kendileri belirleyebilirler¹⁴⁰. Taraflar uplink sözleşmesinde kira borcunun ne zaman ödeneceğini kararlaştırmamışlarsa TBK m. 314’te belirlenen “*Kiracı,aksine sözleşme ve yerel adet almadıkça kira bedelini ve gerekiyorsa yan giderleri, her ayın sonunda ve en geç kira süresinin bitiminde ödemekle yükümlüdür.*” hükmünden hareketle önce operatör uplink edimini yerine getirmeli ve bu edimin karşılığı olan yayıncının edimi olan ücret her ayın sonunda ödenmelidir.

Uplink sözleşmesi ivazlı bir sözleşme olduğu için, yayıncının ücret ödeme borcu da

¹⁴⁰ KAYIHAN; ÜNLÜTEPE,s.342 ; KILIÇOĞLU, 2018, s.706-707; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.275

kurucu unsurdur. Bu nedenle yayıncının ücret borcu yerine başka bir edimin sağlanması mümkün değildir. Yayıncının ücret ödeme borcunun kira borcu olarak kabul edilmesi halinde Türk Borçlar Kanunu m. 302 kapsamındaki kira verenin vergi ve benzeri mükellefiyetleri ödeme borcu da, aksi kararlaştırılmadıkça yayıncıya aittir¹⁴¹.

9.2.2. Kaçınma edimleri

Kaçınma ediminde borçlu, ne bir verme ne de yapma yükümlülüğü altındadır. Borçlunun borcunu, bir fiili yapmama veya kaçınma borcu oluşturur¹⁴². Yayıncının yayın sinyalleri, uplink sinyalleri ve operatörün uplink tesisleri ile tam uyum içinde olmalı, uydu veya transponderlerine hasar vermemeli ve diğer uydu kullanıcılarının iletiminde enterferansa neden olmamalıdır. Enterferans, yani frekans karışıklığı¹⁴³, uydu ve karasal radyolink bağlantıları ortak bir frekans bandını paylaştıklarında oluşan bir sorundur¹⁴⁴. ITU, zararlı enterferansı, bir radyonavigasyon hizmetinin veya diğer güvenlik hizmetlerinin işleyişini tehlikeye atan veya radyo düzenlemelerine uygun olarak çalışan bir radyokomünikasyon hizmetini ciddi şekilde bozan, engelleyen veya tekrar tekrar kesintiye uğratan parazit olarak tanımlar¹⁴⁵. Enterferansa neden olmamak hem uydu operatörünün hem de yayıncının sorumluluğundadır.

9.2.3. Kodları teslim borcu

Yayıncı, operatöre kullanılacak sinyallere ilişkin uplink servisine temel teşkil edecek kodlama ve teknik bilgileri sağlanacağına dair kodlamaları ve teknik bilgileri operatöre sunmakla yükümlüdür. Çoğunlukla bu bilgiler, mülkiyeti yayıncıda olan encoder cihazına tanımlanmış olarak operatöre sunulur. Yayıncının ileticeği sinyalin şifreleme ve kriptolama işlemlerinden önce sözleşmede belirlenen ve uluslararası standartları sağlayan belirli koşulların sağlanması gerekir. Örneğin yayıncının kodlayarak teslim edeceği sinyallerin ITU-R (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Radyokomünikasyon Sektörü)

¹⁴¹ AKYİĞİT, s.78-79 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.474

¹⁴² KILIÇOĞLU, s.7 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.35

¹⁴³ ASLAN, SÖZBİR, ÖZ, s.91

¹⁴⁴ MAINI, AGRAWAL

¹⁴⁵ ITU Radio Regulations, Article 1

ve ITU-T (Uluslararası Telekomünikasyon Birliği Standartlaştırma Birimi) tanım ve performans standartlarına uygun olması zorunludur.

9.2.4. Yan edimler

Sözleşmenin gerçekleşmesine ilişkin olmakla birlikte, sözleşmenin esaslı unsurunu oluşturmayan ve sözleşmenin kuruluşunu etkilemeyen edimler yan edimlerdir. Yan edimler, sözleşmenin esaslı unsurunu oluşturmasa da asli edime bağlı olarak ancak asli edimden bağımsız bir amaç ve içeriğe sahiptir. Dürüstlük kuralı ya da kanunun gereği olarak da bu edimlerin asıl edimle birlikte ifa edilmesi beklenir¹⁴⁶.

Uplink sözleşmesinin içinde, ek olarak program bilgilendirmesi de yapılır. Yayıncı, iletimini yapacağı program bilgilerini, yayın akışını ve gerekli güncelleme bildirimlerini hizmet vermeye başlamadan önce operatöre bildirir. Aynı bilgileri operatöre sunmak üzere yayıncı, hizmet sağlayıcıyı da görevlendirebilir. Her hâlükârda operatöre program ve yayın akışı bilgisini verme yükümlülüğü yayıncıya aittir. Yayıncı, yayın içeriği ve hakları ile ilgili hususlarda, ulusal ve uluslararası gerekli bütün izin ve lisansları almak ve bunları operatöre sunmakla mükelleftir. Yayıncı, kendisine tahsis edilen kapasiteyi kullanımına sunduğu yayıncı kuruluşlarla ilgili olarak yetkili idari organlar ile yargı mercileri tarafından verilen yayın durdurma kararlarının kendisine tebliği halinde, söz konusu iletimi durdurmakla mükelleftir. Yayıncının bu yükümlülüğe uymaması halinde, operatör, yayıncının tüm uplink servisinin iletimini durdurma hakkına sahiptir. Damga vergisi ve diğer her türlü vergi, resim, harç ve benzeri mali yükümlülükler de yayıncının üzerinde olabileceği gibi Türk Borçlar Kanunu m. 302 ile uyumlu olarak operatörün yükümlülüğü de olabilir. Taraflar bu tür yükümlülüklerin hangi tarafın sorumluluğunda olduğunu serbestçe tayin edebilir. Yayıncının bu edimleri, yan edimler kapsamında değerlendirilir.

¹⁴⁶ KILIÇOĞLU, s.44; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.246

10. Uplink Sözleşmesinin Hukuki Niteliği

10.1. Genel Olarak

Bir sözleşmenin hukuki niteliğini tespit edebilmek için, öncelikle bu sözleşmenin Türk Borçlar Hukuku kapsamında hangi sözleşme kategorisine girdiğini incelemek gerekir. Yani öncelikle sözleşmenin Türk Borçlar Kanunu'nda belirtilen isimli sözleşmelerden biri mi yoksa kanunda belirlenmemiş isimsiz sözleşmelerden biri mi olduğunu belirlenmelidir. Bunun için sözleşmenin asli edimleri belirlenmeli ve bu asli edimlerin kanunda belirlenen sözleşme tiplerinden birine girip girmediği incelenmelidir. Uplink sözleşmesinin asli edimleri temel olarak operatör bakımından uplink servisi sağlamak, yüklenici bakımından ise ücret ödeme borcudur.

Uplink sözleşmesinin hukuki niteliği konusunda yargı kararları ve doktrin arasında bir uyum sağlanamamıştır. Uplink servisi hizmetinin niteliğinin kira ilişkisine mi dayandığı yoksa hizmet mi olduğu konusunda da kesin bir görüş birliği bulunmamaktadır. Örneğin gayrimaddi hak tanımına ilişkin OECD görüşüne göre, uydu kanallarının kiralanması için yapılan ödemeler, gayrimaddi hak kapsamına alınmamıştır. Kiralanan uydu kanalları kapsamında yapılan ödemeler transponderin aktarım kapasitesinin kullanılması amacıyla hizmet ettiği için, bilimsel bilgi ya da uydu teknolojisini kullanma hakkının veya imtiyazının kiralanması ya da devri söz konusu değildir. Bu nedenle uplink sözleşmeleri, gayrimaddi hak kapsamında değerlendirilmemiştir. Danıştay'ın¹⁴⁷ da bu yönde görüşü bulunmaktadır¹⁴⁸.

Uplink sözleşmeleri, kullanma ve yararlanma hakkı veren sözleşmeler arasında yer alır. Ayrıca Türk Borçlar Kanunu'nda belirlenmiş isimli sözleşmelerden biri değildir. Hukuki niteliği konusunda doktrinde belirlenmiş herhangi bir görüş bulunmamakta, fakat yargı kararlarında kira sözleşmesi olarak nitelendirilmektedir. Fakat klasik bir eşya kullanımından farklı olarak bir frekans aralığının tahsis edilmesi ve uplink servisinin sürekli olarak takibi gerektiği için vekalet sözleşmesi hükümlerini de ihtiva etmektedir.

¹⁴⁷ ÖZTEMEL, Gülçin Karasu, Gayrimaddi Hakların Vergilendirilmesi, Legal yayıncılık, 2014, s. 263 aktarımıyla Danıştay 4. Dairesi, 06.11.1996 tarih ve E.1996/1456 K.1996/3932

¹⁴⁸ ÖZTEMEL, s. 263

10.2. Uplink Sözleşmesinin İsimli Veya İsimsiz Sözleşmeler Kapsamında Değerlendirilmesi

Sözleşmenin tipik unsurlarının kanunda düzenlenmiş bir sözleşme ile uyuşması halinde bu sözleşmenin hukuki niteliğinin, kanunda ismen zikredilen sözleşme ile aynı olduğu kabul edilir¹⁴⁹. Kira sözleşmesi, eser sözleşmesi, satın alma sözleşmesi gibi sözleşmeler Türk Borçlar Kanunu'nda ismen zikredilmiş ve özellikleri belirlenmiş sözleşmeler olarak isimli sözleşmelere örnek teşkil eder. Bu görüşün aksine, bir sözleşmenin tek başına kanunda düzenlenmiş olmasının o sözleşmenin isimli sözleşme olarak zikredilmesi için yeterli olmadığı görüşünü savunan yazarlar da vardır. Buna göre, bir sözleşmenin tipik ya da isimli bir sözleşme olarak kabul edilebilmesi için, sözleşmenin belirleyici noktalarının (essentialia negotii) belirli bir yasal düzenleme ile korunmuş olması gerekir¹⁵⁰. Tip serbestisi gereği, kişilerin yapacakları sözleşmelerin, daha önceden kanunda belirlenmiş sözleşme tiplerine uygun olması zorunluluğunun olmadığı, sözleşmede kararlaştırılan edimlerin gereği olarak tarafların diledikleri tip ve içerikte sözleşme yapabilme özgürlüğü söz konusudur¹⁵¹.

Sözleşmelerin yapılış amacı ve işlevi bakımından Türk Borçlar Kanunu'ndaki sınıflandırması mülkiyetin devrini amaçlayan sözleşmeler, kullandırma amacı taşıyan sözleşmeler, konusu emek olan (iş görme) sözleşmeler, bir şeyin saklanmasını amaçlayan sözleşmeler, teminat sözleşmeleri ve ortaklık sözleşmeleri olarak belirlenmiştir¹⁵². Uplink sözleşmesi, kullandırma amacı taşıyan sözleşmeler ve iş görme sözleşmelerinin unsurlarını taşıyan bir yapıya sahiptir.

Uplink sözleşmesinin asli edimleri ise yukarıda belirlendiği gibi, operatör bakımından uplink servisi sağlamaktır. Uplink servisi, yayıncıya TV ya da radyo yayını yapabilmesi için, uydu üzerinden spesifik olarak belirlenen bölgeden frekans aralığı tahsis etmeyi içerir. Sadece bu asli edim bakımından uplink sözleşmesi kira sözleşmesi özelliği gösterebilir, çünkü sadece belirli bir yayıncıya özgü olarak uydu transponderi üzerinden belirli bir alan, yayıncıya ayrılmaktadır. Burada bir yararlandırma söz konusudur. Ayrıca bu yararlanma karşılığında yayıncı, operatöre belirli aralıklarla ücret öder. Fakat uplink sözleşmesinin

¹⁴⁹ YÜCER AKTÜRK, s.165; ERGÜN, s.33

¹⁵⁰ SEROZAN, Rona, BAYSAL, Başak, SANLI, Kerem Cem, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 2018,s.72; KUNTALP, s.4 ; YÜCER AKTÜRK, s.34

¹⁵¹ KUNTALP, s.2 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.401-402

¹⁵² ERZURUMLUOĞLU, s.27 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.398

diğer bir boyutu da tek başına uydu üzerinden belirli bir alanı kiralamak değil, uplink tesisleri aracılığıyla yayın akışını sağlamak ve tüm uplink servisi sağlama sürecini kontrol etmek ve izlemekle ilgilidir. Burada da kanunda düzenlenen hizmet ya da vekalet sözleşmesi hükümleri tartışmaya açık hale gelir. Bu iki asli edim birbirinden ayrılmakta ve birbirinin tamamlayıcısı haline gelmekte, bu haliyle de kanunda belirlenen isimli sözleşme türlerinden birine girmemektedir. Uplink sözleşmesi bir bütün olarak, ne ismen ne de asli edimleri ile kanunda belirlenmiş bir sözleşme değildir. Bu nedenle uplink sözleşmesini isimsiz sözleşmeler kapsamında değerlendirmek gerekir.

10.2.1. Bileşik Sözleşmeler

Birleşik sözleşmeler, birbiriyle ilişkisi olmayan ve farklı niteliklerdeki birden fazla sözleşmeden oluşur. Birleşik sözleşmeler karma sözleşmelerden farklı olarak kendi özelliklerini korurlar. Fakat birbirlerine çok yakın bir şekilde bağlı oldukları için, birleşik sözleşmeyi oluşturan sözleşmelerden birinin geçersizliği diğerini de etkiler. Nitekim iki farklı sözleşmenin tamamı bir bütün olarak bir araya gelip yeni bir sözleşme oluşturduğundan, birinin geçerliliği diğerine bağlıdır¹⁵³. Birleşik sözleşmeler birbirlerine karşılıklı sözleşmelerde olduğu gibi edim ve karşı edim bağı ile bağlı olduğundan, karşılıklı sözleşmelere ilişkin hükümlerin kıyasen birleşik sözleşmelere de uygulanabileceği düşünülmüştür¹⁵⁴. Lehine bağış yapılanın bağışlayana ölünceye kadar bakmayı taahhüt etmesi, bankanın para yatıran müşteriye ikramiye vermeyi taahhüt etmesi, birleşik sözleşmelere örnektir¹⁵⁵.

Bileşik sözleşmelerde bir taraf kanunda düzenlenmiş sözleşme tiplerine ait birden çok asli edimde bulunmayı üstlenirken, diğer taraf belli bir para ödeme borcundan oluşan tek bir edimi yerine getirmeyi taahhüt eder¹⁵⁶. Taraflardan birinin borcu birden çok yasal sözleşmenin asli edimini içerirken, bu edimler arasında birbirine eşitlik ve denklik olmalı, bağımlılık ilişkisi olmamalıdır. Örneğin, A, evini B'ye her gün temizletmek karşılığında bir odasını belirli bir para karşılığında kiralamışsa burada kira ve iş görme edimlerinden

¹⁵³ CANSEL, Erol; ÖZEL, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, Ankara, 2017, s.66; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s. 405; ERGÜN, s.35; KUNTALP, s.163

¹⁵⁴ YAVUZ, Cevdet, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul, 2018, s.14; ERGÜN, s.35

¹⁵⁵ SEROZAN, BAYSAL, SANLI, s.84; AYAN, s.162; KUNTALP, s.165; CANSEL, Erol; ÖZEL, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, Ankara, 2017, s.66; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s. 406

¹⁵⁶ RUHİ, Ahmet Cemal, Sözleşmeler Hukuku, s.90; NOMER, ENGİN, s.25 ; KILIÇOĞLU, s.27

oluşan bileşik edimli bir karma sözleşme vardır. Bu sözleşmede A'nın borçlandığı kira ve iş görme edimleri birbirine denk ve birbirinden bağımsız niteliktedir¹⁵⁷.

Birleşik sözleşmeler, karma sözleşmelerden ayrı olarak kategorize edilir. Her ne kadar karma sözleşmelerde olduğu gibi, birleşik sözleşmelerde de birden fazla akit tipi aynı akıbete tabi olsa da, farklı hukuki değerlendirmelere tabi tutulmaları nedeniyle birleşik sözleşmeler ve karma sözleşmeler ayrılmaktadır. Nitekim birleşik sözleşmede sözleşmelerden her biri kendine özgü kurallara tabi tutulurken, karma sözleşmelerde her bir asli edim kendi sözleşme tipine ait hükümlere tabi olmak zorunda değildir. Bileşik sözleşmeyi meydana getiren sözleşmeler arasında sıkı bir bağıllık ilişkisi olduğu için sözleşmelerden birinin geçersizliği diğerini de etkiler.¹⁵⁸

10.3. Uplink Sözleşmesinin İsimli Sözleşme Türleri Bakımından Değerlendirilmesi

Sözleşme serbestisi prensibine bağlı olarak, kanunda tarafları, tanımı, tarafların borçları ve sözleşmenin sona erme sebepleri düzenlenmemiş sözleşmeler isimli sözleşmelerdir¹⁵⁹. İsimli sözleşmeler kendi içlerinde, kendine özgü sözleşme ve karma sözleşme olmak üzere ayrılır¹⁶⁰.

Bir kanun hükmünde sadece sözleşmenin adına yer verilmiş olması o sözleşmeyi isimli sözleşme kılmaz. Bir sözleşmeyi isimli sözleşme olarak kabul etmek için, sözleşmenin bir kanun hükmüyle asli edim yükümlülükleri üzerinden ve asgari hüküm ve sonuçlarıyla düzenlenmesi gerekir¹⁶¹. Bu kapsamda uplink sözleşmesinin kanunda esaslı unsurları düzenlenmediği için¹⁶², kategorik olarak isimli sözleşme olarak nitelendirilebilir. Nitekim uplink sözleşmesinin esaslı unsuru olan operatörün uydu transponderi üzerinden yayıncıya kapasite tahsisi sunması kanunla tanımlanmış bir husus değildir.

¹⁵⁷ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.3232 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.406

¹⁵⁸ KUNTALP, s.166-167; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.405-406

¹⁵⁹ YÜCER AKTÜRK, s.34 ; NOMER, Haluk Nami, ENGİN, Baki İlkay, Türk Borçlar Kanunu Şerhi Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2021, s.24; EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.3208 ; ARAL, AYRANCI, s.61; KUNTALP, s.157

¹⁶⁰ KUNTALP, s.13 ; YÜCER AKTÜRK, s.41 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.402

¹⁶¹ GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, 2013, İstanbul, s.5; YÜCER AKTÜRK, s.33-

35

¹⁶²YÜCER AKTÜRK, s.36

Uplink sözleşmesinin isimsiz sözleşme olduğunu ortaya koyduktan sonra, genel olarak bu sözleşmenin isimsiz sözleşme türlerinden hangisine girdiği belirlenmelidir.

10.3.1. Karma Sözleşmeler

Karma sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş sözleşme türlerinden iki veya daha fazlasının, özellikle asli edimlerinin kanunda öngörülme haliyle bir araya getirilmesinden oluşur. Karma sözleşmeyi oluşturan sözleşmelerin tek bir sözleşmede kaynaşip bütünleşmesiyle tam sinallagma ilişkisi oluşur. Daha açık bir ifadeyle, birden fazla isimli sözleşmenin asli ediminin birbirine bağlanarak borç ilişkisi oluşturması ile karma sözleşme meydana gelir¹⁶³. Örneğin, A'nın B'nin evinde kira ödemedi oturması karşılığında, A'nın B'ye İngilizce dersi vermesi karma sözleşme niteliğindedir. Karma sözleşmeler, farklı sözleşmelerin edimlerini içerdiğinden, ilgili oldukları sözleşmeden koparak başka bir sözleşmenin edimleriyle birlikte yer alırlar. Burada karma sözleşmeyi oluşturan isimli sözleşmelerin unsurları bağımsızlığını kaybederek, yeni sözleşme içinde yeni bir biçimde birleşerek birbirlerine karışırlar¹⁶⁴.

10.3.2. Kendine Özgü (Sui Generis) Sözleşmeler

Kendine özgü sözleşmeler, kanunda düzenlenmiş tipik sözleşmelerin yanı sıra, kendisine özgü unsurları nedeniyle de yeni olan sözleşmelerdir. Kanunda belirlenmiş isimli sözleşmelerden olmadıkları gibi, isimsiz sözleşme olarak da kabul edilmezler. Kendine özgü sözleşmeler de kanunda düzenlenen sözleşme tiplerinde yer almayan, tarafların öngördükleri unsur ve asli edimler, özel bir bütünlük içinde bir araya getirilir¹⁶⁵. Geniş anlamda kendine özgü sözleşmeler bazen kanunda düzenlenmiş bazen de kanunda düzenlenmemiş sözleşme unsurlarını içerir. Fakat kendine özgü sözleşmelerin kanunda düzenlenmemiş sözleşmelere ait unsurların meydana gelmesiyle oluştuğunu kabul eden dar anlamda yorumu daha doğrudur. Bu sözleşmeler gerçek anlamda yeni oluşumlar gösteren

¹⁶³ TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku, İstanbul, 2008, s. 69; KILIÇOĞLU, s.13; SEROZAN, BAYSAL, SANLI, s. 90; EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.3219; KUNTALP, s.157; YÜCER AKTÜRK, s.43; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.403; ERGÜN, s.33

¹⁶⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.594; ARAL, AYRANCI, s.6; YÜCER AKTÜRK, s.43-45; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.403-44

¹⁶⁵ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.599; TANDOĞAN, s. 13; KUNTALP, s.291; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.402

sözleşmeler olduğu için, kanunda sınırlı şekilde sayma imkanı da bulunmamaktadır. Sulh sözleşmesi, satış için tevdi sözleşmesi, franchise sözleşmesi gibi sözleşmeler kendine özgü sözleşmelerdendir¹⁶⁶.

10.4. Uplink Sözleşmesinin Karma Sözleşme Türleri Bakımından Değerlendirilmesi

Kanunda yer alan sözleşmelerin kanunda öngörülmeyen bir şekilde bir araya getirilerek oluşturulan sözleşmeleri karma sözleşmeler olarak nitelediğimizi yukarıda açıklamıştık. Karma sözleşmeler, çift tipli karma sözleşmeler, bileşik tipli karma sözleşmeler ve çift tiplere ait unsurların birbirlerine karıştığı sözleşmeler olmak üzere üçe ayrılır.

10.4.1. Çift Tipli Karma Sözleşmeler

Çift tipli karma sözleşmelerde taraflardan her birinin farklı sözleşme tiplerine ait asli edimlerinin ait edimlerin karşılıklı olarak değiştirilmesi söz konusudur. Taraflardan her birinin yüklediği asli edim, bir yandan kanunda düzenlenmiş tipik bir sözleşmenin asli edimini oluştururken, diğer yandan da tarafların birbirlerine karşı üstlendikleri edimi oluşturur¹⁶⁷. Örneğin, arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesi, satım ve eser sözleşmelerinin unsurlarından meydana gelmiştir. Bir diğer örnek olarak, bir evin kiralanması karşılığında kapıcılık hizmeti verilmesi gösterilebilir. Burada taraflardan biri bir şeyin kullanımını devretmekte, buna karşın diğer taraf da ücret ödeme borcu yerine kapıcılık hizmeti vermeyi taahhüt eder¹⁶⁸.

10.4.2. Çeşitli Tiplere Ait Unsurların Birbirine Karıştığı Sözleşmeler

Bu sözleşmelerde taraflardan biri veya her ikisinin değer itibariyle farklı sözleşme

¹⁶⁶ SEROZAN, BAYSAL, SANLI, s.101-117; RUHİ, Ahmet Cemal, Sözleşmeler Hukuku, Ankara, 2013, s.89; KUNTALP, s.15; ARAL, AYRANCI, s.62; ARAL, YÜCER AKTÜRK, s.52; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.403

¹⁶⁷ EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.3221; RUHİ, Ahmet Cemal, Sözleşmeler Hukuku, s.90; NOMER, ENGİN, s.25; KILIÇOĞLU, s.26;

¹⁶⁸ REMZİ, AYDIN, s.33; YÜCER AKTÜRK, s.49; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.403

tiplerine ait asli edimleri karşılıklı olarak borçlanırlar. Eklemlı karma sözleşme olarak da isimlendirilen bu sözleşmelerde, değişik isimli sözleşme tiplerine ait asli edimler birbirlerinden ayrılmaz bir bütün olarak karma sözleşmeyi meydana getirir. Sözleşmenin taraflarından en az biri farklı sözleşme tiplerine ait asli edim yükümlülüklerini borçlanır. Örneğin satış konusunun bedelinden düşük olarak satılmasında satış ve bağış sözleşmelerinin birleşimi ile bir karma sözleşme oluşur. Çeşitli tiplere ait unsurların birbirine karıştığı sözleşmelerin tipik örneğini karma bağışlama sözleşmeleri oluşturur. Bu sözleşmede satış bedelinin bir kısmı bakımından satış sözleşmesinin ve bağışlama sözleşmesinin unsurları birbirine eklemlenir¹⁶⁹.

10.4.3. Bileşik (Kombine) Tipli Karma Sözleşmeler

Bileşik tipli karma sözleşmelerde bir taraf kanunda düzenlenmiş sözleşme tiplerine ait birden çok asli edimde bulunmayı üstlenirken, diğer taraf belli bir para ödeme borcundan oluşan tek bir edimi yerine getirmeyi taahhüt eder¹⁷⁰. Taraflardan birinin borcu birden çok yasal sözleşmenin asli edimini içerirken, diğer tarafın edim yükümlüğü genellikle tektir, çoğunlukla ödeme borcudur. Çoğunlukla birleşik tipli karma sözleşmeleri konusunu mal ve hizmet edimleri oluşturur. Yukarıda verilen örnekte olduğu gibi A, evini B'ye her gün temizletmek karşılığında bir odasını belirli bir para karşılığında kiralamışsa burada kira ve iş görme edimlerinden oluşan bileşik edimli bir karma sözleşme vardır. Bu sözleşmede A'nın borçlandığı kira ve iş görme edimleri birbirine denk ve birbirinden bağımsız niteliktedir. Paket tur sözleşmeleri de bileşik tipli karma sözleşmelere örnek verilebilir. Müşterinin bedel ödeme borcuna karşılık sözleşmenin diğer tarafı vekalet, kira, satış ve eser sözleşmelerinin asli edim yükümlülüklerini üstlenir¹⁷¹.

10.5. Uplink Sözleşmesinin Hukuki Niteliğine İlişkin Görüşümüz

¹⁶⁹ ERGÜN, s.34; YÜCER AKTÜRK, s.50; ARAL, AYRANCI, s.65; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.404

¹⁷⁰ SEROZAN, BAYSAL, SANLI, s.93; RUHİ, Ahmet Cemal, Sözleşmeler Hukuku, s.90; NOMER, ENGİN, s.25; KILIÇOĞLU, s.27; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.404

¹⁷¹ TANDOĞAN, s. 76; EREN, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, N.3229; ERGÜN, s.33

Operatörün uplink servisi sağlama borcu Türk Borçlar Kanunu'nun 502-514. maddeleri arasında düzenlenen vekalet sözleşmesi unsurlarını taşımaktadır. Operatörün, uydu transponderi üzerinden belirli bir alanın yayıncıya tahsis ederek belirli bir frekans aralığında yayın yapılmasının sağlanması ise Türk Borçlar Kanunu 299-338. maddeleri arasında düzenlenen kira sözleşmesi niteliğini sağlar. Operatörün bu borçlarına karşın yayıncının ücret ödeme borcu bulunur. Bu bilgiler ışında uplink sözleşmesi bileşik sözleşme ya da kendine özgü sözleşme olarak değerlendirilemez. Nitekim tarafların yüklendiği asli edimlerin Türk Borçlar Kanunu'nda yer olan isimli sözleşmelerden olması, uplink sözleşmesinin kendine özgü sözleşme olarak nitelendirilmesini engeller. Diğer yandan uplink sözleşmesinin unsurlarının bir bütün olarak tüm unsurlarıyla sözleşme içinde yer almaması da, birleşik sözleşme olarak adlandırılmasını engeller. Uplink sözleşmesinde operatörün isimli sözleşmelerden vekalet sözleşmesi ve kira sözleşmesine ilişkin hükümleri barındıran edimleri taahhüt etmesine karşın, yayıncının sadece ücret ödeme borcunu üstlenmesi, bu sözleşmeye karma sözleşme özelliği sağlar.

Kira sözleşmelerinin konusunu taşınır mallar, taşınmaz mallar ve ticari işletme hakkının kiralanması, ihtira işletilmesinin devri gibi haklar oluşturur. Uyduların eşya hukuku bağlamında taşınır mı taşınmaz mı olduğuna dair doktrinde ve mevzuatta kesin bir bilgi olmasa da, her iki durumda da bir eşya olmasından mütevellit kiralanabilir bir maldır. Kira sözleşmesinde kiralayan, kiracıya kiralananın kullanımını bırakır. Burada kiralanın eşyanın mülkiyetinin devri gerekmemekte, salt eşyanın kullanımı devredilir. Operatör, yayıncının frekans sinyallerini uydu üzerinde tanımlayarak, transponder üzerinde belirlenen alanın kullanım hakkını yayıncıya devretmiş olur.

Operatörün uplink servisinin sağlamak için borçlu olduğu tek edim, uydu transponderi üzerinden yayıncıya frekans aralığı tahsis etmek değildir. Operatör, yayını 7/24 takip edip, yayın akışının sürekli olarak kontrolünü sağlar. Frekansta alçalma veya yükselme olduğunda, yer istasyonundan yaptığı ayarlama ile frekans aralığını olması gerektiği seviyede tutar. Operatör, yayıncıya düzenli aralıklarla ya da yayıncının isteğine bağlı olarak teknik rapor ve bilgi verir. Gerekli durumlarda bu bilgilendirmeler acil olarak da yapılmalıdır. Ayrıca uydunun kapasitesinin sağlıklı bir şekilde kullanımını, eğer transponderda giderilemeyecek bir aksaklık olursa, yayıncının yayının alternatif transponder ile sürdürmeyi de taahhüt eder. Tüm bu edimler, operatörün kira sözleşmesi hükümlerinin yanı sıra, vekalet sözleşmesi hükümlerini de içeren bir taahhüt altında olduğunu gösterir.

Uplink sözleşmesinden operatörün uydu transponderi üzerinden yayıncıya belirli bir frekans aralığını kiralayıp, bu frekans aralığında yayın akışını sağlamak için belirli iş görme edimlerini yerine getirmesi karşılığında, yayıncının asli edim yükümlüğü ücret ödemektir. Bu haliyle uplink sözleşmesinin karma sözleşme türlerinden bileşik tipli karma sözleşmelerden olduğu ortaya çıkmaktadır.

11. Uplink Sözleşmesinin Yorumlanması

11.1. Sözleşmelerin Yorumlanması Kavramı

Sözleşmelerin yorumlanmasına ilişkin Türk Borçlar Kanunu m.19/1’de “*Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.*” denilmek suretiyle sözleşmenin içeriğine ilişkin hukuki sorunun çözümüne işaret edilmiştir. Tarafların karşılıklı ve birbiriyle uyumlu iradeleri ile sözleşme kurulmuş olsa da belirli durumlarda sözleşmenin içeriği taraflarca farklı anlaşılabilir. Bu durumda yorum uyuşmazlığı ortaya çıkar. Sözleşmede yorumun konusunu, üstü kapalı ya da açıkça ifade edilmiş olması fark etmeksizin taraf iradeleri oluşturur. İrade beyanında bulunan tarafın gerçek iradesi diğer tarafça fark edilebileceği oranda yorum sırasında dikkate alınır. Nitekim iş hayatındaki güven ortamının sağlanması bakımından, yöneltilen beyanların karşı tarafın karşı tarafın görüş açısından düşünülüp hükme bağlanması gerekir. Sözleşmede yorum uyuşmazlığının ortaya çıkması ile sözleşmenin yorumlanması yoluna gidilir. Bu nedenle hakimin re’sen sözleşme yorumuna gitmesi mümkün değildir¹⁷². Sözleşmenin yorumlanması için doktrinde geliştirilen yorumlama teorileri ile sözleşmelerin yorumlanması mümkündür.

11.2. Yorumlama Teorileri

¹⁷² OĞUZMAN, Kemal, ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2010, s.150; YAVUZ, Nihat, Borçlar Hukuku El Kitabı, Ankara, 2018, s.86; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.394-396 ; FURRER, Andreas, MULLER-CHEN, Markus, ÇETİNER, Bilgehan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2021, s.112-114; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.45 ; AYDOS, Oğuz Sadık, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Ankara, 2019, s.56

11.2.1. İrade teorisi

Bu teoriye göre, beyan sahibinin gerçek iradesi esas alınmalıdır. İrade beyanı taraflarda ne etki uyandırırsa uyandırır, asıl geçerli olan, o beyanda bulunulurken gerçekte neyin kastedildiğidir. Yorumun irade sahibinin amacına göre yapılması esastır. Ölüme bağlı tasarrufların yorumlanmasında genellikle irade teorisine başvurulur. Hukuki işlemlerin temelinde irade beyanı yer aldığı için, irade teorisi sözleşmelerin yorumlanmasında öncelikli olan teorilerdendir¹⁷³.

11.2.2. Beyan teorisi

Beyan teorisine göre, sözleşmenin yorumlanmasında, irade beyanında bulunanın gerçek maksadı değil, sözleşmede ifade edilen kelimeler esas alınmalıdır. Bunu yaparken subjektif beyan teorisine göre, muhatabın beyana verdiği anlam, objektif beyan teorisine göre de üçüncü bir kişinin verdiği anlam önem taşır¹⁷⁴.

11.2.3. Güven teorisi

Türk Borçlar Kanunu m.19/1’de “*Bir sözleşmenin türünün ve içeriğinin belirlenmesinde ve yorumlanmasında, tarafların yanlışlıkla veya gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklere bakılmaksızın, gerçek ve ortak iradeleri esas alınır.*” denilmek suretiyle de yorumun önemi belirtilmiştir. Türk Medeni Kanunu m.2’ye uygun olarak, sözleşmelerin yorumunda tarafların gerçek ve ortak iradelerinin ortaya konulması suretiyle güven ilkesine uygun olarak hareket edilmelidir¹⁷⁵.

11.3. Yorumlama Araçları

¹⁷³ AKYOL, ŞENER, Sözleşmenin Yorumu, İstanbul, 2010, s.54; KILIÇOĞLU, 2018, s.340; AYAN, s.198

¹⁷⁴ KILIÇOĞLU 2018, s. 341; AYAN, s.199

¹⁷⁵ REİSOĞLU, SAFA, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2014, s.102; KILIÇOĞLU 2018, s. 341; ÜNLÜTEPE, Mustafa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2021, s.89

11.3.1. Birincil yorum araçları

Sözleşmede kullanılan kelimeler, birincil yorum aracıdır. Kelimenin genel kullanım anlamı, tarafların bulunduğu çevredeki anlamı, hukuki veya teknik anlamı ve sözcüğün kullanılmış olduğu bağlam yorum aracı olarak değerlendirilir. Tarafların kullandığı sözcüklere, sözleşmenin kurulduğu anda geçerli olan genel anlamı verdikleri kabul edilse de, taraflar bu sözcükleri buldukları iş alanına göre farklı yorumlayabilmektedir¹⁷⁶. Tarafların kullandıkları kelimeler, sözleşmede her iki tarafın da arzuladığı ortak amacı ifade etmeye hizmet etmelidir. Bu nedenle yorum yapılırken tarafların sözleşme ile ulaşmak istediği ortak amaç göz ardı edilmemelidir. Tarafların sözleşmede yanlışlıkla kullandığı sözcüklerin ve tarafların gerçek amaçlarını gizlemek için kullandıkları sözcüklerin esas alınmaması da bu amaca hizmet eder¹⁷⁷.

11.3.2. Ek yorum araçları

Tarafların sözleşme öncesi davranışları, sözleşmenin ifa edileceği yer ve zaman, sözleşmedeki menfaat dengesi ve sözleşmeye yönelik genel algı ve tutumlar da sözleşmedeki ek yorum araçlarıdır. Tarafların sözleşmede kullandıkları sözcüklerin dışında, tarafların iradelerini göstermeye yardımcı olan, bir anlamda tamamlayıcı yorum araçlarıdır. Genelde sözleşme dışı durumlar gibi görülse de, tamamlayıcı yorum araçları tarafların iradelerinin tespiti bakımından önem taşır¹⁷⁸. Tarafların sözleşmeden sonraki davranışları gerçek iradelerini ortaya koymaya yönelikse tamamlayıcı yorum aracı olabilir. Hatta tarafların sözleşme öncesi hazırlık görüşmeleri de tamamlayıcı yorum aracı olarak kullanılabilir. Özellikle sözleşmenin taraflarının irade beyanlarında bu hususta uygunluk varsa, tamamlayıcı veya değiştirici örtülü ifa anlaşması olarak kabul edilebilir. Ek yorum

¹⁷⁶ CANSEL; ÖZEL, s.123; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1460; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.118-121

¹⁷⁷ ANTALYA, s.572-573; KILIÇOĞLU, 2018, s. 342-343; YÜCER AKTÜRK, s.65; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.193; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.335

¹⁷⁸ CANSEL; ÖZEL, s.124; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N. 1461; YÜCER AKTÜRK, s.68 ; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.193 ; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.336-337

araçlarına, birincil yorum araçlarının kullanılıp sonu alınamaması halinde başvurulması gerekir¹⁷⁹.

11.4. Yorum kuralları

11.4.1. Dürüstlük kuralına göre yorum

Sözleşmenin yorumlanmasında uygulanacak temel kural dürüstlük kuralına uygun yorum yapmaktır. Dürüstlük kuralının uygulanmasında tek tek sözleşme maddelerine etki göstermesi söz konusu değildir. Dürüstlük kuralının uygulanması, sözleşmede yapılan yorumun karakterini belirler. Burada dürüstlük kuralı, genel, belirleyici, yol gösterici ve hakkaniyete uygun bir ortam yaratır. Sözleşmenin taraflarının irade açıklamaları dürüstlük kuralı temelinde yorumlanır ve tarafların sözleşmeden doğan hak ve yükümlülükleri bu bağlamda ele alınır. Dürüstlük kuralına göre yapılacak yorumun sağlıklı bir şekilde işleyebilmesi için, objektif yorum ilkesi ve güven ilkesi ile birlikte yorumlanması gerekir¹⁸⁰.

11.4.2. Yorum anlaşmasına uygun yorum

Tarafların sözleşmede yoruma ihtiyaç duyulması halinde, nasıl yorum yapılacağına dair sözleşmeye yorum hükmü getirmesi mümkündür. Sözleşmedeki kelimelerin anlamı ve sözleşmede kullanılan kısaltmaların anlamı ek bir madde ile ayrıca açıklanabileceği gibi sözleşmeye ek bir başka metinde de düzenlenebilir. Ayrıca, temel sözleşmenin yanında, yoruma ihtiyaç bulunması halinde, gizlilik sözleşmesi, teknik şartname, idari şartname gibi farklı sözleşmelerin birbirlerine göre öncelik durumu da belirlenebilir. Ya da tarafların, sözleşme hükümlerinde birbirine aykırılık olduğu durumda, hangi hükmün öncelikli olarak kabul edileceğini de belirlemesi mümkündür¹⁸¹.

¹⁷⁹ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1462; ANTALYA, s.574 ; KILIÇOĞLU, 2018, s.344 ; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.118-121 ; YÜCER AKTÜRK, s.68

¹⁸⁰ AKYOL, s.87; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1465; KILIÇOĞLU, 2018, s.342; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s. 122; YÜCER AKTÜRK, s.72; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.337

¹⁸¹ ANTALYA, s.575; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.125; YÜCER AKTÜRK, s.71; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.339

11.4.3. Beyanı düzenleyen aleyhine yorum

Sözleşmede anlamında tereddüt edilen hükümler, sözleşmeyi düzenleyen aleyhine yorumlanır. Tarafların birlikte hazırlayıp yazdığı sözleşmeler için bu kural uygulanmaz. Bu yorum kuralı, diğer yorum kurallarından sonuç alınamaması halinde son çare olarak uygulanır¹⁸². Bu teoriye göre, sözleşmede açık olamayan, birden fazla anlam taşıyan kelimelerin yarattığı belirsiz sonuçlara sözleşmeyi düzenleyen taraf katlanır. Genel işlem koşullarının yorumlanmasında bu yorum yöntemi benimsenir. Nitekim Türk Borçlar Kanunu m.23'te bu husus belirlenmiştir : *“Genel işlem koşullarında yer alan bir hüküm, açık ve anlaşılır değilse veya birden çok anlama geliyorsa, düzenleyenin aleyhine ve karşı tarafın lehine yorumlanır.”* Bu kuralın uygulanabilmesi için yorum araçlarının kesin bir sonuç vermediği ya da yorum sonunda birden fazla anlamın ortaya çıktığı şüphe halinin varlığında uygulanmalıdır¹⁸³.

11.5. Uplink Sözleşmesinin Yorumlanması

Uplink sözleşmesi uygulamada yeni sayılabilecek bir özel hukuk sözleşmesi olarak, belirli durumlarda yorum araçlarının kullanılmasını gerektirecek boşluklarla karşılaşılması mümkündür. Sözleşmenin hukuki niteliğinin bileşik edimli karma sözleşme olması, operatörün edimlerinin net şekilde belirlenerek hangi türden ifa karşılığında yayıncının ücret borcu altında olduğunun bilinmesi önem taşır. Temelde dürüstlük kuralının esas alınması ile sözleşmedeki belirsiz teknik veya hukuki terimlerin tanımlanması mümkündür. Her ne kadar sözleşmenin tamamlayıcısı olarak açıklayıcı terimleri de içeren teknik şartnameler bulunsa da somut duruma göre tarafların beyanlarının ortak amaca uygun olmadığı haller söz konusu olabilir. Bu tür durumlarda yorum anlaşmasının varlığı halinde yorum anlaşması kurallarına başvurulması en hızlı sonuç alınacak yöntemdir.

12. Uplink Sözleşmesinin Tamamlanması ve Uyarlanması

¹⁸² ANTALYA, s.577; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1470

¹⁸³ AKYOL, s.71; YÜCER AKTÜRK, s.77; KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, s.338

12.1. Genel Olarak

Sözleşmedeki eksikliklerin, tarafların iradeleri esasında giderilmesi mümkündür. Sözleşmedeki eksiklikler tarafların belirli bir hususu bilerek ihmal etmelerinden kaynaklanabileceği gibi, sonradan oluşan gelişmelerden de kaynaklanabilir. Burada önemli olan, tarafların sözleşme görüşmeleri sırasında sözleşmenin asgari içeriğine ve sözleşmenin ifa edilebilmesi için önemli gördükleri konularda anlaşmış olmalarıdır. Aksi halde burada sözleşme kurulmadığından, sözleşmenin tamamlanması kurallarını da uygulamaya gerek kalmaz. İsimli sözleşmelerde boşluk olması halinde hangi kanun hükümlerinin uygulanacağı açık iken, isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasında bu nitelikte bir düzenleme bulunmaz. Bu yüzden isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasında, isimli sözleşmelere kanunda uygulanan hangi hükümlerin uygulanabileceği incelenir. Burada isimsiz sözleşmeleri oluşturan isimli sözleşmelere ilişkin hükümlerden yararlanır¹⁸⁴. Uplink sözleşmesinin isimsiz sözleşmelerden olması nedeniyle, sözleşmenin tamamlanmasında da isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasına ilişkin teorilerin uygulanması gerekir.

12.2. Doktrindeki Görüşler

12.2.1. Soğurma teorisi

Soğurma teorisine göre, bir karma sözleşmeye bu sözleşmede yer alan baskın olan sözleşme unsuruna ait sözleşme hükümleri doğrudan doğruya uygulanır. Baskın sözleşme tipine ait yedek hukuk kuralları diğer sözleşme tiplerine ait yedek hukuk kurallarını bünyesinde eritir ve karma sözleşmeyi baskın sözleşme tipine ait kurallara tabi kılar¹⁸⁵. Hangi sözleşme tipine ait unsur daha baskın ise, o tipe ait hükümler bütün sözleşmeye uygulanır¹⁸⁶. Örneğin mimarlık sözleşmesinde (eser+vekalet) soğurma teorisinin uygulanması halinde, edimlerin tümü vekalet sözleşmesi hükümlerine göre yorumlanır¹⁸⁷.

¹⁸⁴ KUNTALP, s.226; YENİOCAK, Umut, Sözleşme Hazırlama ve İnceleme Rehberi Ankara, 2017, s.44, YÜCER AKTÜRK, s.81

¹⁸⁵ GÜMÜŞ, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s.12; TANDOĞAN, s.74 ; KUNTALP, s.230 ; YÜCER AKTÜRK, s.100

¹⁸⁶ TANDOĞAN, s.7; NOMER, ENGİN, s.26; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.405

¹⁸⁷ NOMER, ENGİN, s.26

12.2.2. Birleştirme(terkip) teorisi

Birleştirme teorisine göre, karma sözleşmedeki her edime, ait olduğu sözleşme tipine ilişkin hükümler uygulanır. Bunun için karma sözleşmedeki çeşitli sözleşme tiplerine dair hususlar birbirinden ayrılıp sonra her birine ait hukuki sonuçlar birbirine bağlanmalıdır. Bu görüşe göre, karma sözleşmenin içerdiği unsurların ait oldukları sözleşme tiplerinin hükümleri ayrı ayrı uygulanır. Soğurma görüşünün aksine, karma sözleşmenin yorumlanmasında tek bir sözleşme tipinin kurallarının uygulanması görüşü reddedilir. Örneğin arsa payı karşılığı inşaat sözleşmesinde yüklenicinin eser oluşturma borcu için eser sözleşmesi, arsa sahibinin mülkiyeti geçirme borcu için de taşınmaz satış sözleşmesine ilişkin hükümler uygulanmalıdır¹⁸⁸.

12.2.3. Münferit kanun hükümlerinin alınması teorisi

Bu görüşe göre, karma sözleşmeye kanunda düzenlenmiş isimli sözleşme tipinin tüm hükümleri kllyen değil, sözleşmenin uyuşmazlık konusuna uygun düşen hükümleri uygulanmalıdır. Böylece sonuca ulaşmak için her bir tipik düzenlemenin somut olaya uygulanması mümkün olur¹⁸⁹. Karma sözleşmeyi oluştan akit tiplerinden hangisine ilişkin hükümlerin uygulanacağı sorunu yerine, taraflar arasında ortaya çıkan uyuşmazlığa hangi sözleşme tipine ait spesifik kuralın uygulanmasının gerektiği araştırılır. Burada önemli olan, isimsiz sözleşmeye uygulanacak kuralı ararken, o sözleşmenin kendisini oluşturan sözleşme tiplerinden birine ait bir kuralın somut maddi hukuk probleminde uygulanabilir olmasıdır¹⁹⁰.

12.2.4. Kıyasen uygulama teorisi

Kıyasen uygulama teorisine göre sözleşmedeki hükümler, birleştirme teorisindeki

¹⁸⁸ TANDOğAN, s.74 ; NOMER, ENGİN, s.26 ; KUNTALP, s.231; YÜCER AKTÜRK, s.102-103 ; AKKURT, ERDOğAN, TOKAT, s.405

¹⁸⁹ ARAL, AYRANCI, s.69; YÜCER AKTÜRK, s.104

¹⁹⁰ GüMüş, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku zel Hükümler, s.13; KUNTALP, s.234 ; YÜCER AKTÜRK, s.105

aksine doğrudan doğruya değil, amacına uygun düştüğü ölçüde kıyasen uygulanır. Karma sözleşmelerde uyumsuzluk halinde uygulanacak hükümlerin niteliği hususunda en amaca uygun olanının kıyas teorisi olduğu ileri sürülür. Kıyasen uygulama teorisinin kabul edildiği hallerde, bir karma sözleşmeye Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümleri doğrudan doğruya uygulanır. Çeşitli sözleşmelere ait hükümler ise gerekli olduğu ölçüde kıyasen uygulanır¹⁹¹. Kanunda yer verilmeyen bir olaya kanunda düzenlenmiş bir hukuk kuralının uygulanabilmesi için, bu olaylar arasında benzerlik gözetilmesi gerektiğinden hareketle, benzerliğin bulunmadığı hallerde bu teorisinin uygulanması mümkün değildir¹⁹².

12.2.5. Yaratma teorisi

Yaratma teorisine göre hakim, TMK m.1 uyarınca, örf ve adet kurallarına göre, örf ve adet kuralı yoksa kendisi kanun koyucu olsaydı nasıl bir kural koyacak idiyse o şekilde koyacağı genel ve soyut yedek hukuk kuralı ile karma sözleşmeye uygulanacak kuralı belirleyecektir¹⁹³. Burada hakim kıyas yöntemi dışında, gerektiğinde isimli sözleşmelerin dışına çıkarak bağımsız hukuk yaratabilir. Fakat bu şekilde oluşturulan genel ve soyut kuralların isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasında elverişli olmayacağı düşünülmektedir. Yaratma teorisi, isimli sözleşmelere ait asli unsurların farklı bileşimlerinden oluşan karma sözleşmelerin tamamlanmasında yetersiz olduğu görülür¹⁹⁴.

12.3. Uplink Sözleşmesinin Yorumlanmasına İlişkiniz Görüşümüz

Uplink sözleşmesinin tamamlanmasında, isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasına ilişkin yöntemler izlenecektir. Bir karma sözleşme olarak uplink sözleşmesinin uygulanmasında da standart bir yöntem belirlenip bu yöntemin uygulanması beklenir. Karma sözleşmelerin, içeriğini oluşturan kanunda düzenlenmiş sözleşme hükümleri ile tamamlanabilmesi için

¹⁹¹ KILIÇOĞLU, s.30; KUNTALP, s.233; NOMER, ENGİN, s.27

¹⁹² YÜCER AKTÜRK, s.104 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.405

¹⁹³ GÜMÜŞ, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, s.13; TANDOĞAN, s.75; NOMER, ENGİN, s.27; KUNTALP, s.234

¹⁹⁴ ARAL, AYRANCI, s.69; YÜCER AKTÜRK, s.107

genel bir hüküm bulunmamaktadır. Bu nedenle farazi taraf iradeleri ile değerlendirme yoluna gidilebilir¹⁹⁵.

Kanımıza göre, isimsiz sözleşmelerin tamamlanmasında soğurma teorisinin uygulanması, birleşik edimli bir karma sözleşme olan uplink sözleşmesini, tek tip edimden oluşan bir sözleşmeye indirgediğinden, uplink sözleşmeleri için uygulanmamalıdır. Kuntalp'e göre de, bir tarafa birden çok asli edim borcu yükleyen karma sözleşmelere soğurma teorisinin uygulanması sözleşme serbestisi ilkesine ve sinalagma kavramına aykırılık teşkil eder¹⁹⁶. Birleştirme teorisi ise doktrinde, kanundaki her unsurun bir hukuki sonuca bağlandığı görüşünün soyutluğu nedeniyle, bu teorisinin yanlış temellendirildiği düşünülür¹⁹⁷. Kıyasen uygulama teorisi, münferit kanun hükümlerinin alınması teorisi ve yaratma teorisi, uplink sözleşmesi için uygulanabilecek teorilerdir. Uplink sözleşmesinin tamamlanmasında, hem kira sözleşmesine ilişkin hükümlerin hem vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerinin birbirlerini bastırıcısına değil, eşit derecede sözleşmede etkin olduğu görüldüğünde, oluşacak uyuşmazlığa bağlı olarak, kıyasen uygulama teorisinin uygulanabileceği görüşündeyiz.

12.4. Uplink Sözleşmesinin Uyarlanması

Sözleşmede tüm tarafların haklarının korunacağı ve edimlerin hakkaniyet ölçüsüne göre yerine getirileceği düşüncesinden hareketle, normal şartlarda hazırlanmış bir sözleşmenin de buna uygun olarak akdedilmesi beklenir. Fakat belirli durumlarda, tarafların haklarını ve hakkaniyet ölçüsünü korumayı zorlaştıracak haller söz konusu olabilir. Örneğin beklenmeyen bir ekonomik yıkım, taraflardan birinin ekonomik dengesinde bozulma gibi durumlarda, sözleşmenin ifasının taraflardan birisi için anlamsız hale gelmesi söz konusu olabilir. Bu türden durumlarda “sözleşmenin değişen koşullara uyarlanması” ilkesinin uygulanması mümkündür¹⁹⁸.

Sözleşmenin değişen kurallara uyarlanması ilkesi Türk Borçlar Kanunu m. 138'de *“Sözleşmenin yapıldığı sırada taraflarca öngörülme ve öngörülmesi de beklenmeyen olağanüstü bir durum, borçludan kaynaklanmayan bir sebeple ortaya çıkar ve sözleşmenin yapıldığı sırada mevcut olguları, kendisinden ifanın istenmesini dürüstlük kurallarına*

¹⁹⁵ YÜCER AKTÜRK s.199 aktarımıyla, BURKHARDT, s.94

¹⁹⁶ KUNTALP, s.241-242

¹⁹⁷ KUNTALP, s.247; YÜCER AKTÜRK, s.136

¹⁹⁸ AYDEMİR, Efrail, Yorum ve Çözümleriyle Aşkın Zarar, Sözleşmenin Uyarlanması, Ceza Koşulu, Ankara, 2013, s.113

aykırı düşecek derecede borçlu aleyhine değiştirir ve borçlu da borcunu henüz ifa etmemiş veya ifanın aşırı ölçüde güçleşmesinden doğan haklarını saklı tutarak ifa etmiş olursa borçlu, hâkimden sözleşmenin yeni koşullara uyarlanmasını isteme, bu mümkün olmadığı takdirde sözleşmeden dönme hakkına sahiptir. Sürekli edimli sözleşmelerde borçlu, kural olarak dönme hakkının yerine fesih hakkını kullanır.

Bu madde hükmü yabancı para borçlarında da uygulanır.” Kanun lafzından anlaşılacağı üzere, olağanüstü bir durumun varlığı halinde borçlunun borcunu ifa edemeyecek durumda olması halinde, borçlunun halimden önce hukuka sonra da hakkaniyete göre karar verilmesini isteme hakkı söz konusudur.

Sözleşmenin değişen koşullara uyarlanması kurumunun işletilebilmesi için öncelikle ifanın güçleşmiş olması beklenir. İfa güçlüğü bakımından, ani edimli sözleşmeler ile sürekli edimli sözleşmeler arasında farklılık görülür. Edimin bir kerede yerine getirilebileceği ani edimli sözleşmelerden, edimin süreklilik arz ettiği sözleşmelerde uyarlama talep edilmesi daha uygun bir yaklaşımdır¹⁹⁹. Diğer yandan aşırı ifa güçlüğüne öngörülme ya da öngörülmesi mümkün olmayan bir olaydan kaynaklanması gerekir. Bununla birlikte sözleşmeye uyarlama yapılabilmesi için, olağanüstü şartlar nedeniyle işlem temelinin çökmesi beklenir. Özellikle ekonomik şartlarda beklenmeyen değişiklikler, döviz kurlarındaki olağanüstü iniş çıkışlar halinde işlem temelinin çökmesi söz konusu olabilir. İfayı güçleştiren olayın öngörülemezliğinin tespiti ile birlikte, edimler arası dengesizlik nedeniyle ortaya çıkan zarardan tarafların sorumlu tutulamaması ve kanunda ya da sözleşmede herhangi bir düzenlemenin olmaması da gerekir.²⁰⁰

Sözleşmenin uyarlanmasını talep etmenin haklı kabul edilebileceği hallerde, uyarlama hakkı sahibi edim borçlusu bu hakkını doğrudan doğruya kullanabilir. Bu kapsamda uyarlama hakkı yenilik doğuran bir haktır. Alacaklının kabulü halinde tarafların karşılıklı anlaşarak sözleşmeyi yani şartlara göre uyarlaması da mümkündür. Ancak uyarlama hakkı muhatabının bu uyarlama talebini kabul etmemesi halinde hem uyarlama hakkı sahibi hem de uyarlama hakkının muhatabı, sözleşmede uyarlama yapılmasının gerekliliği hususunu mahkemeye taşıyabilir.²⁰¹

¹⁹⁹ AYDEMİR, Yorum ve Çözümleriyle Aşkın Zarar, Sözleşmenin Uyarlanması, Ceza Koşulu, s. 119

²⁰⁰ TOPUZ, Seçkin, Edimler Arasındaki Denge İlişkisinin Bozulması ve Sonraki İfa Güçlüğü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2008, s.218-219

²⁰¹ ERMAN BAYSAL, Başak, Zaman İçerisinde Değişen Koşulların Hukuki İşleme Etkisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007, s.270-272

Uplink Sözleşmesinin Uyarlanması

Uplink sözleşmesinde operatörün sözleşme süresi boyunca yayıncıya uydu üzerinden kapasite sağlama ve bu hizmetini kesintisiz olarak sağlamak için yer istasyonundan yürüttüğü tüm iş görme edimlerine karşılık, yayıncının sözleşmede belirlenen periyotlarla ücret ödemesi bir sürekli edim ilişkisidir. Uplink sözleşmesi sürekli edimli bir sözleşme olduğu için, sözleşmenin değişen şartlara uygulanması halinde, TBK m. 126 maddesi göz önüne alınarak, borcunu ifa etmekte zorlanan borçlunun kullanabileceği hak dönme değil, fesih olacaktır. Uyarlama şartlarının oluşabileceği ekonomik kriz vb. haller söz konusu olduğunda yayıncı bakımından sözleşmenin uyarlanması talep edilebilir. Nitekim uplink sözleşmesinde sözleşme konusuna esas olan uyduların kapasite alanı coğrafi olarak da geniş alanları kapsayabildiğinden, yabancı yayıncıların ya da operatörlerin uplink sözleşmesinde taraf olmaları mümkündür. Buna bağlı olarak sözleşmenin uyarlanması kapsamında ele alınabilecek hallerde tarafların mahkemeye başvurarak, fesih istemeleri TBK m. 126 kapsamında sağlanır.²⁰²

13. Uplink Sözleşmesinin Şekli

13.1. Genel Olarak

Türk sözleşme hukukunda kural olarak şekil serbestisinin geçerli olduğu, Türk Borçlar Kanunu'nun 12. maddesini birinci fıkrasında "Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir." ifadesiyle açıklanmıştır. Ayrıca şekil serbestisi, iradeyi açıklamanın herhangi bir şekle bağlı tutulmaması ilkesinden hareketle, irade serbestisinin de bir parçası olarak kabul edilir²⁰³. Bunun dışında şekil mecburiyetinin olduğu hallerde genellikle sözlü şekil şartının dışında bir takım kalıplar söz konusudur. Tapu kütüğüne kayıtlı taşınmazın satışı, kira, bağışlama taahhüdü, kefalet, önalım ve gerialım gibi sözleşmeler, şekil şartının öngörüldüğü sözleşmelerdendir²⁰⁴.

²⁰² AYDEMİR, Yorum ve Çözümleriyle Aşkın Zarar, Sözleşmenin Uyarlanması, Ceza Koşulu, s. 140

²⁰³ KUNTALP, s.92-93; ERDOĞAN, İhsan, s.12; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.841; KILIÇOĞLU, 2018, s.156; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.148

²⁰⁴ AYAN, s.175; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.844; KILIÇOĞLU, 2018, s.157, FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.149

İsimsiz sözleşmelere ise kural olarak şekil zorunluluğu getirilmemişse de, karma sözleşmenin içerdiği sözleşme tiplerinden birinin veya birden fazlasının şekle bağlı olması halinde, karma sözleşmenin tamamı içinde şekil zorunluluğunun varlığı tartışmalı hale gelir. Burada şekil zorunluluğu taşıyan sözleşmenin, karma sözleşmenin tamamına tesir etmesi halinde, isimsiz karma sözleşmenin de şekle bağlılığının gerekliliği kabul edilir²⁰⁵.

13.2. Uplink Sözleşmesinde Şekil

Sözleşmelerin şekline ilişkin olarak Türk Borçlar Kanunu'nda ana ilke şekil serbestisidir. Bu husus Türk Borçlar Kanunu m. 12'de "Sözleşmelerin geçerliliği, kanunda aksi öngörülmedikçe, hiçbir şekle bağlı değildir." denilmek suretiyle açıklanmıştır.

Uplink sözleşmeleri kanunda düzenlenmiş sözleşmelerden olmadığı için, bu sözleşmelere uygulanması gereken herhangi bir geçerlilik şartı da söz konusu değildir. Uplink sözleşmeleri birleşik edimli karma tipli bir sözleşme olarak muhteviyatında vekalet sözleşmesi ve kira sözleşmesine ilişkin unsurlar barındırdığı için, sözleşmenin şeklini de bu sözleşmeler kapsamında incelemek gerekir.

Vekalet sözleşmesinin kurulmasına herhangi bir şekil şartının aranmadığı, Türk Borçlar Kanunu m.503'ten zımni olarak anlaşılmaktadır. "Kendisine bir işin görülmesi önerilen kişi, bu işi görme konusunda resmî sığata sahipse veya işin yapılması mesleğinin gereği ise ya da bu gibi işleri kabul edeceğini duyurmuşsa, bu öneri onun tarafından hemen reddedilmedikçe, vekâlet sözleşmesi kurulmuş sayılır." denilmek suretiyle vekalet sözleşmesinin herhangi bir şekil şartı olmaksızın, tarafların karşılıklı irade beyanı ile kurulabileceği anlaşılmaktadır. İstisnai olarak vekalet sözleşmesine uygulanacak şekil şartı kanunda belirtilmiştir (Türk Borçlar Kanunu m. 520/3, 515 ve 516).

Uplink sözleşmesinin muhteviyatında bulunan kira sözleşmesinin şekil şartına tabi olup olmadığı incelendiğinde ise, bu hususta kanunda özel bir düzenleme bulunmadığı görülür. Kira sözleşmesi karşılıklı edimleri içerir ve sözleşmenin kurulması için herhangi bir şekil şartı bulunmamaktadır. Kira sözleşmesinin kurulumunda resmi şekil öngörülmediği için de sözlü veya yazılı olarak akdedilebilir²⁰⁶.

²⁰⁵ KUNTALP, s.160-161

²⁰⁶ AYDEMİR, s.66; ERZURUMLUOĞLU, s.85

Uygulamada, ispat kolaylığının sağlanması için uplink sözleşmelerinin yazılı olarak akdedildiği görülür. Hem vekalet sözleşmesine ilişkin hükümlerin hem de kira sözleşmesine ilişkin hükümlerin uygulanması seçeneğinde, sözleşmenin kurulması için geçerlilik şartı aranmayacağından, uplink sözleşmelerinin sıhhatli bir şekilde kurulabilmesi için herhangi bir şekil şartının bulunmadığı kabul edilebilir.

3. BÖLÜM

UPLINK SÖZLEŞMESİNİN İHLALİ VE SONA ERMESİ

3.1.Uplink Sözleşmesinin İhlali

3.1.1. Borca aykırılık ve sözleşmeden doğan borç ilişkilerinin ihlali

Borca aykırılık halleri ve sonuçları Türk Borçlar Kanunu'nda "Borç İlişkisinin Hükümleri" adlı ikinci bölümün "Borçların İfa Edilmemesinin Sonuçları" başlıklı ikinci ayırımında düzenlenmiştir (TBK m.112-126). Türk Borçlar Kanunu'nun 112.maddesinden hareketle borca aykırılık, borcun hiç ifa edilmemesi veya gereği gibi ifa edilmemesi halinde ortaya çıkar. Borcun hiç ifa edilmemesi ise, imkansızlık hallerinde ve temerrüt halinde görülür. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi ise, ayıplı ifa, koruma yükümlülüklerinin ihlali ve yapmama yükümlülüğüne aykırılık başlıkları altında incelenir.

Sözleşmenin hukuka uygun ifası için, tarafların karşılıklı olarak edim ve yan edim yükümlülüklerini yerine getirmeleri beklenir. Bu yükümlülüklerin yerine getirilmemesi halinde, sözleşmenin ihlali gündeme gelir. Borçlunun borcunu sözleşmede öngörüldüğü haliyle yerine getirmemesi nedeniyle alacaklının sözleşmeden beklediği yararı elde edememesi, sözleşmenin ihlali olarak değerlendirilir. Sözleşmeden doğan borç ilişkileri "edim yükümlülükleri" ve "yan yükümlülükleri" içerir. Borçlunun bu yükümlülüklere uygun hareket etmek ve bu edimlerin gereklerini yerine getirme yükümlülüğü vardır. Sözleşmenin ihlali de buna bağlı olarak, edim yükümlülüklerinin ya da yan yükümlülüklerin ihlali şeklinde ortaya çıkar²⁰⁷.

3.1.2. Borcun hiç ifa edilmemesi

Borçlunun borcunu hiç ifa etmemesi şeklinde bir borca aykırılık, borcun ifasının mümkün olmasına rağmen borç hiç ifa edilmemesi ya da gereken zamanda ve ifa yerinde ifa edilmemesinden kaynaklanır. Türk Borçlar Kanunu'nda borcun hiç ifa edilmemesi,

²⁰⁷ EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.88-90

başlangıçtaki imkansızlık, alacaklının temerrüdü ve kusursuz sonraki ifa imkansızlığı kapsamında ele alınmıştır²⁰⁸.

3.1.2.1. İmkansızlık

İmkansızlık, taraflardan birinin borcunun ifasının hiçbir şekilde mümkün olmaması halinde ortaya çıkar. Buradaki imkansızlık, ifanın güçleşmesi kapsamında değil, edimin ifasının objektif olarak imkansızlaşması hallerinde ele alınır. İmkansızlık, borç konusu edimin tamamına ilişkin olabileceği gibi, kısmi imkansızlık da söz konusu olabilir. Türk Borçlar Kanunu m.137’de bu husus, “*Borcun ifası borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle kısmen imkânsızlaşırsa borçlu, borcunun sadece imkânsızlaşan kısmından kurtulur. Ancak, bu kısmi ifa imkânsızlığı önceden öngörülseydi taraflarca böyle bir sözleşmenin yapılmayacağı açıkça anlaşılırsa, borcun tamamı sona erer.*” denilmek suretiyle açıklanmıştır.

Maddi imkansızlık nedeniyle edimin ifasının mümkün olmadığı haller oluşabilir. Mantıki (tabii) imkansızlık da denilen bu halde, edimin ifası mantık ve tabiat kurallarına göre mümkün değildir. Örneğin teslimi taahhüt edilen arabanın yanmış olması maddi imkansızlığa sebebiyet verir. Edimin ifası hukuksal bir imkansızlık nedeniyle de imkansız olabilir. Burada edimin konusu mevcut olsa da, edimin yerine getirilmesi emredici hukuk normuyla yasaklanmıştır. Örneğin yüklenicinin arsa sahibine inşaat yapmayı taahhüt ettiği arsa kamulaştırma yapıldığı için inşaat yapmanın mümkün olmaması, hukuksal imkansızlık hallerindedir. Edimin ifası ekonomik engeller nedeniyle de imkansız hale gelebilir. Bu imkansızlık halinde borçlunun edimi ekonomik açıdan ifa etmesi mümkün değildir. Maddi ve hukuki imkansızlık hukuksal işlemin geçersizliğine ya da borcun sona ermesine sebep olurken, ekonomik imkansızlık hallerinde aynı sonuç beklenemez²⁰⁹.

İmkansızlık konusunda önemli ayırım, borç ilişkisinin kurulmasından önceki imkansızlık ve borç ilişkisinin kurulmasından sonraki imkansızlık hallerinde ortaya çıkar. İfa imkansızlığı sözleşmenin kurulmasından önceki imkansızlık ve sözleşmenin

²⁰⁸ KILIÇOĞLU, 2018, s.816; NOMER, s.341; ANTALYA, Cilt:V/1,3, s.214

²⁰⁹ KILIÇOĞLU, 2018, s.851; NOMER, s.342; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.555; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1033; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s. 124

kurulmasından sonraki imkansızlık olarak iki ayrı durumda incelenir. Sözleşmenin kurulmasından önceki imkansızlıkta, imkansızlık nedeniyle esasında sözleşme kurulmamış kabul edilir. Burada butlan hükümleri söz konusu olur. Nitekim Türk Borçlar Kanunu m.27/1'e göre, "konusu imkansız olan sözleşmeler kesin olarak hükümsüzdür." Gerçek anlamda imkansızlık yani kusurlu imkansızlık ise, sözleşmenin kurulmasından sonra ortaya çıkar. Bu durumda da borcun imkansızlığı, borçluya yüklenemeyecek nedenlerle yani borçlunun kusuru olmaksızın sona ermişse, bu durumda borç sona erer²¹⁰.

3.1.2.1.1. Sonraki kusursuz imkansızlık

Borç ilişkisi kurulduktan sonra ortaya çıkan imkansızlık hallerini, borçlunun imkansızlıktan kusurlu olup olmamasına göre incelemek gerekir. Sonradan ortaya çıkan imkansızlıktan borçlunun sorumlu olmaması halinde, borca aykırılık söz konusu değildir. Türk Borçlar Kanunu m.136'da belirtildiği üzere, "Borcun ifası, borçlunun sorumlu tutulamayacağı sebeplerle imkansızlaşır ise borç sona erer." Burada imkansızlaşan edimin yerine başka bir edimin konulması da mümkün değildir. Bu nedenle borçlunun kusuru olmaksızın ortaya çıkan imkansızlık halleri borcu sona erdirmekle beraber, borca aykırılık hallerinden sayılmaz. Borçlunun kusuru ile edimin ifası imkansızlaştığında, edimin niteliği değişir ve aynen ifanın yerini tazminat yükümlülüğü alır²¹¹.

3.1.2.1.2. Sonraki kusurlu imkansızlık

Sonradan ortaya çıkan imkansızlıkta borçlu kusurlu ise, bu durumda borca aykırılık da oluşur. Buna bağlı olarak alacaklının uğradığı zarardan ötürü borçlunun sorumluluğu gündeme gelir. Sonradan ortaya çıkan imkansızlıktan borçlunun sorumlu tutulabilmesi için belirli koşulların meydana gelmesi gerekir. Bunlardan biri, öncelikle edimin ifasının imkansız hale gelmiş olmasıdır. Edimin ifası objektif açıdan imkansız olmalıdır. Borçlunun kişisel koşullarından öte, borçlunun yerinde olan bir başka kişiden de edimin ifasını beklemenin imkansız olduğu hallerde objektif imkansızlık söz konusudur. Bir diğer koşul

²¹⁰ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1034-1036; REİSOĞLU, s.348-349; OĞUZMAN, ÖZ, s.305-310; HATEMİ, GÖKYAYLA, s.334; KILIÇOĞLU, 2018, s.851-853; FURRER, MULLER-CHEN, CETİNER, s.596-597; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.295; AYDOS, s.134

²¹¹ KILIÇOĞLU, 2018, s.853 ; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.185 ; AYDOS, s.146

da, imkansızlığın hukuki ilişkinin kurulmasından sonra oluşmasıdır. Son olarak borçlunun edimin ifasının imkansızlaşmasında kusurlu olması aranır. Örneğin borçlu ifası gereken edimi bizzat kendisi yakmışsa, ya da yanmasında ihmali varsa, burada borçlunun kusuru nedeniyle borç imkansızlaşmıştır. Borçlunun kusuru nedeniyle edimin ifasının imkansızlaşması hallerinde, alacaklının borçlunun kusurunu değil, tam tersine borçlunun kendi kusursuzluğunu ispatlaması gerekir. Borcun ifasının sözleşme kurulduktan sonra imkansız hale gelmesinde borçlunun kusurlu olması halinde, borçlunun edimi ifa yerine yerini tazminat borcu geçer²¹².

Uplink sözleşmesi bağlamında borcun sözleşme sonrası kusurlu imkansızlık nedeniyle ifa edilememesi, operatör bakımından söz konusu olabilir. Yayıncının borcu temelde para borcu olduğu için, imkansızlık hükümleri yayıncı bakımından geçerli olmaz. Operatör bakımından ise, uzayda ya da yer istasyonundaki bir takım öngörülebilir engeller nedeniyle oluşan aksaklıklar kusurlu imkansızlık bağlamında ele alınabilir. Yer istasyonlarının bakımının yerine getirilmemesi nedeniyle çalışmaz hale gelmesi, mücbir sebep dışında kalan anten arızaları gibi operatörün kusurundan kaynaklanan ve uplink hizmetinin ifasını engelleyen haller kusurlu imkansızlık kapsamındadır. Fakat mücbir sebep kapsamına girebilecek doğa olayları, atmosferden kaynaklanan engellenemeyen sebepler nedeniyle operatörün borcunu ifa edememesi, kusurlu imkansızlık kapsamında ele alınamaz.

3.1.2.2. Temerrüt

3.1.2.2.1. Borçlunun temerrüdü

Borçlunun borçlanılan edimi belirlenen vadeden ya da olması gerektiğinden geç ifa etmesi haline borçlunun temerrüdü denir. Burada zamansal bakımdan bir ifa etmeme hali söz konusudur. Para borcunun sonradan ifa edilmesi halinde borçlu bakımından temerrüt faizi ile gecikme faizi sorumluluğu doğar. Bunun için, belirli vade halleri dışında, alacaklı

²¹² KILIÇOĞLU, 2018, s.852-856; NOMER, s.342-344; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.556-557; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.294-295

tarafa ifanın talep edilmiş olması gerekir²¹³. Genel hükümler kapsamında borçlunun temerrüdü için muaccel bir borç ve alacaklının ihtarı gerekir. Bununla birlikte ifanın mümkün olması ve borçlunun kusurunun aranmaması de esastır²¹⁴. Kiracının temerrüdü halinde Türk Borçlar Kanunu'nun 315. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kiracının sözleşmede belirlenen muaccel kira bedelini ödememesi halinde kiralayanın kiracıya yazılı bildirimde bulunarak, verilen süre içinde borcunu ödemezse sözleşmeyi feshedeceğini bildirmesi mümkündür. Bildirim için yazılılık esas olup, noter kanalı ile bildirim zorunluluğu bulunmaz²¹⁵.

Temerrüt hem asli edimlerde hem yan edimlerdeki gecikmeden kaynaklanabilir. Nitekim yan edimler de dava edilebilir ve kendine özgü amaç taşır, bu nedenle yan edimlerdeki gecikmeler de temerrüde sebep olabilir²¹⁶.

Operatörün uplink servisini zamanında ve olması gereken standart ve kalitede, haklı bir sebep olmaksızın sunmaması, operatörün borçlunun temerrüdü hükümlerine tabi olması ile sonuçlanır. Operatör bakımından uydu transponderi üzerinden uplink servisi sunulması sürekli bir edim olup, yayıncının yayın kodlarını tek seferde teslim alması ile son bulmamaktadır. Operatörün 7/24 gözlem ve denetim sorumluluğu kapsamında uplink servisi sağlama yükümlülüğü söz konusudur. Bu servisteki aksaklıklar sözleşmede belirlenen sorumsuzluk halleri ve mücbir sebep dışında yani haklı bir sebebe dayanmaksızın oluştuğunda borçlu temerrüdü meydana gelir. Yayıncı bakımından ise ücret ödeme borcunun sözleşmede belirlenen vadede yerine getirilmemesi halinde borçlu temerrüdü hükümleri bağlamında sorumluluğu doğar.

3.1.2.2.2. Alacaklının temerrüdü

Borçlunun temerrüdü söz konusu olduğu gibi alacaklının temerrüdüne sebep olan bazı durumlar da söz konusudur. Türk Borçlar Kanunu m. 106'da alacaklının temerrüdü "*Yapma veya verme edimi gereği gibi kendisine önerilen alacaklı, haklı bir sebep*

²¹³ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3173; HATEMİ, GÖKYAYLA, s.276; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.623-624; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.312; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.458; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s. 128-129

²¹⁴ OĞUZMAN, ÖZ, s.296-298; REİSOĞLU, s.370-372; HATEMİ, GÖKYAYLA, s. 280; NOMER, s.369-371; KILIÇOĞLU, 2018, s.876; AYDOS, s. 150-152

²¹⁵ ERZURUMLUOĞLU, s.91; AKYİĞİT, s.103-104; KILIÇOĞLU, 2018, s. 876; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.627

²¹⁶ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.93

olmaksızın onu kabulden veya borçlunun borcunu ifa edebilmesi için kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini yapmaktan kaçınırsa, temerrüde düşmüş olur.” denilmek suretiyle açıklanmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere alacaklının temerrüdü, yapma veya verme edimleri bakımından geçerlidir, yapmama ediminde alacaklının katılımı söz konusu değildir. Borçlunun borca uygun ifade bulunmayı teklif etmesine karşın alacaklının haklı bir neden olmaksızın ifayı reddetmesi ya da kendisi tarafından yapılması gereken hazırlık fiillerini reddetmesi alacaklının temerrüdüne sebebiyet verir. Burada alacaklı ifayı kabulden kaçınmakta ve kaçınmasına haklı bir gerekçe göstermemektedir²¹⁷.

Alacaklının temerrüdünden söz edilebilmesi için, borçlunun edimin gereği gibi ifasını teklif etmiş olması gerekir. Teklif edilen edimin gereği gibi olması için, ifa unsurlarının tamamını taşıması gerekir. Edimin gereği olan miktar ve niteliğe uygun ve borcun tamamını kapsar halde olması beklenir. Buna rağmen alacaklının teklif edilen edimi haksız olarak kabulden kaçınması halinde alacaklının temerrüdü oluşur. Ayrıca alacaklının ifanın gerçekleşmesi için kendisine düşen hazırlık fiillerinden kaçınması da alacaklının temerrüdü kapsamında değerlendirilir²¹⁸.

Uplink sözleşmesi bağlamında operatör bakımından, yayıncının sözleşmede belirlenen periyotlarda ücret ödeme borcunun haklı bir gerekçe olmaksızın reddedilmesi veya engellenmesi halleri dışında alacaklı temerrüdüne sebebiyet veren haller söz konusu değildir. Yayıncı bakımından ise, operatörün uydu üzerinden uplink servisi sağlaması için yayıncının operatöre sunduğu kodlarda sonradan değişiklik yapması, ya da bu kodların erişiminin kısıtlanması halinde alacaklının temerrüdü hükümleri devreye girer. Çünkü bu halde sözleşmeye uygun şekilde ifade bulunmak isteyen operatörün edimi yayıncı tarafından engellenir.

3.1.3. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi

Taraflarda birinin borcunu gereği gibi ifa etmemesi, uplink sözleşmesini sona erdiren hususlardan biridir. Borçlu borcunu bir şekilde ifade etmiş fakat bu ifa olması gerektiği gibi ifa edilmiş olmayabilir. Türk Borçlar Kanunu'nun 112. maddesinde bu husus, *“Borç hiç veya gereği gibi ifa edilmezse borçlu, kendisine hiçbir kusurun*

²¹⁷ KILIÇOĞLU, 2018, s. 859; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.289; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.353; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.119-120; AYDOS, s.143

²¹⁸ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3006; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.354-356

yüklenemeyeceğini ispat etmedikçe, alacaklının bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.” denilmek suretiyle vurgulanmıştır.

Borcun gereği gibi ifa edilmesinde, edimin borca uygun olarak tam ve doğru bir şekilde ve borçlanılan edimin bütün unsurlarıyla yerine getirmesi beklenir. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi, imkânsızlık ve temerrüt dışındaki halleri kapsar. Bu haller, borçlunun edimi, borç ilişkisini, ifa konusunu, taraflarını, yerini veya niteliğini belirleyen unsurlara aykırılık ya da yasadan ve sözleşmeden kaynaklanan yükümlülüklerle aykırılık şeklinde tezahür edebilir²¹⁹. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi durumunda, alacaklının borçlunun temerrüdü hükümlerine başvurması mümkündür. Türk Borçlar Kanunu m.123’te *“Karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, taraflardan biri temerrüde düştüğü takdirde diğeri, borcun ifa edilmesi için uygun bir süre verebilir veya uygun bir süre verilmesini hâkimden isteyebilir.”* denilmek suretiyle borcunu gereği gibi ifa etmeyen borçluya karşı alacaklının borçluyu temerrüde düşürebileceği belirtilmiştir. Buradan hareketle operatörün yayıncıya gerektiği gibi uplink servisini sağlamaması ya da yayıncının ücret ödeme borcunu yerine getirmemesi gibi hususlar, borcun gereği gibi ifa edilmemesinden kaynaklanan temerrüt kapsamında değerlendirilir.

Borcun gereği gibi ifa edilmemesi, ayıplı ifa, koruma yükümlülüklerine aykırılık ve yapmama yükümlülüklerine aykırılık halinde gündeme gelir.

3.1.3.1. Ayıplı ifa

Kötü ifa (ayıplı ifa) da borcun gereği gibi ifa edilmemesi kapsamında ele alınır. Borcun gereği gibi ifa edilmemesi kavramı içerisinde değerlendirilen kötü ifada, borçlanılan edimin sözleşmenin amacına uygun olarak yerine getirilmesini sağlayacak yan edimlere ve koruma yükümlülüklerine aykırılık söz konusudur. Kötü ifada, borçlu bir ifa teşebbüsünde bulunmaktadır fakat bu ifa, borçlanılan edimin niteliklerine uygun ifa

²¹⁹ REİSOĞLU, s.351; OĞUZMAN, ÖZ, s. 317-318; ÜNLÜTEPE, s. 253; HATEMİ, GÖKYAYLA, s.257; KILIÇOĞLU, 2018, s.857-858; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.612; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.297; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s. 124; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3224

değildir. Alacaklı kural olarak kötü ifayı kabul etmek zorunda değildir, fakat isterse kabul edebilir²²⁰.

Yayıncı bakımından, operatörün uplink servisini sağlamasından önce teslim edilecek yayın kodları bir yan edimdir. Burada yayıncının kodları teslim etmemesi ya da eksik etmesi asıl ifayı zorlaştıracığı için kötü ifaya yol açar. Operatör bakımından da yayıncının sağladığı yayın kodlarını uplink servisine uygun şekilde kullanmamak, teknik ayarlamaların olması gerektiği gibi yapılmaması nedeniyle yayın sırasında enterferansa neden olmak, olası aksaklıklara zamanında müdahale edilmemesi nedeniyle yayın akışında oluşan gecikmeler, operatör bakımından sunulan ifanın ayıplı ifa olarak nitelendirilmesine neden olur.

3.1.3.1.1. Kira Sözleşmesi Hükümleri Bağlamında Ayıplı İfa Değerlendirmesi

3.1.3.1.1.1. Teslim anındaki ayıplardan sorumluluk

Kiralananın teslim anındaki ayıplardan sorumluluk, Türk Borçlar Kanunu'nun 304. Maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre, kiralayanın kiralananı önemli ayıplarla teslim etmesi halinde, kiracının borçlu temerrüdüne ilişkin hükümlere ya da kiralananın ayıplı duruma gelmesinden doğan sorumluluğa ilişkin hükümlere başvurusu mümkündür²²¹.

Kira hukukunda geçerli kabul edilen, kira sözleşmesi bağlamında kiralayanın kiralananı kiracıya teslim borcu, uplink sözleşmesinin uygulanması bağlamında fiziken geçerli değildir. Uplink sözleşmesinde uplink servisine esas teşkil eden uydu transponderi üzerindeki belirli bir alanın yayıncının kullanımına tahsis edilmesi olgusunun bir kira edimi kapsamında değerlendirilmesi halinde, teslim borcunu da tahsis işleminin başlatılıp, transponder üzerindeki belirlenen alanın bir başkasına tahsis edilmeyecek hale getirilmesi anı, yani sözleşmenin başladığı zaman olarak belirlemek mümkündür.

²²⁰ ÇAĞLAR; ÖZEL, s.314; ARAL, Fahrettin, Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa, Ankara,2011, s.106-109, KILIÇOĞLU, 2018, s. 857; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.613; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.297; OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s. 473; NOMER, s.362; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3097

²²¹ ERZURUMLUOĞLU, s.87 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.471

3.1.3.1.1.2. Kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinden doğan sorumluluk

Kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi, Türk Borçlar Kanunu'nun 305. maddesinde düzenlenmiştir. Buna göre kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesi durumunda kiracının kiraya verenden ayıpların giderilmesini veya kira bedelinden ayıp oranında indirim yapılmasını ya da zararının giderilmesini istemesi mümkündür. Burada kiralanda olağan kullanım nedeniyle değil, eşyanın niteliğini etkileyecek türden önemli ayıplar söz konusudur. Başlangıçta oluşan ayıpta olduğu gibi, kiralananın sonradan ayıplı hale gelmesinde de, her türlü kira ilişkisinde bu madde uygulanabilir²²².

Uydu transponderinde ortaya çıkan arızalar nedeniyle operatörün sorumluluğu bulunmayıp, uzayda gelişen bu türden sorunlar mücbir sebep kapsamında değerlendirilir. Bu haller dışında sözleşmenin kurulmasından sonra meydana gelen ayıplardan operatörün sorumluluğu söz konusudur. Örneğin uplink servisini sağlamaya yardımcı olan yer istasyonu ekipmanlarında ortaya çıkan ayıp, uydu çanağında sinyal iletimini engelleyen kusurlar gibi sonradan ortaya çıkabilecek ayıplar nedeniyle operatörün sorumluluğuna başvurulabilir.

3.1.3.1.1.3. Zapttan sorumluluk

Türk Borçlar Kanunu m. 309'da kiralananın zaptından doğan sorumluluk belirlenmiştir. Buna göre, üçüncü bir kişinin kiralanda kiracının hakkıyla bağdaşmayan bir hak ileri sürmesi durumunda kiraya veren, kiracının bildiri üzerine davayı üstlenmek ve kiracının uğradığı her türlü zararı gidermekle yükümlüdür. Fakat bunun için kiracının zapt durumunu kiralayana bildirmesi, aksi halde zapttan sorumluluğun söz konusu olmayacağı söylenebilir²²³.

Uplink sözleşmesinde uydu transponderi üzerindeki manyetik alanların bir apartman dairesi gibi kiralandığı varsayımı, zapttan sorumluluk kurumu bakımından uygulanabilir. Nitekim transponder üzerinde birden fazla yayıncıya uplink servisi sağlanabilir olsa da, transponderin bölünebilen alanlarından her biri için, sadece bir yayıncıya servis sağlanması kira ilişkisinin belirleyici unsurudur. Operatörün

²²² ACAR, s.207 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.471

²²³ AKYİĞİT, s.96 ; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.472

transponderin belirli bir kısmında birden fazla yayıncıya servis sağlaması fiziken mümkün olmadığından, kendisinden önce bir başka yayıncıya uplink servisi için kiralama yapılması halinde, hizmeti alamayan yayıncının zapta karşı tefekkür hükümlerine başvurması mümkündür.

3.1.3.2.Koruma yükümlülüklerine aykırılık

Koruma yükümlülükleri ya da koruyucu yan yükümlülükler, alacaklının edim menfaati dışındaki şahıs ve mal varlığının korunması için uyulması gereken yükümlülükleri içerir. Yan yükümlülükler, ifanın amacına uygun, tam ve doğru olarak yerine getirilmesine yöneliktir. Borçlunun alacaklıyı aydınlatma ve dürüstlük kurallarına uygun davranması da yan yükümlülükler kapsamındadır. Koruma yükümlülükleri de yine yan yükümlülükler içinde değerlendirilir²²⁴.

Uplink sözleşmesi bağlamında koruma yükümlülüklerine aykırılık halleri hem operatör hem de yayıncı bakımından söz konusu olabilir. Operatörün yayıncının uplink hizmeti için sunduğu encoder cihazı veya diğer fiziki araçlarını amacına uygun kullanmaması ya da sözleşmede öngörülen halinden farklı kullanması, koruma yükümlülüklerine aykırılık teşkil eder. Yayıncının da dürüstlük kurallarına aykırı olarak operatörün tesislerine zarar vermesi, uydu üzerinden yayın yapan diğer yayıncıların yayın akışını olumsuz anlamda etkilemesi gibi fiilleri koruma yükümlülüklerine aykırılık teşkil eder.

3.1.3.2.1. İfaya yardımcı yan yükümlülüklerin ihlali

Gereği gibi ifa etmeme kategorisinde ifaya yardımcı yan yükümlülüklerin ihlali de girer. Yan yükümlülükler borç ilişkisinden kaynaklanan ve asli edim yükümlülüklerinin dışında kalan yükümlülüklerdir. Yan yükümlülükler bağımsız bir amaca sahip olmayım, asli edim yükümlülüklerinin tam ve doğru bir biçimde ifasına hizmet eder. Aydınlatma ve bilgi verme yükümlülüğü bu yan yükümlülükler kapsamında ele alınır. Örneğin bir makine satan satıcı, bu makinenin kullanımına ilişkin bilgileri tam ve doğru vermek zorundadır.

²²⁴ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.61; AKKURT, ERDOĞAN, TOKAT, s.247

Burada makineyi teslim etmek asli edim borcunu, makinenin kullanımına ilişkin tam ve doğru bilgi vermek de yan edim borcunu oluşturur²²⁵.

Uplink sözleşmesi bakımından yardımcı yan yükümlülüklerin ihlali operatör bakımından belirli hallerde söz konusu olabilir. Örneğin operatörün yayıncıya, yayın akışı ile ilgili düzenli ve doğru bilgi aktarımı yapması, gerekli arıza hallerinde yayıncı ile irtibatla olması gerekir. Operatörün asli edim yükümlülüğü uydu üzerinden uplink servisi sağlamak olsa da, yayınların izlenmesi ve yayıncının istediği frekans aralığından sunulması bağlamında belirli yan edim yükümlülükleri de söz konusudur.

3.1.3.2.2. Koruma yükümlülüklerinin ihlali

Koruma yükümlülüklerinin ihlali, gereği gibi ifa etmemenin bir diğer türünü oluşturur. Buna göre sözleşmenin diğer tarafının mal ve kişi varlığı değerinin korunması da, koruma yükümlülükleri kapsamındadır. Türk Medeni Kanunu m.2’de düzenlenen dürüstlük kuralı, koruma yükümlülüğüne temel teşkil eder. Bir borç ilişkisi kurmak için sözleşmenin karşı tarafıyla anlaşan kişinin bu ilişkinin başladığı andan itibaren her iki tarafın da koruma yükümlülüğü doğar. Nitekim kurulacak bor ilişkisinde veya kurulmuş olan borç ilişkisinde sosyal temasta bulunan tarafların birbirlerinin mal varlığı veya kişisel varlığı üzerinde etkili olması güven ilişkisini oluşturur. Koruma yükümlülüğüne aykırılık halinde aynen ifa talep edilemez, koruma yükümlülüğünü ihlal eden tarafın tazminat yükümlülüğü doğar²²⁶.

Genel hükümlerle uyumlu olarak operatörün ve yayıncının, uplink sözleşmesi bağlamında birbirilerine TMK m.2’den kaynaklanan koruma yükümlülükleri söz konusudur. Bu türden koruma yükümlülüklerinin ihlali halinde tarafların birbirlerinden oluşan zararın tazminini istemesi mümkündür.

3.1.3.3. Yapmama borcuna aykırılık

²²⁵ ANTALYA, Cilt V/1,1, s.63; EREN , Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3278

²²⁶ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3289; ANTALYA, Cilt V/1,1, s.64

Yapma borcunun ihlali karşısında alacaklı masrafi borçluya ait olmak üzere edimi bir başkasından isteyebileceği gibi aynen ifayı da isteyebilir. Yapmama (kaçınma) edimlerinde kötü ifa söz konusu değildir. Yapmama borcuna aykırı davranışta borçlunun tazminat sorumluluğu ortaya çıkar. Yapmama borçlarına aykırılık halinde Türk Borçlar Kanunu m.113/2'ye göre, aynen ifanın istemi mümkün değildir. Bu durumda aynen ifa yerine tazminat sorumluluğu gündeme gelir. Örneğin, rekabet etmeme sözleşmesine aykırı olarak, taraflardan yapmama borcunu üstlenen tarafın rakip firmada işe girmesi halinde sözleşmenin diğer tarafı zararının tazminini talep edebilir²²⁷.

Yapmama borcu uplink sözleşmesi bakımından özellik arz eder. Yayıncının ve operatörün, uplink servisinin sağlanmasında oluşabilecek enterferans (zararlı frekans) oluşumuna karşı yapmama borcu söz konusudur. Temel olarak yayıncının, uplink servisinin sağlanması için operatöre sunmuş olduğu kodlar, kendiliğinden ya da kullanılan araçtan kaynaklı olarak enterferansa sebep olursa, operatörün yayını kesme hakkı saklıdır. Fakat bununla birlikte enterferans nedeniyle başka yayıncıların yayınında ya da operatörün uplink hizmetinde geçici ya da kalıcı hasarlar oluşabilir. Enterferansa sebep olmama tek başına yayıncının değil operatörün de yapmama borcudur. Bazı teknik sebepler, yayıncının kodlarından kaynaklanmasa da uydudan ya da yer servislerinden enterferansa neden olabilir. Bu bağlamda sözleşmenin her iki tarafının da yapmama borcunu enterferans yaratmama borcu oluşturur.

3.2. Uplink Sözleşmesinin Sona Ermesi

3.2.1. Genel Olarak

Türk özel hukukunda borcun sona ermesi konusunda dar anlamda borcun sona ermesi ile geniş anlamda borcun sona ermesi arasında bir ayrım söz konusudur. Dar anlamda borç ilişkisi münferit bir “edimi” ifade ederken geniş anlamda borç ise “borç ilişkisini” ifade eder. Buradan hareketle, sürekli borç ilişkilerinde, kira sözleşmesinde olduğu gibi, dönemsel ifalar genel anlamda borç ilişkisini değil, sadece ilgili borcu sona erdirir²²⁸. Türk Borçlar Kanunu'nun 131. ve 161. maddeleri arasında borcun ve borç ilişkilerinin sona

²²⁷ KILIÇOĞLU, 2018, s.821; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.2978; AYDOS, s.148

²²⁸ AYAN, s.409

erme sebeplerine yer verilmiş olup, bu sona erme sebepleri ibra, yenileme, birleşme, ifa imkansızlığı, takas ve zamanaşımı olarak belirlenmiştir. Sözleşmenin sona ermesi sürecinde asıl borcun sona ermesi, fer'i borçları da sona erdirir. Asıl borcun ifa ya da borcu sona erdiren bir başka sebeple sonlanmış olması, rehin, kefalet, faiz ve ceza şartı gibi fer'i borçların da sona ermesini sağlar²²⁹.

3.2.2. Genel sona erme sebepleri

3.2.2.1. İfa

Borçlunun borç ilişkisinden kaynaklanan edimini gerektiği gibi ve tam olarak yerine getirmesi ifa olarak tanımlanır. İfanın hangi davranışla yerine getirileceği, edime göre tespit edilir. Fakat her borç ilişkisinde ifanın konusunu verme, yapma veya yapmama edimleri oluşturur²³⁰. Türk Borçlar Kanunu m.131'de ifa, borcu sona erdiren sebeplerden biri olarak belirlenmiştir. Uplink sözleşmesi bir isimsiz sözleşme olarak, Türk Borçlar Kanunu'nun genel hükümlerine tabidir. Tarafların borçlarını karşılıklı olarak ifa etmeleri, sözleşme süresinin sonlanması ile birlikte ilerlemektedir. Türk Borçlar Kanunu m. 97'de "Karşılıklı borç yükleyen bir sözleşmenin ifası isteminde bulunan tarafın, sözleşmenin koşullarına ve özelliklerine göre daha sonra ifa etme hakkı olmadıkça, kendi borcunu ifa etmiş ya da ifasını önermiş olması gerekir." denilmek suretiyle, karşılıklı borç yükleyen sözleşmelerde, tarafların kural olarak borçlarını aynı anda ifa etmekle yükümlü olduğu belirlenmiştir²³¹. Uplink sözleşmesinde operatörün sunduğu uplink servisi karşılığında yayıncının belirlenen aralıklarla ücret ödemesi ile taraflar karşılıklı olarak borçlarını ifa etmiş olurlar.

İfa ile borcun sona ermesinin aynı zamanda sözleşmenin de sona ermesi ani edimli sözleşmelerde söz konusu olabilir. Sürekli edimli sözleşmelerde tarafların sözleşmeye uygun olarak borçlarını ifa etmeleri ifa dönemine ilişkin borcu sona erdirmesine karşılık sözleşme sona ermez.

²²⁹ KAYIHAN, ÜNLÜTEPE, s.425

²³⁰ AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s.275; KILIÇOĞLU, 2018, s. 689

²³¹ AYDOS, s.129 ; KILIÇOĞLU, 2018, s. 706 ; FURRER, MULLER-CHEN, ÇETİNER, s.58-61

3.2.2.2. Sürenin sona ermesi

Uplink sözleşmesini sona erdiren bir diğer sebep ise sözleşme süresinin sona ermesidir. Taraflar uplink servisinin başlama tarihini belirledikleri gibi, sözleşmenin ne zaman sonlanacağını da belirleyebilirler. Sözleşmede öngörülen sürenin bitmesi ile de sözleşme ortadan kalkmış olur.

Vekalet sözleşmesi kapsamında ele alındığında uplink sözleşmesinin her iki tarafça tek taraflı olarak sona erdirilmesi mümkündür. Fakat böyle bir durumda sözleşmeyi uygun olmayan zamanda sona erdiren tarafın, sözleşmenin diğer tarafının zararını tazmin yükümlülüğü doğar²³².

Uplink sözleşmesinin birleşik karma edimli bir sözleşme olması nedeniyle, kira sözleşmesi hükümlerine göre de sona erdirilmesi mümkündür. Kira süresinin gün, ay ya da yıl olarak sınırlandırılarak belirlendiği sözleşmeler belirli süreli kira sözleşmeleridir. Kira sözleşmesinin belirli süreli veya belirli olmayan bir süre için yapılabileceği Türk Borçlar Kanunu m. 300'de belirlenmiştir. Bununla birlikte Türk Borçlar Kanunu m. 327/1 ile açık veya örtülü biçimde bir süre belirlenmişse, kira sözleşmesinin bu süre sonunda kendiliğinden sona ereceği düzenlenmiştir. Uplink sözleşmesine kira sözleşmesi hükümlerinin uygulanması halinde, sözleşmede sürenin belirlenmiş olması halinde bu sürenin dolmasıyla sözleşme sona erer. Süre sonunda operatörün sözleşmenin sonlandığına dair yayıncıya ayrıca ihtar göndermesi gerekmez. Sürenin dolmasına rağmen operatörün, uplink servisine devam etmesi halinde, yayıncının uydu kullanımına devam etmesinden hareketle uplink sözleşmesinin belirsiz süre için yenilendiği kabul edilir²³³.

3.2.2.4. Ölüm, iflas veya fiil ehliyetinin kaybı nedeniyle sona erme

Sözleşme, taraflardan birinin şahsına bağlı olarak yapılmışsa bu kimsenin ölümü veya gaipliği halinde sözleşme kendiliğinden sona erer. Benzer şekilde sözleşme eğer

²³² ERZURUMLUOĞLU, s. 178

²³³ AYDOĞDU, Murat, KAHVECİ, Nalan, Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2014, s.635-636; ERZURUMLUOĞLU, s.86; AKYİĞİT, s.123-124; KILIÇOĞLU, 2018, s.239-306; AKINTÜRK, ATEŞ KARAMAN, s.270

kişinin şahsına bağlı olarak akdedilmişse, kişinin fiil ehliyetini kaybı ile sözleşme kendiliğinden sona erer. Türk Borçlar Kanunu'nun 513/1. Maddesinde de sözleşmenin, vekilin veya vekalet verenin iflası ile kendiliğinden sona ereceği öngörülmüştür²³⁴. Uplink sözleşmesinde tarafların her ikisi de tüzel kişi olduğu göz önüne alındığında, ölüm hali dışında, tüzel kişiliği sona erdiren hallerde, sözleşmenin sona ereceği kabul edilebilir.

3.2.2.5. Hukuki işlemle sona erme

3.2.2.5.1. İkale

Sözleşmeyi ortadan kaldırma sözleşmesi ya da bozma sözleşmesi olarak da adlandırılabilir ikale sözleşmesi ile taraflar, daha önce aralarında yapmış oldukları bir sözleşmeden doğan alacak ve borçlardan karşılıklı olarak vazgeçer ve böylelikle alacaklı ve borçlu sıfatlarına son verir. Bozma sözleşmesi hukuki niteliği itibariyle bir tasarruf işlemidir, bu işlemle sözleşmeden doğan alacak hakkı ortadan kalkmaktadır. Bozma sözleşmesi kural olarak geçmişe etkili sonuç doğurur, taraflar bozma sözleşmesi ile ortadan kalkan sözleşmeden önceki durumlarının yeniden kurulmasını amaçlar²³⁵.

3.2.2.5.2. Sözleşmenin iptali

İptal, sözleşme ilişkisini geçmişe etkili olarak ortadan kaldıran, varması gerekli tek taraflı bir irade beyanı ile kullanılan bozucu yenilik doğuran bir haktır. Sözleşmenin iptali, yanılma, aldatma, korkutma ve aşırı yararlanma gibi irade sakatlığı hallerinde söz konusu olur²³⁶. Uplink sözleşmesinde tarafların sözleşme konusu edime dair esaslı yanılması, ya da diğer irade sakatlığı hallerinde iptali mümkündür. Örneğin uplink servisinin sağlanacağı uydunun tam olarak belirlenmemesi, uydu frekans aralığının beklenenden farklı olmasından kaynaklanan yanılma halleri sözleşmenin iptaline sebep olur.

²³⁴ AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s.328

²³⁵ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.477

²³⁶ AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s.327; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.1067

3.2.2.5.3. Fesih

Fesih ile sürekli bir borç ilişkisi geleceğe etkili olarak sona erdirilir. Bu bağlamda bozucu yenilik doğuran haklardandır. Feshin hüküm ve sonuçları muhatabın hakimiyet alanına ulaştığı anda geleceğe etkili olarak meydana gelir. Bu hak, hak sahibinin tek taraflı ve varması gerekli bir irade beyanı ile kullanılır. Sözleşmenin feshi kanundan ya da sözleşmeden doğar. Kanundan doğan fesih hakkı kira ve hizmet sözleşmeleri bakımından düzenlenmiştir²³⁷.

Uplink sözleşmesinin kira sözleşmesinin yanında vekalet sözleşmesi hükümlerini de ihtiva eden bileşik edimli karma nitelikte bir sözleşme olduğunu belirlemiştik. Buradan hareketle, tek taraflı irade açıklaması ile uplink sözleşmesinin sona erdirilmesinde hem kira sözleşmesi hem de vekalet sözleşmesi hükümleri uygulanabilir. Uplink sözleşmesinin belirsiz süreli kira sözleşmelerinde olduğu gibi tek tarafın beyanı ile feshedilebilmesi için, karşı tarafa fesih bildiriminde bulunulması gerekir²³⁸.

Türk Borçlar Kanunu'nda kira sözleşmesinin kiracı ve kiralayan tarafından ayrı ayrı tek yanlı olarak sonlandırılmasına ilişkin düzenlemelerin kıyasen uplink sözleşmesine de uygulanması mümkündür. Uplink sözleşmesinin süresinin belirsiz olduğu durumlarda, Türk Borçlar Kanunu'nun 328. Maddesinden hareketle, taraflardan birisi, bildirimde bulunarak, yasal fesih süresinde sözleşmeyi feshedebilir.

Uplink sözleşmesinin vekalet sözleşmesi boyutu ile sonlandırılabilirliği şeklinde de bir yorum getirilebilir. Vekalet sözleşmesinin tek taraflı olarak sona erdirilmesine ilişkin hüküm Türk Borçlar Kanunu m. 512/1'de düzenlenmiştir: “*Vekâlet veren ve vekil, her zaman sözleşmeyi tek taraflı olarak sona erdirebilir.*” Vekalet sözleşmesini sona erdiren azil veya istifa bozucu yenilik doğuran ve tek taraflı bir irade beyanı ile gerçekleştirilen bir haktır. Türk Borçlar Kanunu m.512/2'de “*Ancak, uygun olmayan zamanda sözleşmeyi sona erdiren taraf, diğerinin bundan doğan zararını gidermekle yükümlüdür.*” denilmek

²³⁷ EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3528; AKKURT; ERDOĞAN; TOKAT, s.328

²³⁸ AKYİĞİT, s.128

suretiyle, zamansız ve haksız olarak sözleşmeyi sonra erdirenin zararı karşılaması amaçlanmıştır²³⁹.

Uplink sözleşmesi, kendi niteliğinden kaynaklanan sebeplerden ötürü de, taraflardan birinin isteği ile sonlanabilir. Örneğin, belirli bir süre boyunca, transponderin kullanılmaması durumunda yayıncının bildirimini ile de fesholunabilir²⁴⁰. Yayıncının, yayın içeriğini yasa dışı olarak iletmesi, yayın akışında yasa dışı içeriğe yer vermesi halinde de, operatörün sözleşmeyi tek taraflı olarak feshetmeye ve zararın oluşması halinde tazminat hükümlerine başvurması mümkündür²⁴¹.

3.2.2.5.4. Dönme

Niteliği itibariyle bozucu yenilik doğuran haklardan olan dönme, hak sahibinin tek taraflı irade beyanı ile kullanılır. Dönme hakkı, kanundan veya sözleşmeden kaynaklanabilir. Türk Borçlar Kanunu'nun 125/2 maddesi ile dönmenin kanundan kaynaklandığı hale örnek verilebilir. Buna göre, *“Alacaklı, ayrıca borcun ifasından ve gecikme tazminatı isteme hakkından vazgeçtiğini hemen bildirerek, borcun ifa edilmemesinden doğan zararın giderilmesini isteyebilir veya sözleşmeden dönebilir.”* Sonuçlarını muhatabın hakimiyet alanına ulaşması ile kendiliğinden doğurur. Kural olarak dönme geçmişe etkili sonuçlar doğursa da kısmen ifa edilen sürekli borç ilişkilerinde geleceğe etkili olarak da sonuç doğurur. Örneğin bir yıllık bir kira sözleşmesinden iki aydan sonra sözleşmeden dönülmesi halinde ifa edilmiş iki aylık kira bedelinin iadesi mümkün olmaz. Nitekim sürekli edimler içeren borç ilişkilerinde sözleşmeden dönmenin o ana kadar yerine getirilen edimleri geri verdirici etkisi adil değildir. Bu nedenle de sürekli edimler içeren sözleşmelerde Türk Borçlar Kanunu m.126 kapsamında bir sözleşmeyi sona erdirmenin şartları gerçekleştiğinde sözleşmenin ileriye etkili olarak sona erdirilmesi düzenlenmiştir²⁴². Uplink sözleşmesi de sürekli edimli bir sözleşme olduğundan, sözleşmeye uygulanacak prosedür dönme değil fesihdir.

²³⁹ ÖZKAYA, s.39

²⁴⁰ HUTH, ROELANDT, s. 398

²⁴¹ HUTH, ROELANDT, s.397

²⁴² OĞUZMAN, ÖZ, 2018, s.439; EREN, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, N.3528

3.2.3. Uplink sözleşmesine özgü sona erme sebepleri

3.2.3.1. Mücbir sebepler

Borcun sonlanmasına sebep olabilecek mücbir sebepler, uplink sözleşmesinde kendisine özgü bir yapıda görülür. Mücbir sebepler ve kullanım dışı olma hali (unavailability) uplink sözleşmesinde oldukça önemli bir husustur. Güneş patlaması ve güneşten kaynaklanan diğer etkilere bağlı olumsuz atmosfer koşulları uplink hizmetinin sağlanamamasına neden olan temel mücbir sebeplerdendir. Operatörün bu türden mücbir sebep hallerini sözleşmede tanımlamış olması, sorumluluğunu bertaraf edebilmesi için önemlidir²⁴³. Transponder arızası nedeniyle operatörün uplink servisi verememesi halinde herhangi bir sorumluluğu bulunmaz. Uzayda gerçekleşen etkenler nedeniyle transponder ve uydu aksamındaki aksaklıklar mücbir sebep kapsamında değerlendirilir. Mücbir sebebin sözleşmede belirlenen süreyi aşması halinde tarafların sorumluluklarını yerine getirememesi nedeniyle sözleşmenin feshi mümkündür.

3.2.3.2. Uydunun kullanım ömrünün sonlanması

Uplink sözleşmesinin vuku bulduğu uydunun uzay ortamında bulunması ve belirli bir ömrünün olması nedeniyle, işin doğası gereği sözleşmesinin ömrünün belirli bir süre ile kısıtlanması zorunludur. İletişim uydularının ömrü ortalama 20 yıldır. Sözleşmenin süresi uydunun ömründen uzun süreli olamaz fakat, tarafların belirlediği süre ile kısıtlanabilir. Uydu ömrünün süresinin dolması nedeniyle operatörün uplink hizmeti veremeyecek durumda olması, sonraki ifa imkansızlığı kapsamında değerlendirilebilir. Çünkü sözleşmenin kuruluşunda mevcut olan imkansızlık, yani objektif imkansızlık sözleşmenin kurulmasına engel olur. Uydu ömrünün süresinin dolması ise sözleşme kuruluşundan sonra ortaya çıkan ve operatör bakımından geçerli olan bir imkansızlıktır. Nitekim yayıncının borcu para borcu olduğu için, yayıncı bakımından ifa imkansızlığı söz konusu olmaz. Operatör bakımından ise, uydu ömrünün ne zaman sonlanacağını öngörülemediği olması nedeniyle uplink servisinin sağlanamamasına bağlı olarak yayıncının zararının oluşması

²⁴³ WILLIAMS, MAGUIRE, s.552

halinde, edimin yerine getirilememesinden hiçbir sorumluluğunun bulunmadığını ispat etmemesi halinde kusur sorumluluğuna gidilir²⁴⁴.

3.1. Sözleşmenin İhlalinin Hukuki Sonuçları ve Çözümü

3.1.1. Sözleşmede Tahkim Kaydının Bulunması Halinde

Uplink sözleşmesinin ihlali ya da sona ermesi hallerinde ihtiyari olarak tahkim yoluna başvurulabilir. Uplink sözleşmesinin tarafları özel hukuk tüzel kişiliği haiz olduğundan, uplink sözleşmesini tahkim kaydı ile akdetmeleri mümkündür. Bununla birlikte tahkim kaydı ek bir sözleşme ile de belirlenebilir. 6100 sayılı Hukuk Muhakemeleri Kanunu²⁴⁵ (HMK) m.412 bağlamında tahkim sözleşmesinin yazılı olması gerekir.

3.1.2. Sözleşmede Tahkim Kaydının Bulunmaması Halinde

Uplink sözleşmesinde tahkim kaydını bulunmaması halinde, olası bir uyuşmazlıkta genel hükümler kapsamında yargılama yoluna gidilir. 6112 sayılı Radyo ve Televizyonların Kuruluş ve Yayın Hizmetleri Hakkında Kanun m. 2/4 ile Türkiye'ye ait uydular üzerinden Türkçe olarak Türkiye'ye yönelik yayın yapan veya yayın dili Türkçe olmamakla birlikte Türkiye'ye yönelik ticari iletişim yayınlarına yer veren yayın kuruluşlarının Türkiye Cumhuriyeti Devletinin yargı yetkisi altında olduğu kabul edilmiştir. Diğer yandan aynı kanun çerçevesinde operatörün ve yayıncının tüzel kişiliği haiz olacağı belirlidir. Buradan hareketle operatörün ve yayıncının tüzel kişiliği haiz tacirler olmaları nedeniyle, 6102 Sayılı Türk Ticaret Kanunu²⁴⁶,nda(TTK) ticari iş kapsamında belirlenen uyuşmazlıklar asliye ticaret mahkemelerinde görülür. TTK m. 5/A kapsamında da konusu bir miktar paranın ödenmesi ve tazminat talebinin bulunduğu

²⁴⁴ NOMER, Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2018, s.243

²⁴⁵ RG: 4/2/2011 Sa: 27836

²⁴⁶ RG: 14/2/2011 Sa:27846

uplink sözleşmelerinden doğan uyuşmazlıklarda, tarafların dava şartı olarak arabuluculuğa başvurması gerekir.

SONUÇ

Uplink sözleşmesini, uydu operatörünün uydunun sahibi olarak, uydu üzerinden erişilebilir kapasiteyi, telekomünikasyon servis sağlayıcısına belirli süreliğine kiraladığı, bu şekilde yayıncıya bir iletişim uydusunda transponder kapasitesi sağlamayı ve periyodik bir ödeme karşılığında müşteri tarafından bu kapasitenin kullanımına izin vererek buna bağlı hizmetleri sağlamayı taahhüt ettiği bir sözleşme olarak tanımlamamız mümkündür.

Uplink sözleşmesinin unsurları, sözleşmenin konusu olan uplink servisi sağlama faaliyeti, bu servisin karşılığında yayıncı tarafından yapılan periyodik ödeme (kira bedeli) ve tarafların anlaşmasından ibarettir.

Uplink sözleşmesi, tam iki tarafa borç yükleyen, rızai, ivazlı ve sürekli edim içeren bir borç sözleşmesidir. Kanunda tanımlanmamış bir sözleşme olarak isimsiz sözleşmelerden bileşik edimli karma sözleşme niteliğindedir.

Sözleşme operatör bakımından ele alındığında, öncelikle yayıncının sunduğu kodlama esasına göre uydu üzerinden belirli bir frekans aralığı tahsis etmek ve bu bölge üzerinden yayıncının TV ya da radyo yayınının gerçekleştirilmesini sağlamak temel ve belirleyici borçtur. Uplink servisi olarak tanımlanabilecek bu hizmetin aksamaması ve kesintisizliğinin sağlanması için operatörün yayının kalitesini izleme, frekans ayarlarını sürekli olarak kontrol etme, olası bir sorunda alternatif transponderi devreye sokmak gibi yükümlülükleri söz konusudur. Operatörün mülkiyetinde olan uydu üzerinden apartman dairelerinin kiralanması gibi, sadece yayıncıya belirlenen frekans aralığının yayıncıya sunulması, Türk Borçlar Kanunu'ndaki kira sözleşmesi hükümlerinin, sunulan uplink servisinin sürekli olarak izlenmesi ve kontrol edilmesi borcunun da vekalet sözleşmesi hükümlerinin kıyasen uygulanmasını gerektirir. Operatörün kira sözleşmesi ve vekalet sözleşmesi hükümlerini ihtiva eden borcuna karşılık yayıncının ücret ödeme borcu da, bu sözleşmeye birleşik edimli karma sözleşme niteliğini vermektedir.

Uplink sözleşmesinin sona ermesi ile ilgili olarak genel sona erme sebepleri ve uplink sözleşmesine özgü sona erme sebepleri söz konusudur. İfa ve sözleşme süresinin sona ermesi, irade sakatlığı halleri ve sözleşmenin tek taraflı olarak sona erdirilmesi genel sona

erme sebepleri; mücbir sebepler ve uydu kullanım ömrünün sona ermesi de uplink sözleşmesine özgü sona erme nedenleri arasında gösterilebilir.

Uplink sözleşmeleri, iletişim uyduları ile TV ve radyo yayıncılığı yapan ülkelerin tamamında görülmekte, ülkemizde de hemen her TV ve radyo yayıncısı işletmenin uygulamada akdettiği szlemelerdendir. Bununla birlikte uplink sözleşmesinin doğrudan hukuki niteliğine ilişkin bir uyuşmazlık nedeniyle Yargıtay'a konu olmuş bir karar ya da içtihat birliği gözlenememektedir.

KAYNAKÇA

- ACAR, Faruk, Kira Hukuku Şerhi, İstanbul, 2013
- AKYOL, ŞENER, Sözleşmenin Yorumu, İstanbul, 2010
- AKYİĞİT, Ercan, Kira Sözleşmesi, İstanbul, 2012
- AKINTÜRK, Turgut, ATEŞ KARAMAN, Derya, Borçlar Hukuku, 2014, İstanbul
- ANTALYA, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt:V/1,1, Ankara, 2019
- ANTALYA, Osman Gökhan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt:V/1,3, Ankara, 2019
- ARAL, Fahrettin, Türk Borçlar Hukukunda Kötü İfa, Ankara,2011
- ARAL, Fahrettin, AYRANCI, Hasan, Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2021
- ASLAN, Rüstem, SÖZBİR, Nedim, ÖZ, İbrahim, Uydu Haberleşmesi 101, Türksat A.Ş.,2021
- ATABEK, Ümit, Tarihten Geleceğe İletişim Teknolojileri, Ankara, 2020
- AYAN, Mehmet, Borçlar Hukuku, Ankara, 2016
- AYDEMİR, Efrail, Kira Hukuku, Ankara, 2013
- AYDEMİR, Efrail, Türk Borçlar Yasasına Göre Kira Hukuku, Ankara, 2016
- AYDEMİR, Efrail, Yorum ve Çözümleriyle Aşkın Zarar, Sözleşmenin Uyarlanması, Ceza Koşulu, Ankara, 2013
- AYDOĞDU, Murat, KAHVECİ, Nalan, Türk Borçlar Hukuku Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2014
- AYDOS, Oğuz Sadık, Borçlar Hukuku (Genel Hükümler), Ankara, 2019
- AZİZ, Aysel, Radyo ve Televizyon Yayıncılığı, İstanbul, 2013
- BARUCH, Stephen D., RODRÍGUEZ, Raul R., Satellite Sales And Lease Agreements: A User's Guide, Satellite Communications, 1990, Vol. 14, Issue 7
- BİLGİLİ, Fatih, DEMİRKAPI, Ertan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Bursa, 2018
- CALCUTT, David , TETLEY, Laurie, Satellite Communications : Principles and Applications, Oxford : Butterworth-Heineman

- CANSEL, Erol; ÖZEL, Çağlar, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, Ankara, 2017
- CERAN, Mithat, Kira Sözleşmeleri Tahliye ve Tespit Davaları, Ankara, 2015
- CLARKE, Arthur, Can Rocket Stations Give World-wide Radio Covarage, Wireless World, Oct 1945
- ÇAVUŞOĞLU, Ahmet Erdinç, Telekomünikasyon Hizmetlerine İlişkin İmtiyaz Sözleşmelerinden Doğan Uyuşmazlıklarda Tahkim, yüksek lisans tezi, İstanbul, 2007
- DEMİR, Mustafa, “3g/4g Ekseninde Yeni Nesil İletişim Teknolojilerinin Türk Televizyon Yayıncılığında Kullanımı”, Yeni İletişim Teknolojileri ve Toplumsal Dönüşüm Sempozyumu, Kırgızistan- Türkiye Manas Üniversitesi Yayınları:157, Kongreler Ve Sempozyumlar Dizisi: 25
- EKİCİ, Şerafettin, Türk Telekomünikasyon Hukuk, İstanbul, 2006
- ELBERT, Bruce, Introduction to Satellite Communication Artech House, 2008
- ERDOĞAN, İhsan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2019
- EREN, Fikret, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2019
- ERGÜN, Ömer, Borçlar Hukuku (Özel Hükümler) Ders Notları, Ankara, 2018
- ERGÜNE, Mehmet Serkan, Taşınır Mülkiyeti, İstanbul, 2017
- ERMAN BAYSAL, Başak, Zaman İçerisinde Değişen Koşulların Hukuki İşleme Etkisi, İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2007
- ERZURUMLUOĞLU, Erzan, Sözleşmeler Hukuku, Ankara,2012
- FROHLOFF, Jan, Arbitration In Space Disputes, Arbitration International, Volume 35, Issue 3, September 2019
- FURRER, Andreas, MULLER-CHEN, Markus, ÇETİNER, Bilgehan, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2021
- GÉRARDİNE, Goh Escolar, Satellite Communications: Regulatory, Legal, and Trade Issues, Handbook of Satellite Applications, Springer International Publishing Switzerland , 2017

- GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Yeni 6098 Sayılı Türk Borçlar Kanununa Göre Kira Sözleşmesi, İstanbul, 2011
- GÜMÜŞ, Mustafa Alper, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, İstanbul, 2013
- GÜNAY, Erhan, Vekalet Sözleşmesi Uyuşmazlıkları, Ankara, 2021
- HATEMİ, GÖKYAYLA, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2017
- HERMIDA, Julian, “Transponder Agreements”, Journal of Space Law, Vol.24, No.1,1996
- HUTH, Oliver, ROELANDT, Rafaël, Specific Aspects and Characteristics of Satellite Capacity Agreements in the Satellite Communications Business, Contracting for Space, Edited by Lesley Jane Smith, Ingo Baumann, Ashgate Publishing Limited, 2011
- KAHRAMAN, Sebahattin, Türkiye’de Yayıncılığın Gelişimi, İletişim Uyduları ve Yeni Teknolojiler İçinde Dijital Yayıncılık, Marmara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yüksek lisans tezi, 1998
- KARAKUŞ, Yavuz, Rük-Btk Ve Türksat’ın Yaptırım Uygulama Yetkisi (Penal Sanction) Ve Düzenleme Yapma Yetkisi (Regulation) Bakımından İncelenmesi Ve Sonuçları, yüksek lisans tezi, Çankaya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, 2011
- KAŞIKARA, Mustafa Serhat, Devletlerin Uzay Faaliyetlerinden Doğan Sorumluluğu, Ankara, 2017
- KAYIHAN, Şaban; ÜNLÜTEPE, Mustafa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara,2018
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara 2018
- KILIÇOĞLU, Ahmet, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2020
- KIRIK, Ali Murat, “Sayısal Uydu Teknolojisinin Gelişimi ve Türkiye’de Yayıncılığın Geleceği”, Akademik Bakış Dergisi, Sa.41, Nisan 2014
- KOCAYUSUFPAŞAOĞLU, Necip, HATEMİ, SEROZAN, ARPACI, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2017
- KUNTALP, Erden, Karışık Muhtevalı Akit (Karma Sözleşmeler), Ankara, 2013

KUYUCU, Mihalis, History of Satellite TV Broadcasting and Satellite Broadcasting Market in Turkey, International Journal of Science Culture and Sport (IntJSCS), September 2015 : 3(3)

MAINI, Anil K., AGRAWAL, Varsha,AGRAWAL, Ms Varsha, Satellite Technology : Principles and Applications, John Wiley & Sons, Incorporated, 2014

MOURRE, Alexis, Arbitration in Space Contracts, Arbirtation International, Vol 21, No 1, 2005

NOMER, Haluk, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2018

NOMER, Haluk Nami, ENGİN, Baki İlkay, Türk Borçlar Kanunu Şerhi Özel Borç İlişkileri, Ankara, 2021

OĞUZMAN, Kemal ; ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul, 2010

OĞUZMAN, Kemal ; ÖZ, Turgut, Borçlar Hukuku Genel Hükümler Cilt-1, İstanbul, 2018

ÖZKAYA, Eraslan, Vekalet Sözleşmesi ve Kötüye Kullanılması, Ankara, 2016

ÖZTEMEL, Gülçin Karasu, Gayrimaddi Hakların Vergilendirilmesi, Legal yayıncılık, 2014

PELTON, N. Joseph, History of Satellite Communications, Handbook of Satellite Applications, Springer International Publishing Switzerland , 2017

RAVILLON, Laurence, Typology of Contracts in Space Sector, Contracting for Space, Edited by Lesley Jane Smith, Ingo Baumann, Ashgate Publishing Limited, 2011

REİSOĞLU, Safa, Türk Borçlar Hukuku Genel Hükümler, İstanbul,2014

REMZİ, Mehmet, AYDIN, Sezer, Borçlar Hukuku Özel Hükümler, Ankara, 2019

RUHİ, Ahmet Cemal; RUHİ, Canan, Türk Borçlar Kanununa Göre Kira Hukuku, Ankara, 2016

RUHİ, Ahmet Cemal, Sözleşmeler Hukuku, Ankara, 2013

SARIKAYA, Soner, Uzay Hukuku ve Türkiye, İstanbul, 2020

SEROZAN, Rona, BAYSAL, Başak, SANLI, Kerem Cem, Borçlar Hukuku Özel Bölüm, İstanbul, 2018

- SORGUCU, Ayhan, Hava ve Uzay Hukuku, Ankara, 2018
- SVETLİCHNYJ, Oleksandr, LEVCHENKO, Diana, Commercialization of Space Activities: Correlation of Private and Public Interest in the Pursuit of Outer Space Exploration, Advanced Space Law, Volume 4, 2019
- ŞEKER, Tülay, Teknoloji ve Televizyon, Literatürk yay, 2009
- TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku Cilt 1, İstanbul, 2008
- TANDOĞAN, Haluk, Borçlar Hukuku Cilt 2, İstanbul, 2008
- THOMPSON, Jannat C., Space For Rent: The International Telecommunications Union, Space Law, And Orbit/ Spectrum Leasing, Journal of Air Law and Commerce, Vol 62 Issue 1, 1996
- TOPCU, Murat, Türkiye Uydu Haberleşme Sistemlerindeki Gelişmeler Ve Gps Uygulamaları, Yüksek Lisans Tezi, Eskişehir, 2017
- TOPUZ, Seçkin, Edimler Arasındaki Denge İlişkisinin Bozulması ve Sonraki İfa Güçlüğü, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Doktora Tezi, 2008
- ÜNLÜTEPE, Mustafa, Borçlar Hukuku Genel Hükümler, Ankara, 2021
- WALDEN, Ian, Telecommunications Law and Regulation, Oxford University Press, 2009
- YALÇINDURAN, Türker, Vekalet Sözleşmesine Ücret, Ankara, 2007
- YARALI, Saniye, 3 GHZ'nin Üzerinde İşletilen Uydu Yer İstasyonları Yetkilendirme Uygulamaları ve Türkiye İçin Öneriler, teknik uzmanlık tezi, Bilgi Teknolojileri ve İletişim Kurumu, Nisan 2013, Ankara
- YAVUZ, Cevdet, Borçlar Hukuku Dersleri (Özel Hükümler), İstanbul, 2018
- YAVUZ, Nihat, Borçlar Hukuku El Kitabı, Ankara, 2018
- YENİOCAK, Umut, Sözleşme Hazırlama ve İnceleme Rehberi Ankara, 2017
- YILMAZ, Sait, Uzay Güvenliği, İstanbul, 2013
- YÜCER AKTÜRK, İpek, İsimli Sözleşme Genel Teorisi ve Uzaktan Öğretim Sözleşmesi, Ankara, 2016

<https://www.longlinestore.com/uplink-ve-downlink-nedir> (Erişim Tarihi: 23.09.2021)

<https://www.makaleler.com/uplink-nedir-nasil-calisir> (Erişim Tarihi: 23.09.2021)

<https://nssdc.gsfc.nasa.gov/nmc/spacecraft/display.action?id=1957-001B> (Erişim Tarihi: 28.09.2021)

https://www.nasa.gov/mission_pages/explorer/explorer-overview.html (Erişim Tarihi: 28.09.2021)

<https://www.turksat.com.tr/tr/hakkimizda/faaliyet-alanlarimiz> (Erişim tarihi: 2.10.2021)

<https://www.itu.int/en/history/Pages/ITUBorn1865.aspx> (Erişim Tarihi: 4.10.2021)

<https://www.itu.int/en/myitu/Membership> (Erişim Tarihi: 4.10.2021)

<https://www.itu.int/en/history/Pages/ITUHistory-page-3.aspx> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

<http://www.satmagazine.com/story.php?number=511938650> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

<https://nssdc.gsfc.nasa.gov/nmc/spacecraft/display.action?id=1964-047A> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

<https://www.nasa.gov/centers/goddard/missions/relay.html> (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

https://appel.nasa.gov/2010/02/25/ao_1-7_sf_history-html/ (Erişim Tarihi: 5.10.2021)

<https://www.eutelsat.com/en/group/our-history.html> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

<https://www.cept.org/cept/> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

<https://www.etsi.org/membership> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

<https://www.inmarsat.com/en/about/who-we-are.html> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

<https://www.eutelsat.com/en/group/our-history.html> (Erişim Tarihi: 6.10.2021)

<http://www.turksat.com.tr/tr/uydu/turksat-vsatsat> (Erişim tarihi 29.10.2021)

<https://uydu.turksat.com.tr/tr/hakkimizda/uydu-tarihcesi> (Erişim tarihi: 17.12.2021)

<https://www.nasa.gov/audience/forstudents/5-8/features/nasa-knows/what-is-a-satellite-58.html> (Erişim tarihi: 23.12.2021)

https://www.esa.int/Enabling_Support/Space_Transportation/Types_of_orbits (Erişim Tarihi: 10.03.2022)